«Το έγκλημα της γενοκτονίας, τα εγκλήματα πολέμου και το έγκλημα της επίθεσης κατά το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο
Με έμφαση στη συμβατική εξέλιξη και τη δικαϊική υπόσταση του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου»

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: κ. Ήβη – Αγγελική Μαυρομούστακου
Μεταπτυχιακή εργασία της Γεωργίας Σφακιανάκη του Αποστόλου
Α.Μ. 311
Κατεύθυνση Πολιτικής Θεωρίας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
Τμήμα Πολιτικών Επιστημών Πανεπιστημίου Κρήτης

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο 20ος αιώνας αν και υπήρξε ο βιαιότερος καθ' όλη τη διάρκεια της ανθρώπινης ιστορίας, ήταν και ο πιο επιτυχημένος, καθότι η ανθρωπότητα βρήκε τρόπους ώστε να ξεπεράσει τα αρνητικά αποτελέσματα του πολέμου και να ιδρύσει τα Ηνωμένα Έθνη, έναν υπερεθνικό οργανισμό που σκοπεί στην απεμπόληση της οποιασδήποτε πιθανότητας διεξαγωγής ενός Τρίτου Παγκοσμίου Πολέμου. Παράλληλα, η Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού και το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο αποτελούν τους βασικούς παράγοντες παροχής άνευ όρων ανακούφισης και προστασίας των θυμάτων της πολεμικής σύρραξης, καθώς οι προϋποθέσεις του πολέμου οφείλουν να συμμορφώνονται με τις Συμβάσεις της Γενεύης και τα Πρόσθετα Πρωτόκολλα αυτής, εφόσον οποιαδήποτε άλλη ενέργεια έρχεται ενώπιον του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Η παρούσα εργασία ερευνά την ιστορική, πολιτική και νομική σύνδεση μεταξύ των προαναφερόμενων θεσμών καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι υπάρχει μια άμεση και αδιάρρηκτη συνάφεια μεταξύ του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου και του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, η οποία επιτρέπει την αμερόληπτη τιμωρία όσων είναι απρόθυμοι να συμμορφωθούν με τους κανόνες του πολέμου και την προστασία των θυμάτων του πολέμου.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΗΝΩΜΕΝΑ ΕΘΝΗ ΔΙΕΘΝΕΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΡΥΘΡΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ

ABSTRACT

While 20th century was the most violent throughout human history, was still the most successful one, considering that, humanity found its ways to overcome the effects of war and establish United Nations, an intergovernmental organization that seizes to abolish any potential chance of Third World War. Additionally, the International Committee of the Red Cross and International Humanitarian Law are the key factors which provide unconditional relieve and protection to the victims of war, whereas the conditions of war should apply to the Geneva Conventions and its Additional Protocols, given the fact that any other act would be brought before the International Criminal Court. The present thesis explores the historical, political, and legal connection between the above-mentioned institutions concluding that there is an instant and unbreakable bond between International Criminal Court and International Humanitarian Law, which allows the impartial punishment of those who are unwilling to comply with the laws of war and the protection of the victims of war.

KEY WORDS: INTERNATIONAL CRIMINAL COURT UNITED NATIONS INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW INTERNATIONAL COMMITTEE OF THE RED CROSS

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ **ΣΕΛΙΔΕΣ**

ΕΙΣΑΓΩΓΗ **6-7**

ΜΕΡΟΣ Α': Από τη Μάχη του Σολφερίνο έως τη Δίκη της Νυρεμβέργης
1. Το δίκαιο της Γενεύης και το δίκαιο της Χάγης: η γένεση του ΔΑΔ/ΔΕΣ 8-9
2. Η ΚτΕ και οι Διασκέψεις της Γενεύης: η αποτυχία αποποινικοποίησης του ΔΑΔ/ΔΕΣ 10-11
3. Από το Παρίσι στη Νυρεμβέργη: το δόγμα της ατομικής ποινικής ευθύνης 12-14

ΜΕΡΟΣ Β': Από τις Συμβάσεις της Γενεύης στα Πρωτόκολλα της Γενεύης

1. Η νομική ταυτότητα του ΔΑΔ/ΔΕΣ 15

2. Οι αρχές του ΔΑΔ/ΔΕΣ και η σχέση του με τη ΔΕΕΣ 16-17

3. Οι περιπτώσεις εφαρμογής του ΔΑΔ/ΔΕΣ 18-19

4. Τα προστατευόμενα πρόσωπα του ΔΑΔ/ΔΕΣ 19-21

ΜΕΡΟΣ Γ': Από τη Γιουγκοσλαβία στην Καμπάλα: η διεθνής ποινική δικαιοσύνη σε κίνηση

1. Τα ad hoc ποινικά δικαστήρια 22-23
2. Η ίδρυση του ΔΠΔ 24-25
3. Το έγκλημα της γενοκτονίας
3α. Η Σύμβαση για την πρόληψη και καταστολή του εγκλήματος της γενοκτονίας 25-26
3β. Η Απόφαση Akayesu και η δίωξη της γενοκτονίας από το ΔΠΔ 26-27
3γ. Η Απόφαση Akayesuκαι ο dolus specialis 28-29
4. Τα εγκλήματα πολέμου
4α. Τα κοινά χαρακτηριστικά των εγκλημάτων πολέμου 30-32

4β. Τα εγκλήματα πολέμου κατά τη διεθνή σύρραξη 32-40

4γ. Τα εγκλήματα πολέμου κατά την εμφύλια σύρραξη 40-42
5. Το έγκλημα της επίθεσης
5α. Η διττή ποινική ευθύνη του εγκλήματος 43

5β. Η αδυναμία ορισμού του εγκλήματος 44-45

5γ. Η σύγκρουση ΔΠΔ και ΣΑ 45-56

5δ. Η Διάσκεψη της Καμπάλα 46-47

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ 48-50
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 51-56

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

Α'ΠΠ	Α' Παγκόσμιος Πόλεμος
αρ.	άρθρο
Β'ΠΠ	Β' Παγκόσμιος Πόλεμος
βλ.	βλέπε
ΓΣ	Γενική Συνέλευση Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών
ΔΑΔ	Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο
ΔΕΣ	Δίκαιο Ενόπλων Συγκρούσεων
ΔΕΕΣ	Διεθνής Επιτροπή Ερυθρού Σταυρού
ΔΠΔ	Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο
ΔΠΔΓ	Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για τη Γιουγκοσλαβία
ΔΠΔΡ	Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για τη Ρουάντα
ΔΔΧ	Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης
ΔΣΔΝ	Διεθνές Στρατιωτικό Δικαστήριο Νυρεμβέργης
εδ.	εδάφιο
ΗΒ	Ηνωμένο Βασίλειο
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΗΕ ή ΟΗΕ	Ηνωμένα Έθνη ή Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
κεφ.	κεφάλαιο
ΚτΕ	Κοινωνία των Εθνών
ΚΔΠΔ	Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου
ΚΔΠΔΓ	Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για τη Γιουγκοσλαβία
ΚΔΠΔΡ	Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για τη Ρουάντα
ΚΧΟΗΕ	Καταστατικός Χάρτης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών
οπ.π.	όπως παραπάνω
παρ.	παράγραφος
περ.	περίπτωση
ΠΓΔΜ	Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας
ΠΠ'77	Πρόσθετο Πρωτόκολλο του 1977
σελ.	σελίδα

ΣΑ	Συμβούλιο Ασφαλείας Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών
ΣΓ’49	Σύμβαση της Γενεύης του 1949
ΣτΒ	Συνθήκη των Βερσαλλιών
ΣτΛ	Συμφωνία του Λονδίνου
στ.	στοιχείο
υπ.	υποσημείωση
20ος αι.	20ος αιώνας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο πόλεμος έχει καταστεί αντικείμενο μελέτης από ηθικοπλαστικής και μιλιταριστικής σκοπιάς εδώ και αρκετούς αιώνες, καθώς τα αποτελέσματα της πολεμικής πρακτικής, είτε αφορούν μια εμφύλια είτε μια διεθνοποιημένη σύρραξη, είναι εξίσου υλικά και ηθικά καταστροφικά. Μετά τον Α'ΠΠ ο κόσμος άλλαξε και η ανθρωπότητα αναζήτησε τα πολιτικά και νομικά μέσα, που θα εξανθρωπίσουν τη σκοπούμενη από τον πόλεμο βία και θα ανακουφίσει τα θύματα. Ως αποτέλεσμα είχαμε: α) τη συμβατική εξέλιξη του ΔΑΔ/ΔΕΣ ενός δικαίου που προστατεύει τους εμπλεκόμενους της πολεμικής σύρραξης, οριοθετώντας τις πολεμικές μεθόδους και β) την ίδρυση του ΔΠΔ ενός υπερεθνικού δικαστικού φορέα που προσάγει τους ιθύνοντες του πολέμου, βάσει των αρχών και των συμβατικών διατάξεων του ΔΑΔ/ΔΕΣ.

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να καταδείξει ότι, η συμβατική εξέλιξη του ΔΑΔ/ΔΕΣ ήταν η απαραίτητη νομική προϋπόθεση για την ίδρυση του ΔΠΔ, καθώς εάν κατά τη διάρκεια του 20ουαι. δεν μάχονταν υπερεθνικά όργανα, κρατικές οντότητες και φυσικά πρόσωπα για την υπογραφή των διεθνών συμβάσεων που ποινικοποιούν τη διεξαγωγή και τα αποτελέσματα του πολέμου, δεν θα υπήρχε το νομικό υπόβαθρο για την ποινική τιμωρία των ιθυνόντων της πολεμικής βαρβαρότητας και ούτε η πρωτοβουλία από τα εθνικά κράτη για τη σύσταση του ΔΠΔ.

Προς επίρρωση του σκοπού αυτού, η μελέτη θα διαρθρωθεί σε τρία μέρη: Στο μέρος Α' θα παρουσιαστούν τα γεγονότα από την ίδρυση της ΔΕΕΣ[1] έως και το ΔΣΔΝ, τον προάγγελο του ΔΠΔ[2]. Τα γεγονότα θα παρουσιαστούν αναφορικά με τη χρονική ακολουθία των εξελίξεων του 20ουαι., όπου το Διεθνές Δίκαιο[3] κωδικοποιήθηκε[4] συστηματικά, ενσωματώθηκε στις εθνικές νομοθεσίες[5] και τα ανθρώπινα δικαιώματα[6]

---

[1] Για τη ΔΕΕΣ και τις αρχές της, βλ. Δ. Γάγγας, Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2008, σελ. 317 – 327.

[2] Η Ελλάδα κύρωσε το ΚΔΠΔ στη Ρώμη στις 18.07.1998 και ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με το Ν. 3003/2002 (ΦΕΚ 75, τ. Α') «*Για την κύρωση του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου*», βλ. https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=506ab5e82

[3] Το διεθνές δίκαιο, κατά το Ρούκουνα, είναι το νομικό σύστημα οργάνωσης της διεθνούς κοινότητας, το οποίο επιβάλλει κανόνες συμπεριφοράς, κατανέμει αρμοδιότητες και ενσωματώνεται στις εθνικές νομοθεσίες. Διευρύνεται και εξελίσσεται, καθότι ρυθμίζει ποικίλους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας. Για το σύγχρονο ρόλο του διεθνούς δικαίου, βλ. Ε. Ρούκουνας, Διεθνές Δίκαιο Τεύχος Πρώτο, Εκδόσεις Σάκκουλας, 2004, σελ. 42 – 47.

[4] Η κωδικοποίηση των διεθνών κειμένων γίνεται βάσει διμερών συμφωνιών, διεθνών διακηρύξεων και πολυμερών συμβάσεων, βλ. Δ. Γάγγας, οπ.π.1, σελ. 83 – 86.

[5] Για τους τρόπους εσωτερικοποίησης του διεθνούς δικαίου στην εθνική έννομη τάξη, βλ. Ε. Ρούκουνας, οπ.π.3, σελ. 159 – 169.

έγιναν ο ακρογωνιαίος λίθος της υπερασπιστικής γραμμής του δυτικού κόσμου. Στο μέρος Β' θα παρουσιαστεί η φύση του ΔΑΔ/ΔΕΣ, μέσα από τις ΣΓ'49 και τα ΠΠ'77, κείμενα που διαμορφώσαν τη δικαϊική υπόσταση του σύγχρονου ανθρωπιστικού δικαίου, νομιμοποίησαν και προώθησαν τη δράση των ανθρωπιστικών οργανώσεων και προσδιόρισαν την ταυτότητα των διεθνών εγκλημάτων που διώκονται από το ΔΠΔ. Στο μέρος Γ' θα παρουσιαστεί η νομική υπόσταση και οι αρμοδιότητες των ad hoc ποινικών δικαστηρίων που δίκασαν τις ανθρωπιστικές παραβιάσεις στην ΠΓΔΜ και τη Ρουάντα και παράλληλα θα αποσαφηνιστεί η νομική ταυτότητα των διεθνών εγκλημάτων βάσει Αποφάσεων των ad hoc ποινικών δικαστηρίων και των διατάξεων του ΔΑΔ/ΔΕΣ.

Ο παραπάνω διαχωρισμός εξυπηρετεί την επίρρωση του σκοπού της μελέτης. Το πρώτο μέρος επεξηγεί ιστορικά την αναγκαιότητα ίδρυσης του ΔΠΔ, αναφορικά με την ιστορική εξέλιξη του Δικαίου της Χάγης και της Γενεύης καθώς και τα πολιτικά αποτελέσματα των παγκοσμίων πολέμων. Στο δεύτερο μέρος αποδίδονται συνοπτικά και περιεκτικά οι σημαντικότερες συμβατικές διατάξεις που επεξηγούν τη φύση του ΔΑΔ/ΔΕΣ και κατ' επέκταση τους σκοπούς και τις αρχές του. Στο τρίτο μέρος αποδεικνύεται η σπουδαιότητα του συμβατικού απότοκου των ΣΓ'49 και ΠΠ'77, καθώς η δίωξη των διεθνών εγκλημάτων από το ΔΠΔ νομιμοποιείται εξαιτίας των παραπάνω συμβάσεων.

Η παρούσα μελέτη βασίστηκε στα πρότυπα της οργανωμένης βιβλιογραφικής έρευνας, με τις ερευνητικές πηγές να επιλέγονται προσεκτικά και έπειτα από αυστηρή ιεράρχηση. Πρωτογενείς ερευνητικές πηγές της μελέτης αποτέλεσαν οι πρωτότυπες διεθνείς συμβάσεις του ΔΑΔ/ΔΕΣ και του διεθνούς δικαίου, το αρχειακό υλικό Αποφάσεων της ΚτΕ, του ΟΗΕ καθώς και οι πρωτότυπες Δικαστικές Αποφάσεις των ad hoc ποινικών δικαστηρίων. Δευτερογενείς πηγές της μελέτης αποτέλεσαν τα επιστημονικά συγγράμματα, οι μονογραφίες μελετητών και τα Στοιχεία των Εγκλημάτων του ΔΠΔ που συνηγόρησαν τόσο στην έγκυρη χρονική τοποθέτηση των γεγονότων, όσο και στην ερμηνεία ιδιαίτερων νομικών εννοιών που προώθησαν τη συνολική κατανόηση της φύσης των διεθνών εγκλημάτων.

---

[6] Ο όρος «*ανθρώπινο δικαίωμα*», κατά το Χρυσόγονο, έχει εκτεταμένη χρήση και υποδηλώνει ότι είναι σύμφυτα με την ανθρώπινη ύπαρξη, σαν να είναι απόρροια της φυσικής εξέλιξης των πραγμάτων και η κρατική εξουσία δεσμεύεται από αυτά. Για την ορθή χρήση της ορολογίας του όρου «*ανθρώπινα δικαιώματα*» και την κατοχύρωση τους από το διεθνές δίκαιο, βλ. Κ. Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, ΙΙΙ, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2006, σελ. 3 – 5 και σελ. 14 – 21 αντίστοιχα.

ΜΕΡΟΣ Α΄: Από τη Μάχη του Σολφερίνο έως τη Δίκη της Νυρεμβέργης

1. Το Δίκαιο της Γενεύης και το Δίκαιο της Χάγης: η γένεση του ΔΑΔ/ΔΕΣ

Ο τραγικός απολογισμός[7] της μάχης του Σολφερίνο κινητοποίησε τον Ερρίκο Ντυνάν να ιδρύσει τη ΔΕΕΣ[8], καθώς η βιαιότητα των τότε πολέμων κατέστησε απαραίτητη την κωδικοποίηση των κανόνων της μάχης ως κανόνων δικαίου. Η νομιμότητα της πολεμικής σύγκρουσης[9] απασχολούσε ήδη τις κοινωνικές επιστήμες, ενώ οι εμπόλεμοι ακολουθούσαν εθιμικούς κανόνες[10] για την ορθή διεξαγωγή του πολέμου. Η εθιμική κωδικοποίηση δεν αρκούσε και έτσι υπεγράφη η Σύμβαση[11] της Γενεύης του 1864. Αυτή περιείχε δέκα άρθρα και επικυρώθηκε από εννιά χώρες. Θέσπισε το διακριτικό σήμα της ΔΕΕΣ, την ανακούφιση των τραυματιών στο πεδίο της μάχης και την ασυλία του ιατρικού προσωπικού[12], ενώ το 1906 υπογράφεται νέα Σύμβαση[13] της Γενεύης, σηματοδοτώντας τη γένεση του Δικαίου της Γενεύης.

Εξίσου σημαντικές στην εξελικτική πορεία του ΔΑΔ/ΔΕΣ, κατέστησαν οι δύο Διασκέψεις Ειρήνης στη Χάγη της Ολλανδίας περί τα 1899 και 1907, σηματοδοτώντας τη γένεση του Δικαίου της Χάγης. Στην Πρώτη Διάσκεψη υπεγράφησαν τρεις Συμβάσεις[14]: Η πρώτη Σύμβαση αφορούσε την ειρηνική επίλυση των διεθνών διαφορών και τη δημιουργία ενός Διεθνούς Δικαστηρίου Διαιτησίας. Η δεύτερη

---

[7] Για τη μάχη του Σολφερίνο, βλ. Μ.- ΝΤ. Μαρούδα, Περί του ανθρωπιστικού χώρου στον 21ο αιώνα, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2012, σελ. 53 – 54, παρ. 35.

[8] Για τις ρίζες και τους ιδρυτές του εθιμικού ΔΑΔ, βλ. International Humanitarian Law, Answers to your questions, International Committee of the Red Cross, 2015, σελ. 11 https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/icrc-002-0703.pdf

[9] Για το δίκαιο και το νόμιμο της πολεμικής πρακτικής και την ποινική καταστολή στα πλαίσια της ένοπλης σύγκρουσης μέχρι και τον 19ο αιώνα, βλ. Μ.- ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.7, σελ. 45 – 53, παρ. 19 – 33 και Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την Πρώην Γιουγκοσλαβία και η εξέλιξη του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου ιδίως όσον αφορά τα εγκλήματα πολέμου και τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, Εκδόσεις Σάκκουλας, 2001, σελ. 41 – 44.

[10] Στο αρ.38 παρ.1 περ.β' του Καταστατικού Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης ορίζεται ως διεθνές εθιμικό δίκαιο «*η απόδειξη γενικής πρακτικής που γίνεται αποδεκτή ως κανόνας δικαίου*». Για το ρόλο του εθίμου στη διεθνή έννομη τάξη, βλ. Ε. Ρούκουνας, οπ.π.3, σελ. 92 – 105. Για το ρόλο του εθιμικού ΔΑΔ, βλ. οπ.π.8, σελ. 17.

[11] Κατά το Ρούκουνα, συνθήκη είναι κάθε συμβατική σχέση που συνάπτεται μεταξύ υποκειμένων του διεθνούς δικαίου με σκοπό να επιφέρει έννομα αποτελέσματα που θα δεσμεύουν τους συμβαλλομένους. Σύμβαση και συνθήκη είναι ταυτόσημοι όροι. Κατά το αρ.2 παρ.1 περ.α' Σύμβασης της Βιέννης, συνθήκη είναι η οποιαδήποτε διεθνής συμφωνία, που συνάπτεται μεταξύ κρατών, διέπεται από τους κανόνες του διεθνούς δικαίου και τηρείται ο έγγραφος τύπος κατά τη σύναψη της, βλ. Ε. Ρούκουνας, οπ.π.3, σελ. 120 – 123. Για τα υποκείμενα του διεθνούς δικαίου, βλ. Ε. Ρούκουνας, οπ.π.3, σελ. 49 – 63 και Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, Η διεθνής ευθύνη για παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου Η κρατική και ατομική ευθύνη σε κίνηση, Εκδόσεις ΑΝΤ. Ν. Σάκκουλας, 2006, σελ. 17 – 23.

[12] Σχετικά με τη Σύμβαση του 1864 για τη βελτίωση των συνθηκών για τους τραυματίες του στρατού ξηράς στο πεδίο της μάχης, βλ. οπ.π.8, σελ. 12.

[13] Βλ. International Committee of the Red Cross, Treaties, States Parties and Commentaries, Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armies in the Field. Geneva 6 July 1906 https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/52d68d14de6160e0c12563da005fdb1b/62791e65a370890ac125641e00369e45

[14] Για το περιεχόμενο και το ρόλο των Συμβάσεων της Χάγης του 1899, βλ. Δ. Γάγγας, οπ.π.1, σελ. 96 – 98.

Σύμβαση, οι «*Κανονισμοί της Χάγης*», κωδικοποίησε τους εθιμικούς κανόνες που άπτονταν των χερσαίων πολεμικών συγκρούσεων, προσδιόρισε εννοιολογικά το νόμιμο μαχητή και συμπεριέλαβε τη Ρήτρα Martens[15] και η Τρίτη Σύμβαση αφορούσε τους κανόνες διεξαγωγής του πολέμου στη θάλασσα. Στη Δεύτερη Διάσκεψη[16] συμμετείχαν σαράντα τέσσερα κράτη, υπεγράφησαν δεκατρείς ανοιχτές σε προσχώρηση Συμβάσεις, καθώς και μια Διακήρυξη για τη διαιτητική επίλυση των κρατικών διαφορών. Η IV Σύμβαση εισάγει τη ρήτρα της γενικής συμμετοχής[17], ενώ οι Συμβάσεις V και XIII αναφέρονται στο δίκαιο της ουδετερότητας[18] με εφαρμογή στο δίκαιο των ενόπλων συγκρούσεων.

Τόσο το Δίκαιο της Γενεύης όσο και το Δίκαιο της Χάγης καθόρισαν την εξέλιξη του σύγχρονου ΔΑΔ/ΔΕΣ, ρυθμίζοντας συμβατικά τους κανόνες της ένοπλης σύγκρουσης και υποδεικνύοντας τη συμπεριφορά που οφείλουν να τηρούν οι εμπόλεμοι[19]. Μειονέκτημα αποτέλεσε ότι, καμία από τις παραπάνω Συμβάσεις δεν καθιέρωσε την έγερση ατομικής ποινικής ευθύνης σχετικά με ενδεχόμενη παραβίαση των κανόνων διεξαγωγής του πολέμου και προστασίας των εμπόλεμων προσώπων[20].

---

[15] Όπως μεταφράζεται από τη Μαρούδα η Ρήτρα Martens: «*στις περιπτώσεις που δεν καλύπτονται από διεθνείς συμβάσεις, πολίτες και μαχητές παραμένουν υπό την προστασία και την εξουσία των αρχών του διεθνούς δικαίου που απορρέει από το έθιμο, από τις αρχές της ανθρωπότητας και τις επιταγές της δημόσιας συνείδησης*», βλ. Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.9, σελ. 41. Η νομιμοποίηση της Ρήτρας έλκεται από τρεις πηγές δικαίου: το έθιμο, τους κανόνες ανθρωπισμού και τη δημόσια συνείδηση και έχει διττό νόημα: το ήδη διαμορφωμένο έθιμο διατηρείται εφόσον δεν καταργείται από νεότερη σύμβαση, ενώ αν δεν υπάρξει συμβατική πρόβλεψη για τη χρήση νέων μέσων πολέμου, ο ισχυρισμός ότι υπάρχει κενό νόμου δεν ευσταθεί, αφού λαμβάνεται υπόψη η Ρήτρα. Η νομική καινοτομία της Ρήτρας συνέβαλε αποφασιστικά στην άσκηση ποινικής δίωξη κατά των ναζί εγκληματιών πολέμου. Για τη Ρήτρα Martens, βλ. οπ.π.8, σελ. 7 και Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, Ανθρωπιστικό Δίκαιο που εφαρμόζεται σε ένοπλες συρράξεις, Κεφάλαιο 17, στον τόμο Αντωνόπουλου Κ., Μαγκλιβέρα Κ. (επιμ.), Δίκαιο Διεθνούς Κοινωνίας, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, σελ. 521.

[16] Για το περιεχόμενο και το ρόλο των Συμβάσεων της Χάγης του 1907, βλ. Δ. Γάγγας, οπ.π.1, σελ. 100 - 104.

[17] Σύμφωνα με τη Ρήτρα της γενικής συμμετοχής, η Σύμβαση IV εφαρμόζεται μόνο μεταξύ των συμβαλλομένων και εφόσον οι εμπόλεμοι είναι συμβαλλόμενοι, όμως το Δίκαιο της Χάγης αποτελεί πλέον εθιμικό δίκαιο και άρα εφαρμόζεται κατά πάντων. Για τη Ρήτρα της γενικής συμμετοχής, βλ. Δ. Γάγγας, οπ.π.1, σελ. 102.

[18] Στο δίκαιο των ενόπλων συγκρούσεων η έννοια της ουδετερότητας περιγράφει: α) τη νομική θέση των κρατών που δεν λαμβάνουν ενεργά θέση στην ένοπλη σύγκρουση και β) τη στάση ουδετερότητας ενός κράτους ανεξαρτήτως του αν βρίσκεται σε καιρό ειρήνης ή όχι και που δεσμεύεται να παραμείνει ουδέτερο και να μην λάβει μέρος στην ένοπλη σύρραξη. Αρχικά, ήταν ορολογία του ναυτικού δικαίου και κατά τη Διάσκεψη του 1907 επεκτάθηκε και στο δίκαιο των χερσαίων πολεμικών συγκρούσεων. Για την έννοια της ουδετερότητας, βλ. Δ. Γάγγας, οπ.π.1, σελ. 103.

[19] Στο Προοίμιο της Σύμβασης ΙΙ της Χάγης του 1899 ορίζεται ότι, οι Κανονισμοί της Χάγης προάγουν την ελαχιστοποίηση των δεινών της πολεμικής σύγκρουσης εφόσον αυτό επιτρέπεται από τη στρατιωτική αναγκαιότητα, βλ. Δ. Γάγγας, οπ.π.1, σελ. 354 – 355.

[20] Συμφώνα με μελετητές, η Ρήτρα Martens επέβαλλε την τιμωρία των παραβατών ανεξάρτητα με το αν προβλέπεται ή όχι ρητά στο Δίκαιο της Χάγης η έγερση ποινικής ευθύνης, βλ. Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.9, σελ. 40 – 41.

2. Η ΚτΕ[21] και οι Διασκέψεις της Γενεύης: η αποτυχία ποινικοποίησης των παραβιάσεων του ΔΑΔ/ΔΕΣ

Το τέλος του Α'ΠΠ βρήκε την Ευρώπη διαλυμένη και τη Γερμανία ταπεινωμένη. Η συμβατική λήξη του πολέμου επήλθε στο Συνέδριο Ειρήνης στο Παρίσι[22] το 1919 με την υπογραφή της ΣτΒ. Αυτή ρύθμισε σπουδαία γεωπολιτικά ζητήματα και ίδρυσε την ΚτΕ[23], με τρεις βασικούς σκοπούς εργασίας[24]: την εξασφάλιση της συλλογικής ασφάλειας, τη διαβεβαίωση της λειτουργικής διακρατικής συνεργασίας και την εφαρμογή των κανόνων που απορρέουν από αυτήν. Βασίστηκε στο όραμα του Προέδρου Ουίλσον για ένα διεθνή οργανισμό συμμετοχικά ανοιχτό προς όλα τα δημοκρατικά κράτη και αυστηρά σεβόμενο την πολιτική ανεξαρτησία και εδαφική ακεραιότητα τους[25]. Αποτέλεσε τη μεταπολεμική απόπειρα ενδυνάμωσης των διακρατικών σχέσεων, αλλά δεν είχε την αναμενόμενη αποδοχή[26]. Διοργάνωσε τη Διάσκεψη στη Γενεύη το 1925 με θέμα τον έλεγχο του εμπορίου όπλων[27], όπου υπεγράφη το Πρωτόκολλο[28] για την απαγόρευση χρήσης χημικών, βιολογικών και άλλων αερίων κατά τη διάρκεια του πολέμου, καθώς και ανάλογων ουσιών, εφευρέσεων ή υλικών[29] και των βακτηριολογικών όπλων[30]. Το Πρωτόκολλο παρουσίασε ελλείψεις αναφορικά με το ρηματικό προσδιορισμό των απαγορευμένων

---

[21] Βλ. Treaty of peace with Germany (Treaty of Versailles) https://www.loc.gov/law/help/us-treaties/bevans/m-ust000002-0043.pdf

[22] Για τα αποτελέσματα του Συνεδρίου Ειρήνης, βλ. Γ. Στεφανίδης, Ο τελευταίος ευρωπαϊκός αιώνας Διπλωματία και πολιτική των Δυνάμεων (1871-1945), Εκδόσεις Προσκήνιο Άγγελος Σιδεράτος, Αθήνα, 1997, σελ. 89 – 93.

[23] Περιγράφεται στα άρθρα 1-26 ΣτΒ, ιδρυτικά της μέλη ήταν οι 32 νικήτριες συμμαχικές χώρες, προβλέπει τα όργανα της ΚτΕ, τους τρόπους λήψης αποφάσεων κ.α., βλ. οπ.π.21, σελ. 48 – 58.

[24] "*In accordance with President Wilson's ideals, the Covenant outlined the League of Nations' three basic objectives: to ensure collective security, to assure functional cooperation, and to execute the mandates of peace treaties.*", βλ. UNOG Library, Registry, Records and Archives Unit, History of the League of Nations (1919-1946), σελ. 3 https://www.unog.ch/80256EDD006B8954/(httpAssets)/36BC4F83BD9E4443C1257AF3004FC0AE/%24file/Historical_overview_of_the_League_of_Nations.pdf

[25] "*Point XIVA general association of nations must be formed under specific covenants for the purpose of affording mutual guarantees of political independence and territorial integrity to great and small states alike*.", όπου στο 14ο σημείο της ομιλίας του Γουίλσον ενώπιον του Κογκρέσου εδράζεται ιδεολογικά η ίδρυση της ΚτΕ και τονίζεται η αναγκαιότητα της εδαφικής ανεξαρτησίας των κρατών, βλ. Fourteen Points Speech (1918), Woodrow Wilson https://usa.usembassy.de/etexts/democrac/51.htm

[26] Στις ΗΠΑ δεν υπερψηφίστηκε η ΣτΒ και κατ' επέκταση ούτε το Καταστατικό της ΚτΕ, κάτι που σημαίνει ότι αυτομάτως οι ΗΠΑ ήταν εκτός του Οργανισμού, βλ. Γ. Στεφανίδης, οπ.π.22, σελ. 107.

[27] Για τη Διάσκεψη της Γενεύης του 1925, βλ. Δ. Γάγγας, οπ.π.1, σελ. 104.

[28] Βλ. Geneva Protocol Text, Protocol for the Prohibition of the Use in War of Asphyxiating, Poisonous or other Gases, and of Bacteriological Methods of Warfare (Geneva Protocol) https://www.nti.org/media/documents/1925_geneva_protocol_text.pdf

[29] "*Whereas the use in war of asphyxiating, poisonous or other gases, and of all analogous liquids, materials or devices, has been justly condemned by the general opinion of the civilized world…*", βλ. οπ.π.28.

[30] "*…agree to extend this prohibition to the use of bacteriological methods of warfare…*", βλ. οπ.π.28.

ουσιών και τη μη απαγόρευσή τους[31], όπου διευκρινίστηκαν μεταπολεμικά με Ψήφισμα του ΟΗΕ[32]. Στη Διάσκεψη[33] της Γενεύης του 1929 υπεγράφη η Σύμβαση για τη Μεταχείριση των Αιχμαλώτων Πολέμου[34], καταργώντας τα αντίποινα, τις συλλογικές ποινές και καθορίζοντας το πλαίσιο εργασίας των αιχμαλώτων πολέμου, τη δυνατότητα επιλογής των εκπροσώπων τους και τον έλεγχο τους από τις Προστάτιδες Δυνάμεις[35].

Η ΚτΕ δεν άσκησε διακρατική πίεση για την εφαρμογή του Πρωτόκολλου της Γενεύης του 1925, της Σύμβασης της Γενεύης του 1929 και των κανόνων του πολέμου, όπως αυτοί είχαν διαμορφωθεί μέχρι τον Α'ΠΠ[36]. Δεν εφάρμοσε τις διατάξεις των άρθρων 227–230 ΣτΒ περί ποινικής δίωξης του Γουλιέλμου Β' για «*διατάραξη της διεθνούς ηθικής και της ιεροσύνης των διεθνών συνθηκών*»[37]. Δεν προώθησε τη σύσταση συμμαχικού δικαστηρίου[38] για τη δίωξη του Γουλιέλμου και των συνεργατών του και δεν άσκησε πίεση στην Ολλανδία[39] για την έκδοσή του στη Γερμανία. Ενώ για πρώτη φορά στα ποινικά χρονικά, αποδίδεται κατ' όνομα ποινική ευθύνη για την έναρξη και διεξαγωγή ενός πολέμου[40], η ΚτΕ δεν άσκησε τις αντίστοιχες ποινικές διώξεις σε όσους «*κατηγορήθηκαν ότι έχουν παραβιάσει τους νόμους και τα έθιμα του πολέμου*»[41], καθυστερώντας για δύο δεκαετίες την εδραίωση της ατομικής ποινικής ευθύνης στη διεθνή ποινική θεωρία.

---

[31] Για τις σχετικές ελλείψεις του Πρωτοκόλλου της Γενεύης, βλ. Δ. Γάγγας, όπ.π.1, σελ. 105 – 107.

[32] Το Ψήφισμα 2603/1969 του ΟΗΕ, αφορά την απαγόρευση χημικών και βιολογικών μεθόδων πολέμου, αλλά όχι τη μη κατοχή αυτών, βλ. Res. 2603 (XXIV) Question of chemical and bacteriological (biological) weapons https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/257/37/IMG/NR025737.pdf?OpenElement

[33] Για τη Διάσκεψη της Γενεύης του 1929 και το περιεχόμενο των συμβάσεων, βλ. Δ. Γάγγας, οπ.π.1, σελ. 110 – 114.

[34] Βλ. Convention relative to the Treatment of Prisoners of War. Geneva, 27 July 1929 https://ihl-databases.icrc.org/ihl/INTRO/305

[35] "*…The most important innovations consisted in the prohibition of reprisals and collective penalties, the organization of prisoners' work, the designation, by the prisoners, of representatives and the control exercised by protecting Powers.*", βλ. οπ.π.34.

[36] Για την απόδοση ποινικής ευθύνης στον Α'ΠΠ, βλ. Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.9, σελ. 44 – 46 και Μ. Πίχου, Η έννοια της επίθεσης στο διεθνές δίκαιο, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2012, σελ. 7 – 10.

[37] Αρ.227 ΣτΒ "*The Allied…Powers publicly arraign William II of Hohenzollern, formerly German Emperor, for a supreme offence against international morality and the sanctity of treaties…*", βλ. οπ.π.21, σελ. 136 – 137.

[38] Αρ.227 ΣτΒ "*…A special tribunal will be constituted to try the accused, thereby assuring him the guarantees essential to the right of defense...*", βλ. οπ.π.21, σελ. 136 – 137.

[39] Η Ολλανδία έδωσε άσυλο στον Γουλιέλμο και αρνήθηκε να τον εκδώσει με το πρόσχημα ότι διωκόταν για πολιτικό έγκλημα και όχι για ποινικό αδίκημα, βλ. Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.9, υπ.40, σελ.45.

[40] Για την ατομική και κρατική ποινική ευθύνη ως μέσα απόδοσης ποινικής ευθύνης στα πλαίσια του διεθνούς δίκαιου, βλ. Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.11, σελ. 23 – 34.

[41] Αρ.228 ΣτΒ *"The German Government recognizes the right of the Allied and Associated Powers to bring before military tribunals persons accused of having committed acts in violation of the laws and customs of war..."*, βλ. οπ.π.21, σελ. 137.

3. Από το Παρίσι στη Νυρεμβέργη: το δόγμα της ατομικής ποινικής ευθύνης

Η ανθρωπότητα χρειάστηκε έναν ακόμα παγκόσμιο πόλεμο, δύο ατομικές βόμβες και το τέρας του ναζισμού για να κλείσει τις πολιτικές εκκρεμότητες που της κληροδότησε ο Μεσοπόλεμος: α) τη θωράκιση της διακρατικής συνεργασίας με έναν ανθεκτικότερο θεσμό από αυτόν της ΚτΕ και β) την ποινική δίωξη των υπευθύνων της πολεμικής κτηνωδίας. Εφόσον δόθηκε η πολιτική συναίνεση μεταξύ των νικητήριων δυνάμεων[42], ιδρύθηκε αντίστοιχα για κάθε μια από τις εκκρεμότητες αυτές ο ΟΗΕ και το ΔΣΔΝ, δύο θεσμοί που καθιέρωσαν τον κόσμο όπως τον ξέρουμε σήμερα.

α) Το εγχείρημα της ΚτΕ διαδέχθηκε[43] ο ΟΗΕ, με τον ΚΧΟΗΕ[44] να υπογράφεται το 1945 και στο αρ.1 ΚΧΟΗΕ[45] να περιγράφεται ως κύριος σκοπός του ΟΗΕ η διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, μέσα από την ομαλή διακρατική συνεργασία. Ο ΟΗΕ αναλαμβάνει το ρόλο του θεματοφύλακα της εδαφικής και πολιτικής ακεραιότητας των κρατών και βάσει του αρ.2 ΚΧΟΗΕ [46] δύναται να διαχειριστεί με κάθε μέσο την παγκόσμια ειρήνευση με την παρ.4[47] να απαγορεύει ρητά την επίθεση μεταξύ των κρατών. Ο ΟΗΕ έπαιξε σπουδαίο ρόλο στην ίδρυση του ΔΠΔ και εργάζεται, από την ίδρυσή του μέχρι και σήμερα, για την εδραίωση των διατάξεων του ΔΑΔ/ΔΕΣ και την αποτροπή ενός τρίτου παγκοσμίου πολέμου.

β) Η αναποφασιστικότητα για τη δίωξη του Γουλιέλμου αντικαταστάθηκε από την άμεση κινητοποίηση των Συμμάχων[48], υπογράφοντας τη ΣτΛ και ιδρύοντας το ΔΣΔΝ[49],

---

[42] Η συνεργασία μεταξύ Σοβιετικής Ένωσης, ΗΠΑ και ΗΒ οδήγησε στην υπογραφή της Συνθήκης της Γιάλτας το Φλεβάρη του 1945 και τρείς μήνες μετά στην άνευ όρων συνθηκολόγηση των Γερμανών στους Συμμάχους, βλ. Γ. Στεφανίδης, οπ.π.22, σελ. 201 – 211 και Μ. Πίχου, οπ.π.36, σελ. 33.

[43] Η τελευταία Διάσκεψη της ΚτΕ πραγματοποιήθηκε στη Γενεύη όπου ο πρόεδρος αποχαιρέτησε αυτή λέγοντας «*Η Κοινωνία των Εθνών πέθανε. Ζήτω τα Ηνωμένα Έθνη*», ενώ στη Διάσκεψη του Σαν Φρανσίσκο είχε συσταθεί Προπαρασκευαστική Επιτροπή με καθήκον να υλοποιήσει τη μεταβίβαση περιουσιακών στοιχειών και αρχειακού υλικού στον ΟΗΕ, βλ. οπ.π.24, σελ. 13 – 14.

[44] Βλ. Ηνωμένα Έθνη, Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης του ΟΗΕ, Χάρτης ΟΗΕ https://unric.org/el/%cf%87%ce%b1%cf%81%cf%84%ce%b7%cf%83-%ce%bf%ce%b7%ce%b5/

[45] Αρ.1 ΚΧΟΗΕ «*Οι σκοποί των Ηνωμένων Εθνών είναι:1. Να διατηρούν τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια… 2. Να αναπτύσσουν ανάμεσα στα έθνη φιλικές σχέσεις…και να παίρνουν άλλα μέτρα κατάλληλα για την ενίσχυση της παγκόσμιας ειρήνης. 3. Να επιτυχαίνουν διεθνή συνεργασία για την επίλυση διεθνών προβλημάτων…*», βλ. οπ.π.44.

[46] Αρ.2 ΚΧΟΗΕ *«Ο Οργανισμός και τα μέλη του…θα ενεργούν σύμφωνα με τις παρακάτω Αρχές: 1. Ο Οργανισμός βασίζεται στην αρχή της κυρίαρχης ισότητας όλων των Μελών του. 2. Κάθε Μέλος…πρέπει να εκπληρώνει με καλή πίστη τις υποχρεώσεις που ανέλαβε σύμφωνα με τους όρους αυτού του Χάρτη. 3. Όλα τα Μέλη θα ρυθμίζουν τις διεθνείς διαφορές τους με ειρηνικά μέσα…»*, βλ. οπ.π.44.

[47] Αρ.2 παρ.4 ΚΧΟΗΕ *«… 4. Όλα τα Μέλη στις διεθνείς τους σχέσεις θα απέχουν από την απειλή ή τη χρήση βίας, που εκδηλώνεται εναντίον της εδαφικής ακεραιότητας ή της πολιτικής ανεξαρτησίας οποιουδήποτε κράτους είτε με οποιαδήποτε άλλη ενέργεια ασυμβίβαστη προς τους Σκοπούς των Ηνωμένων Εθνών…»*, βλ. οπ.π.44.

[48] Στο προοίμιο της ΣτΛ αναφέρεται ότι οι Συμμαχικές Δυνάμεις ήταν το ΗΒ, η Σοβιετική Ένωση, η Γαλλία και οι ΗΠΑ που νίκησαν τις Δυνάμεις του Άξονα με τη συνδρομή και άλλων σύμμαχων χωρών που συντάχθηκαν στο

το οποίο: Είχε έδρα το Βερολίνο[50] αλλά μπορούσε να δικάζει και σε άλλες πόλεις. Αποτελούταν από τους 4 τακτικούς και 4 αναπληρωματικούς δικαστές [51], εκπροσωπώντας ο καθένας από μία συμμαχική δύναμη και συγκροτώντας ένα διασυμμαχικό δικαστήριο. Είχε στρατιωτικό [52] χαρακτήρα, δηλαδή δεν ήταν ένα συνηθισμένο τακτικό δικαστήριο που εκδικάζει μια ποινική υπόθεση, ενισχύοντας τον έκτακτο χαρακτήρα του. Διώξε ποινικά τους εγκληματίες πολέμου του Άξονα[53] που έδρασαν είτε κατά μονάς είτε ως μέλη οργάνωσης[54], καθιστώντας πρόδηλη την ατομική ποινική ευθύνη τους[55] και καταδικάζοντας τους για: εγκλήματα κατά της ειρήνης δηλαδή «*σχεδιασμός προετοιμασία και διεξαγωγή επιθετικού πολέμου*»[56], εγκλήματα πολέμου δηλαδή «*παραβιάσεις των κανόνων και των εθίμων του πολέμου*»[57] και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας δηλαδή «*θανάτωση, εξολόθρευση, υποδούλωση,*

πλευρό τους με σκοπό την πτώση του Τρίτου Ράιχ: "*NOW THEREFORE the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, the Government of the United States of America, the Provisional Government of the French Republic and the Government of the Union of Soviet Socialist Republics (hereinafter called "the Signatories") acting in the interests of all the United Nations and by their representatives duly authorized thereto have concluded this Agreement.*", βλ. London Agreement of 8 August 1945, σελ. 1 https://www.sahistory.org.za/sites/default/files/file%20uploads%20/London%20Agreement%20by%20United%20Nations%2C%208%20August%201945.pdf

[49] Για το ΔΣΔΝ, βλ. Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, όπ.π.9, σελ. 5 και 48 – 50 και Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.11, σελ. 511 – 529.

[50] Αρ.22 ΣτΛ "*The permanent seat of the Tribunal shall be in Berlin…any subsequent trials shall be held at such places as the Tribunal may decide.*", βλ. οπ.π.48, σελ. 5. Η πλειονότητα των συνεδριάσεων διεξήχθη στη Νυρεμβέργη, καθώς εκεί υπήρχε ειδικός χώρος κράτησης των κατηγορούμενων, βλ. Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.9, υπ. 61, σελ. 49.

[51] Αρ.2 ΣτΛ "*The Tribunal shall consist of four members, each with an alternate. One member and one alternate shall be appointed by each of the Signatories...*", βλ. οπ.π.48, σελ 2.

[52] Αρ.1 ΣτΛ "*…there shall be established an International Military Tribunal...*", βλ. οπ.π.48, σελ 2.

[53] Αρ.1 ΣτΛ "*…for the just and prompt trial and punishment of the major war criminals of the European Axis.*", βλ. οπ.π.48, σελ. 2.

[54] Αρ.9 ΣτΛ "*At the trial of any individual member of any group or organization the Tribunal may declare…that the group or organization of which the individual was a member was a criminal organization…*" Αρ.10 ΣτΛ "*In cases where a group or organization is declared criminal by the Tribunal, the competent national authority of any Signatory shall have the right to bring individuals to trial for membership...*", βλ. οπ.π.48, σελ. 3 και Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.11, σελ. 111.

[55] Αρ.6 ΣτΛ "*The Tribunal…shall have the power to try and punish persons who, acting in the interests of the European Axis countries, whether as individuals or as members of organizations, committed any of the following crimes…*", βλ. οπ.π.48, σελ 2.

[56] Αρ.6 (α) ΣτΛ*"Crimes against peace: namely, planning, preparation, initiation or waging of a war of aggression, or a war in violation of international treaties, agreements or assurances, or participation in a common plan or conspiracy for the accomplishment of any of the foregoing"*, βλ. οπ.π.48, σελ. 2. Στα εγκλήματα κατά της ειρήνης περιέρχονται, τόσο το έγκλημα της συνομωσίας ή του κοινού σχεδίου για τη διάπραξη εγκλημάτων κατά της ειρήνης, όσο και τα εγκλήματα που αφορούν το σχεδιασμό, την προετοιμασία, την έναρξη και την πραγματοποίηση επιθετικού πολέμου, βλ. Φ. Δασκαλοπούλου – Λιβαδά, Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο Από την Νυρεμβέργη στη Χάγη, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2013, σελ. 125.

[57] Αρ.6 (β) ΣτΛ "*War crimes: namely, violations of the laws or customs of war. Such violations shall include, but not be limited to, murder, ill treatment or deportation to slave labor or for any other purpose of civilian population of or in occupied territory, murder or ill-treatment of prisoners of war or persons on the seas, killing of hostages, plunder of public or private property, wanton destruction of cities, towns or villages, or devastation not justified by military necessity;*", βλ. οπ.π.48, σελ. 2 και Μ. ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.9, σελ. 171 – 172. Για τους λόγους που δεν αποδόθηκε ορισμός του εγκλήματος της επίθεσης από το ΔΣΔΝ, βλ. Μ. Πίχου, οπ.π.36, σελ. 139 – 140.

εκτόπιση κατά άμαχου πληθυσμού»[58]. Ο κατάλογος των διωκόμενων εγκλημάτων αποτέλεσε καινοτομία[59], καθώς για πρώτη φορά τέτοιες πράξεις χαρακτηρίζονται συμβατικά ως εγκληματικές, αλλά ελλείψει ανάλογης προγενέστερης νομικής πρόβλεψης παραβίασαν τη θεμελιώδη δικονομική αρχή n.c.n.p.s.l. [60], επειδή χαρακτηρίστηκαν ως εγκλήματα μετά το χρόνο τέλεσής τους[61].

Καινοτομία αποτέλεσε η έγερση ατομικής ποινικής ευθύνης των χαμηλόβαθμων στρατιωτικών κλιμακίων[62], ανατρέποντας την αντίληψη αιώνων ότι ο ιεραρχικά κατώτερος δεν φέρει ευθύνη τελώντας τα παραπάνω εγκλήματα, αλλά την ευθύνη φέρει ο ιεραρχικά ανώτερος εντολέας του[63]. Το ΔΣΔΝ δεν αναγνώρισε το ελαφρυντικό της στρατιωτικής πειθαρχίας[64], ώστε να απαλλαγεί της ποινικής του ευθύνης ο κατώτερος ιεραρχικά στρατιώτης που εκτέλεσε εντολή του ανωτέρου του, καθώς εδραιώθηκε η ατομική ποινική ευθύνη των εμπόλεμων ανεξαρτήτου βαθμίδας. Το ΔΣΔΝ δημιούργησε το νομικό προηγούμενο[65]της ποινικής δίωξης φυσικών προσώπων, σε διεθνές επίπεδο[66] και η τιμωρία των υπαιτίων επιτυγχάνεται άσχετα με τα γεωγραφικά όρια του τελεσθέντος εγκλήματος, χωρίς να παραβιάζεται η εθνική νομοθεσία για την άσκηση ποινικής δίωξης σε διεθνές επίπεδο[67].

---

[58] Αρ.6 (γ) ΣτΛ "*Crimes against humanity: namely, murder, extermination, enslavement, deportation, and other inhumane acts committed against any civilian population, before or during the war, or persecutions on political, racial or religious grounds in execution of or in connection with any crime within the jurisdiction of the Tribunal, whether or not in violation of the domestic law of the country where perpetrated.*", βλ. οπ.π.48, σελ. 2.
[59] Βλ. Δ. Γάγγας, οπ.π.1, σελ. 365.
[60] Nullum crime mnulla poena sine lege scripta, stricta, praevia, certa δηλαδή ουδέν έγκλημα υφίσταται, ουδεμία ποινή επιβάλλεται άνευ νόμου γραπτού, ρητού, προγενέστερου του τελεσθέντος εγκλήματος και σαφούς. Για τη χρησιμότητα της στην απόδοση δικαιοσύνης, βλ. Ι. Φαρσεδάκης – Χ. Σατλάνης, Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2013, σελ. 26 – 32.
[61] Βλ. Δ. Γάγγας, οπ.π.1, σελ. 438 – 439.
[62] Αρ.8 ΣτΛ "*The fact that the Defendant acted pursuant to order of his Government or of a superior shall not free him from responsibility, but may be considered in mitigation of punishment if the Tribunal determines that justice so requires.*", βλ. οπ.π.48, σελ. 3.
[63] Για το νομικό πλαίσιο της ιεραρχικής θέσης ανωτέρου και κατωτέρου, την αρχή της υπακοής σε διαταγές ανωτέρου και τη συνακόλουθη θεμελίωση ποινικής ευθύνης, βλ. Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.11, σελ. 134 – 153.
[64] Βλ. Δ. Γάγγας, οπ.π.1, σελ. 437 – 438.

[65] Βλ. Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.11, σελ. 530.
[66] Για τα αποτελέσματα του ΔΣΔΝ, βλ. Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.11, σελ. 528 – 529.
[67] Αρ.1 ΣτΛ "*There shall be established…an International Military Tribunal for the trial of war criminals whose offences have no particular geographical location whether they be accused individually or in their capacity as members of organizations or groups or in both capacities.*", βλ. οπ.π.48, σελ. 1.

ΜΕΡΟΣ Β': Από τις Συμβάσεις της Γενεύης στα Πρωτόκολλα της Γενεύης

Ενώ η ανθρωπότητα χαιρετούσε την έναρξη του Ψυχρού Πολέμου και προετοιμαζόταν ψυχολογικά για την πιθανή έκβαση ενός πυρηνικού πολέμου, η ΔΕΕΣ συγκάλεσε διπλωματική διάσκεψη στη Γενεύη και υπογράφηκαν οι τέσσερις Συμβάσεις της Γενεύης[68] το 1949 και τα δύο Πρόσθετα Πρωτόκολλα[69] το 1977, με μακροπρόθεσμο αποτέλεσμα τη διάδοση του ΔΑΔ/ΔΕΣ εν καιρώ ειρήνης και την ίδρυση του ΔΠΔ.

1. Η νομική ταυτότητα του ΔΑΔ/ΔΕΣ

Δίκαιο της Χάγης ή δίκαιο του πολέμου ή δίκαιο κατά τον πόλεμο ή jus in bello είναι το σύνολο των συμβάσεων που υπογράφηκαν στις Διασκέψεις Ειρήνης της Χάγης και περιγράφουν τους κανόνες, τα έθιμα, τα μέσα διεξαγωγής του πολέμου, την κατοχή και την ουδετερότητα, ενώ Δίκαιο της Γενεύης ή ανθρωπιστικό δίκαιο stricto sensu είναι το σύνολο των διατάξεων που αφορούν την προστασία συνολικά των θυμάτων της ένοπλης σύγκρουσης[70]. Τα δύο αυτά δίκαια ενοποιήθηκαν[71] με την υπογραφή των ΣΓ'49 και των ΠΠ'77 και πλέον αναφερόμαστε στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο που εφαρμόζεται στις ένοπλες συρράξεις ή Δίκαιο των Ενόπλων Συρράξεων. Όντας ενοποιημένο δίκαιο[72] συγκεντρώνει το σύνολο των συμβατικών και εθιμικών κανόνων που επιλύουν τα ζητήματα που ανακύπτουν από την ένοπλη σύρραξη, προστατεύουν τα πρόσωπα που δεν μετέχουν ή έπαψαν να μετέχουν στις εχθροπραξίες και περιορίζουν τα μέσα και τις μεθόδους χρήσης των πολεμικών μέσων.

---

[68] Βλ. The Geneva Conventions of 12 of August 1949, International Committee of the Red Cross https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/publications/icrc-002-0173.pdf

[69] Βλ. Protocols Additional to the Geneva Conventions of 12of August 1949, International Committee of the Red Cross https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/icrc_002_0321.pdf

[70] Βλ. Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.15, σελ. 519.

[71] Βλ. οπ.π.8, σελ. 5.

[72] Όπως αποδίδονται από τη Μαρούδα οι ιδιότητες του ΔΑΔ/ΔΕΣ, βλ. Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.15, σελ. 517.

2. Οι αρχές του ΔΑΔ/ΔΕΣ και η σχέση του με τη ΔΕΕΣ

Η ανάπτυξη του ΔΑΔ/ΔΕΣ εξυπηρετεί κατά τη Μαρούδα[73] τις ακόλουθες βασικές αρχές: α) αρχή της διάκρισης μεταξύ στρατιωτικών/πολιτικών στόχων και μαχίμων/αμάχων[74], που προστατεύει τη ζωή και την περιουσία των αμάχων, β) αρχή της αναγκαιότητας, που βρίσκεται σε ισορροπία με την αρχή του ανθρωπισμού και την αρχή της επιτακτικής στρατιωτικής ανάγκης[75], γ) αρχή της αναλογικότητας[76], δ) αρχή της απαγόρευσης επίθεσης κατά των προσώπων που έχουν τεθεί εκτός μάχης[77] και ε) η απαγόρευση πρόκλησης ανώφελων σωματικών πόνων[78], ως ειδικότερη έκφανση της αρχής του ανθρωπισμού.

Η συμβατική συνέχεια του ΔΑΔ/ΔΕΣ είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ύπαρξη και ανθρωπιστική δράση της ΔΕΕΣ, με αυτή να νομιμοποιείται από τις συμβατικές διατάξεις του ΔΑΔ/ΔΕΣ[79]. Η ΔΕΕΣ είναι ένας μοναδικός στο είδος του οργανισμός ιδιωτικού δικαίου, που συμβατικά υποκαθιστά το ρόλο των Προστάτιδων Δυνάμεων

---

[73] Όπως αποδίδονται από τη Μαρούδα οι αρχές του ΔΑΔ/ΔΕΣ, βλ. Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.15, σελ. 517.

[74] Στο αρ.48 ΙΠΠ'77, οι εμπόλεμοι οφείλουν να διακρίνουν τους στρατιωτικούς στόχους και να καταφέρονται εναντίον αυτών "*...the Parties to the conflict shall at all times distinguish between the civilian population and combatants and between civilian objects and military objectives and accordingly shall direct their operations only against military objectives.*". Στο αρ.51 ΙΠΠ'77 καθορίζεται η αρχή προστασίας των αμάχων "*1. The civilian population and individual civilians shall enjoy general protection against dangers arising from military operations… 2. The civilian population as such, as well as individual civilians, shall not be the object of attack…*", βλ. οπ.π.69, σελ. 36 και 37 αντίστοιχα. Για τις εθιμικές καταβολές της προστασίας των αμάχων, βλ. Δ. Γάγγας, οπ.π.1, σελ. 70 – 74. Για τη διάκριση στρατιωτικών και πολιτικών στόχων, βλ. Δ. Γάγγας, οπ.π.1, σελ. 255 – 261.

[75] Βλ. Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.15, σελ. 554 – 555. Για τις εθιμικές καταβολές της αρχής της αναγκαιότητας, βλ. Δ. Γάγγας, οπ.π.1, σελ. 74 – 76 και 77 – 81.

[76] Απαγορεύεται η επίθεση ανάμεσα σε πολίτες και κατά το αρ.51 ΙΠΠ'77 απαγορεύονται η δυσανάλογη επίθεση και οι υπέρμετρες ζημίες "*...4. Indiscriminate attacks are prohibited… 6. Attacks against the civilian population or civilians by way of reprisals are prohibited.*", βλ. οπ.π.69, σελ. 37. Για τις εθιμικές καταβολές της αρχής της αναλογικότητας, βλ. Δ. Γάγγας, οπ.π.1, σελ. 76 – 77.

[77] Κατά τον Γάγγα, η προστασία των εκτός μάχης προσώπων είναι ο πυρήνας του σύγχρονου ΔΑΔ και η προστασία τους γίνεται κάτω υπό οποιεσδήποτε συνθήκες και χωρίς καμία διάκριση εις βάρος τους, βλ. Δ. Γάγγας, οπ.π.1, σελ. 120. Συμβατικά καθιερώνεται στο κοινό αρ.3 ΣΓ'49 "*1. Persons taking no active part in the hostilities…shall in all circumstances be treated humanely, without any adverse distinction founded on race, color, religion or faith, sex, birth or wealth, or any other similar criteria…*", βλ. οπ.π.68, σελ. 35 και στο αρ.2 παρ.1 ΙΠΠ'77 "*This Protocol shall be applied without any adverse distinction founded on race, color, sex, language, religion or belief, political or other opinion, national or social origin, wealth, birth or other status, or on any other similar criteria (hereinafter referred to as "adverse distinction") to all persons affected by an armed conflict...*", βλ. οπ.π.69, σελ. 84.

[78] Η αρχή αυτή αποτελεί εθιμικό δίκαιο και συμβατικά καθιερώνεται στο αρ.35 παρ.2 ΙΠΠ'77 απαγορεύοντας την πρόσκληση βαριάς σωματικής βλάβης, ανώφελων πόνων και μακροπρόθεσμη βλάβη του περιβάλλοντος: "*It is prohibited to employ weapons, projectiles and material and methods of warfare of a nature to cause superfluous injury or unnecessary suffering. 3. It is prohibited to employ methods or means of warfare which are intended, or may be expected, to cause widespread, long-term and severe damage to the natural environment.*", βλ. οπ.π.69, σελ. 30. Για τις απαγορευμένες μεθόδους πολέμου και τα απαγορευμένα όπλα, βλ. Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.15, σελ. 555 – 556.

[79] Για το ρόλο της ΔΕΕΣ στη συμβατική εξέλιξη και διάδοση του ΔΑΔ/ΔΕΣ, βλ. Δ. Γάγγας, οπ.π.1, σελ. 321 – 322 και Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.15, σελ. 558 – 559.

στην ένοπλη σύρραξη[80], εποπτεύει επισκέψεις σε αιχμαλώτους πολέμου και την επανασύνδεση με τις οικογένειές τους. Νομιμοποιείται για την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας και λειτουργεί ως παρατηρητής αναφορικά με την ορθή εφαρμογή του ΔΕΣ κατά τη διάρκεια της σύρραξης. Στο κείμενο «*Θεμελιώδεις Κανόνες Ανθρωπιστικού Δικαίου που εφαρμόζονται στις ένοπλες συγκρούσεις*»[81] αναλύονται οι προαναφερόμενες αρχές του ΔΑΔ/ΔΕΣ, που βάσει αυτών συντάχθηκε το σύνολο των ΣΓ'49 και ΠΠ'77. Συγκεκριμένα αναφέρονται οι υποχρεώσεις: προστασίας/μη θανάτωσης των προσώπων που τέθηκαν εκτός μάχης[82], περίθαλψης ασθενών και τραυματιών[83], σεβασμού των δικαιωμάτων των συλληφθέντων[84], παροχής δικαστικών εγγυήσεων[85], απαγόρευσης χρήσης συγκεκριμένων όπλων και μεθόδων πολέμου[86] και η διάκριση μεταξύ μαχίμων και αμάχων[87].

---

[80] Για το ρόλο της ΔΕΕΣ ως προστάτιδας δύναμης, βλ. αρ.10 I II III ΣΓ'49 "*... When wounded and sick, or medical personnel and chaplains do not benefit or cease to benefit…by the activities of a Protecting Power or of an organization…, the Detaining Power shall request a neutral State, or such an organization, to undertake the functions performed…by a Protecting Power designated by the Parties to a conflict. If protection cannot be arranged accordingly, the Detaining Power shall request or shall accept, ...the offer of the services of a humanitarian organization, such as the International Committee of the Red Cross, to assume the humanitarian functions performed by Protecting Powers…*" βλ. οπ.π.68, σελ. 37 – 38, 64 και 85.

[81] Βλ. International Review of the Red Cross, Editor Michel Testuz, September – October 1978, No. 206, σελ. 247 – 249 https://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/RC_Sep-Oct-1978.pdf

[82] "*Persons hors de combat…they shall in all circumstances be protected and treated humanely without any adverse distinction. 2. It is forbidden to kill or injure an enemy who surrenders or who is hors de combat.*", βλ. οπ.π.81, σελ. 248.

[83] "*The wounded and sick shall be collected and cared for by the party to the conflict which has them in its power…*", βλ. οπ.π.81, σελ. 248.

[84] "*Captured combatants and civilians under the authority of an adverse party are entitled to respect for their lives, dignity, personal rights and convictions…*", βλ. οπ.π.81, σελ. 248.

[85] "*Everyone shall be entitled to benefit from fundamental judicial guarantees. No one shall be held responsible for an act he has not committed…*", βλ. οπ.π.81, σελ. 248.

[86] "*Parties to a conflict and members of their armed forces do not have an unlimited choice of methods and means of warfare. It is prohibited to employ weapons or methods of warfare of a nature to cause unnecessary losses or excessive suffering.*", βλ. οπ.π.81, σελ. 249.

[87] "*Parties to a conflict shall at all times distinguish between the civilian population and combatants...Neither the civilian population as such nor civilian persons shall be the object of attack. Attacks shall be directed solely against military objectives.*", βλ. οπ.π.81, σελ. 249.

3. Οι περιπτώσεις εφαρμογής του ΔΑΔ/ΔΕΣ

Στο κοινό αρ.2[88] ΣΓ'49 ορίζεται ότι οι διατάξεις του ΔΑΔ/ΔΕΣ εφαρμόζονται όταν κηρυχθεί πόλεμος μεταξύ των συμβαλλομένων μερών ή οποιασδήποτε άλλης μορφής ένοπλη σύρραξη[89]. Οι ποικίλες μορφές που έχουν λάβει οι σύγχρονοι πόλεμοι, καθιστούν απαραίτητο το διαχωρισμό τους σε: διεθνείς[90] και μη διεθνείς ένοπλες συρράξεις[91], κατοχή[92] και διεθνοποιημένες ένοπλες συρράξεις[93]. Η εσωτερική σύρραξη μετατρέπεται σε διεθνή, εφόσον συμμετέχει ένα κράτος της αλλοδαπής, ενώ αντίστροφα στη διεθνή σύρραξη πιθανότατα να περιέχεται και μια εσωτερική σύρραξη[94]. Πότε, όμως, μια εσωτερική σύρραξη μετατρέπεται σε διεθνή, εφόσον σε αυτή συμμετέχουν δυνάμεις που δρουν υπέρ ξένης δύναμης; Κατά την Απόφαση Tadic, η ξένη δύναμη πρέπει να ασκεί συνολικό έλεγχο στις εγχώριες ένοπλες δυνάμεις, είτε αυτές είναι παραστρατιωτικές οργανώσεις είτε φυσικά πρόσωπα που λειτουργούν ως defacto πράκτορες της ξένης δύναμης[95]. Σε περιπτώσεις εσωτερικών αναταραχών[96] οι

---

[88] Στο κοινό αρ.2 ΣΓ'49 ορίζεται ότι οι διατάξεις του ΔΑΔ/ΔΕΣ εφαρμόζονται σε: α) περίοδο ειρήνης "*In addition to the provisions which shall be implemented in peacetime…*", β) σε ένοπλη σύρραξη μεταξύ δύο ή περισσοτέρων συμβαλλομένων μερών, ακόμα και αν κάποιος από τους εμπλεκόμενους δεν αναγνωρίζει την κατάσταση πολέμου "*…the present Convention shall apply to all cases of declared war or of any other armed conflict which may arise between two or more of the High Contracting Parties, even if the state of war is not recognized by one of them…*", γ) σε μερική ή ολική κατοχή εδάφους ενός εκ των συμβαλλομένων μερών, ακόμα και σε περίπτωση μη ένοπλης αντίστασης "*…The Convention shall also apply to all cases of partial or total occupation of the territory of a High Contracting Party, even if the said occupation meets with no armed resistance…*" και δ) όταν κάποιος από τους εμπλεκόμενους δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος, οι διατάξεις του ΔΑΔ/ΔΕΣ θα ισχύουν εφόσον το συμβαλλόμενο μέρος αποδέχεται και εφαρμόζει τις διατάξεις των ΣΓ'49 "*…Although one of the Powers in conflict may not be a party to the present Convention, the Powers who are parties thereto shall remain bound by it in their mutual relations. They shall furthermore be bound by the Convention in relation to the said Power, if the latter accepts and applies the provisions thereof.*", βλ. οπ.π.68, σελ. 35, 61, 81 και 151 αντίστοιχα.

[89] Βλ. Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.15, σελ. 526.

[90] Διεθνής είναι η ένοπλη σύρραξη μεταξύ δύο ή και παραπάνω κρατών. Στο αρ.1 ΙΠΠ'77 ως διεθνής ένοπλη σύρραξη νοείται και κάθε ένοπλη σύρραξη που μάχεται εναντίον ξένης ή αποικιοκρατικής δύναμης ή φυλετικού καθεστώτος στο όνομα της εθνικής κυριαρχίας "*… 4. The situations referred to in the preceding paragraph include armed conflicts in which peoples are fighting against colonial domination and alien occupation and against racist regimes in the exercise of their right of self-determination...*", βλ. οπ.π.69, σελ. 10. Για τις διεθνείς συρράξεις, βλ. οπ.π.8, σελ. 18.

[91] Στο κοινό αρ.3 ΣΓ'49 ορίζονται οι εμφύλιες συρράξεις: "*In the case of armed conflict not of an international character occurring in the territory of one of the High Contracting Parties, each Party to the conflict shall be bound to apply, as a minimum, the following provisions:…*", βλ. οπ.π.68, σελ. 35, 61, 81. Για τις εμφύλιες συρράξεις, βλ. Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.15, σελ. 527 – 528.

[92] Στο κοινό αρ.2 ΣΓ'49 αναφέρεται η κατοχή εδάφους "*…The Convention shall also apply to all cases of partial or total occupation of the territory of a High Contracting Party…*", βλ. οπ.π.68, σελ. 35, 61, 81 και 151. Για την κατοχή εδάφους, βλ. οπ.π.8, σελ. 19.

[93] Διεθνοποιημένη είναι η ένοπλη σύρραξη που ξεκινάει από το έδαφος ενός κράτους και επεκτείνεται στο έδαφος ενός άλλου με τη συμμετοχή τρίτων χωρών είτε έμμεσα π.χ. με έλεγχο των συγκρουόμενων μερών σε περίπτωση εμφυλίου πολέμου είτε άμεσα π.χ. με επέμβαση προς υποστήριξη ενός εκ των συγκρουόμενων μερών σε περίπτωση εμφυλίου πολέμου. Για τη διεθνοποιημένη ένοπλη σύρραξη, βλ. Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.15, σελ. 528 – 530 και οπ.π.8, σελ. 20.

[94] Βλ. Φ. Δασκαλοπούλου – Λιβαδά, οπ.π.56, σελ. 72.

[95] Στην Απόφαση Tadic εξετάστηκε αν η δραστηριότητα ορισμένων βοσνιακών στρατιωτικών δυνάμεων οφειλόταν σε ενέργειες της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας, ώστε να θεωρηθεί η δραστηριότητα αυτή σοβαρή παραβίαση των ΣΓ '49. Στην παρ. 114 της Απόφασης αναφέρεται ότι ξένο κράτος εμπλέκεται στην

διατάξεις του ΔΑΔ/ΔΕΣ δεν εφαρμόζονται, παρά μόνο αν γίνει χρήση στρατού από το κράτος και τραπεί σε εμφύλια σύρραξη[97]. Τις διατάξεις του ΔΑΔ/ΔΕΣ δεσμεύονται[98] να τηρούν τα κράτη (ως συμβαλλόμενα μέρη των ΣΓ'49[99]), οι μη κρατικοί δρώντες[100] και τα φυσικά πρόσωπα (ως άτομα[101]).

4. Τα προστατευόμενα πρόσωπα του ΔΑΔ/ΔΕΣ

Οι δικαιούχοι ανθρωπιστικής βοήθειας κατά την ένοπλη σύρραξη[102], ταυτίζονται με τα προστατευόμενα πρόσωπα του ΔΑΔ/ΔΕΣ[103]: οι άμαχοι, επειδή δεν λαμβάνουν μέρος στις εχθροπραξίες, καθώς και οι ασθενείς, τραυματίες, ναυαγοί, αιχμάλωτοι πολέμου, επειδή δεν λαμβάνουν πλέον μέρος στις εχθροπραξίες. Το ΙΠΠ'77 παρέχει ειδική προστασία[104]: στις γυναίκες, αναφορικά με το μη εξαναγκασμό τους σε οποιαδήποτε σεξουαλική πράξη ή σε πορνεία[105], στα παιδιά κάτω των 15 ετών, αναφορικά με τη μη στρατολόγηση τους ως μάχιμων[106], στους πρόσφυγες[107] και στους δημοσιογράφους που

εσωτερική ένοπλη σύρραξη όταν χρηματοδοτεί και δίνει οδηγίες για την τέλεση παράνομων πράξεων "*For State responsibility to arise under (ii), the Court required that private individuals not only be paid or financed by a State, and their action be coordinated or supervised by this State, but also that the State should issue specific instructions concerning the commission of the unlawful acts in question.*". Στην παρ.118 υποστηρίζεται ότι πρέπει να αποδειχθεί από το κράτος που εμπλέκεται στην εσωτερική σύρραξη ότι δόθηκαν οδηγίες για την εμπλοκή "*In such a case, it would be necessary to show that the State issued specific instructions concerning the commission of the breach in order to prove – if only by necessary implication – that the individual acted as a de facto State agent.*", βλ. United Nations, International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991, Case No.: IT-94-1-A Date: 15 July 1999 Original: English https://www.icty.org/x/cases/tadic/acjug/en/tad-aj990715e.pdf

[96] Κατά το αρ.8 παρ.2 περ.στ ΚΔΠΔ δεν αποτελούν ένοπλες συρράξεις οι μεμονωμένες και σποραδικές πράξεις βίας στο εσωτερικό μιας χώρας «*Η παράγραφος 2 (ε) εφαρμόζεται σε ένοπλες συρράξεις μη διεθνούς χαρακτήρα και επομένως δεν εφαρμόζεται σε καταστάσεις εσωτερικών ταραχών και εντάσεων όπως ταραχές, μεμονωμένες και σποραδικές πράξεις βίας ή άλλες πράξεις παρόμοιας φύσης*», βλ. οπ.π.2, σελ. 8 και οπ.π.8, σελ. 21.

[97] Μια εσωτερική αναταραχή τρέπεται σε εμφύλια σύρραξη όταν ενεργή μη κρατική ένοπλη ομάδα διαθέτει ιεραρχία, έμψυχο και άψυχο υλικό αντίστοιχα ενός εθνικού στρατού, βλ. Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.15, σελ. 528.

[98] Όπως αναφέρει η Μαρούδα γίνεται λόγος για «*ενεργητική προσωπική εφαρμογή*» των διατάξεων του ΔΑΔ ή αλλιώς «*σε ποιους απευθύνεται και ποιους δεσμεύει*» το ΔΑΔ, βλ. Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.15, σελ. 533.

[99] Αρ.1 παρ.1 ΙΠΠ'77 "*The High Contracting Parties undertake to respect and to ensure respect for this Protocol in all circumstances.*", βλ. οπ.π.69, σελ. 10.

[100] Κατά τη Μαρούδα οι μη διεθνείς δρώντες είναι: α) διεθνείς οργανισμοί β) εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα γ) ένοπλες ομάδες που δρουν εντός συγκεκριμένης εδαφικής επικράτειας δ) διασυνοριακές ένοπλες ομάδες, βλ. Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.15, σελ. 533.

[101] Κατά τη Μαρούδα, σε αυτήν την περίπτωση, άτομα είναι οι ιδιώτες και τα κρατικά όργανα, βλ. Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.15, σελ. 533. Σχετικά με τα όργανα του κράτους και τα πρόσωπα που εξομοιώνονται με κρατικά όργανα, βλ. Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.11, σελ. 39 – 58.

[102] Η λίστα των προστατευόμενων προσώπων παρατίθεται όπως περιγράφεται από τη Μαρούδα, βλ. Μ.- ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.7, σελ. 113 – 114, παρ. 132.

[103] Όπως αναφέρει η Μαρούδα γίνεται λόγος για «*παθητική προσωπική εφαρμογή*» των διατάξεων του ΔΑΔ ή αλλιώς «*ποιους προστατεύει*» το ΔΑΔ, βλ. Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.15, σελ. 533.

[104] Η λίστα των προσώπων που απολαμβάνουν ειδικής προστασίας, παρατίθεται κατά τη Μαρούδα, όπως περιγράφεται στο Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.15, σελ. 548 – 550.

[105] Αρ.76 ΙΠΠ'77 "*1.Women shall be the object of special respect and shall be protected in particular against rape, forced prostitution and any other form of indecent assault...*", βλ. οπ.π.69, σελ. 56.

[106] Αρ.77 παρ.2 ΙΠΠ'77 "*...The Parties to the conflict shall take all feasible measures in order that children who have not attained the age of fifteen years do not take a direct part in hostilities and…they shall refrain from recruiting them...*", βλ. οπ.π.69, σελ. 56.

τελούν σε καθεστώς άμαχου[108]. Για να απολαμβάνουν της ειδικής προστασίας των διατάξεων του ΔΑΔ/ΔΕΣ, τα προστατευόμενα πρόσωπα πρέπει να βρίσκονται υπό την εξουσία του αντιπάλου μέρους ή της κατέχουσας δύναμης[109]. Προστατεύονται χωρίς να υποστούν διάκριση αναφορικά με το φύλο, τη φυλή, την ηλικία, την κοινωνική τάξη, τη θρησκευτική πίστη ή την καταγωγή τους[110]. Απαγορεύεται να φονευθούν, να υποστούν βασανιστήρια, ιατρικά πειράματα ή εξευτελιστική μεταχείριση, ενώ η σίτιση, στέγαση και η ιατρική φροντίδα τους θεωρούνται δεδομένες[111]. Συνοπτικά: Άμαχοι είναι όσα πρόσωπα δεν εμπίπτουν στην ιδιότητα του μαχητή[112] και αν αποκτήσουν αυτή δεν απολαμβάνουν της προστασίας του ΔΑΔ/ΔΕΣ αποτελώντας στρατιωτικό στόχο[113]. Προστατεύονται βάσει των αρ.4[114] και αρ.5[115] ΙΥΣΓ'49 και αρ.50επ[116] ΙΠΠ'77. Οι τραυματίες και οι ασθενείς, ανεξάρτητα με το αν ασθένησαν ή τραυματίστηκαν στο πεδίο της μάχης, λαμβάνουν την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη που απαιτεί η κατάσταση της υγείας τους, χωρίς να γίνεται καμία άλλη διάκριση, πέρα από αυτή που καθορίζει το ιατρικά επείγον της κατάστασής τους[117]. Η προστασία των τραυματιών και

---

[107] Αρ.73 ΙΠΠ'77 "*Persons who, before the beginning of hostilities, were considered as stateless persons or refugees…shall be protected per sons within the meaning of Parts I and III of the Fourth Convention, in all circumstances and without any adverse distinction.*", βλ. οπ.π.69, σελ. 53.

[108] Αρ.79 παρ.1 ΙΠΠ'77 "*Journalists engaged in dangerous professional missions in areas of armed conflict shall be considered as civilians…*" και παρ.2 "*They shall be protected...provided that they take no action adversely affecting their status as civilians…*", βλ. οπ.π.69, σελ. 58.

[109] Βλ. Μ.- ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.7, σελ. 113 – 114, παρ. 132.

[110] Βλ. Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.15, σελ. 533.

[111] Βλ. Μ.- ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.7, σελ. 114, παρ. 133.

[112] Ο μαχητής οφείλει να φέρει φανερά τα όπλα του και το διακριτικό του έμβλημα, να βρίσκεται υπό καθεστώς υπεύθυνης διοίκησης και να τηρεί τους νόμους και τα έθιμα του πολέμου. Κατάσκοποι, μισθοφόροι και ιδιωτικές εταιρίες ασφαλείας δεν εμπίπτουν στο καθεστώς του μαχητή. Για την ιδιότητα του μαχητή και για τις εξαιρέσεις από αυτήν την ιδιότητα, βλ. οπ.π.8, σελ. 26 – 27. Για το στάτους του μαχητή και την ιδιότητα του κατασκόπου και του μισθοφόρου, βλ. Δ. Γάγγας, οπ.π.1, σελ. 182 – 198 και σελ. 232 – 247.

[113] Βλ. Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.15, σελ. 546 – 547 και για το καθεστώς προστασίας των αμάχων, βλ. Δ. Γάγγας, οπ.π.1, σελ. 247 – 254.

[114] Αρ.4 ΙΥ ΣΓ'49 "*Persons protected by the Convention are those who…find themselves, in case of a conflict or occupation, in the hands of a Party to the conflict or Occupying Power of which they are not nationals. Nationals of a State which is not bound by the Convention are not protected by it. Nationals of a neutral State who find themselves in the territory of a belligerent State, and nationals of a co belligerent State, shall not be regarded as protected persons while the State of which they are nationals has normal diplomatic representation in the State in whose hands they are…*", βλ. οπ.π.69, σελ. 152.

[115] Αρ.5 ΙΥ ΣΓ'49 "*...Where in occupied territory an individual protected person is detained as a spy or saboteur, or as a person under definite suspicion of activity hostile to the security of the Occupying Power, such person shall…be regarded as having forfeited rights of communication…such persons shall nevertheless be treated with humanity, and in case of trial, shall not be deprived of the rights of fair and regular trial...They shall also be granted the full rights and privileges of a protected person…at the earliest date consistent with the security of the State or Occupying Power...*", βλ. οπ.π.68, σελ. 153.

[116] Αρ.50 παρ.1 ΙΠΠ'77 "*... In case of doubt whether a person is a civilian, that person shall be considered to be a civilian.*" Και παρ.2 "*The civilian population comprises all persons who are civilians. 3. The presence within the civilian population of individuals who do not come within the definition of civilians does not deprive the population of its civilian character.*", βλ. οπ.π.69, σελ. 37.

[117] Βλ. Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.20, σελ. 534 και γενικά με το καθεστώς προστασίας τραυματιών και ασθενών, βλ. Δ. Γάγγας, οπ.π.1, σελ. 227 – 232 και International Humanitarian Law, οπ.π.8, σελ. 29.

των ασθενών καθιερώνεται στο αρ.10 [118] ΙΠΠ'77 και των ναυαγών στο αρ.8[119] ΙΠΠ'77, κατάσταση στην οποία περιέρχονται για όσο χρόνο κινδυνεύει η ζωή τους στη θάλασσα, ενώ μόλις διασωθούν, αυτομάτως περνάνε σε καθεστώς τραυματία ή ασθενή[120]. Οι αιχμάλωτοι πολέμου προστατεύονται βάσει των αρ.4 ΙΙΙΣΓ'49 και αρ.43 και αρ.44 ΙΠΠ'77. Όταν οι μαχητές συλληφθούν από το αντίπαλο μέρος θα αντιμετωπιστούν ως αιχμάλωτοι πολέμου[121] και αν συλληφθούν ή παραδοθούν δεν πρέπει να κατηγορηθούν για τη συμμετοχή τους στον πόλεμο[122]. Η συμβατική προστασία των αιχμαλώτων πολέμου στις εμφύλιες συρράξεις ορίζεται στο κοινό αρ.3 ΣΓ'49 και στο αρ.5[123] ΙΙΠΠ'77.

---

[118] Αρ.10 παρ.1 ΙΠΠ'77 "*All the wounded, sick and ship wrecked, to whichever Party they belong, shall be respected and protected.*" και παρ.2"*...they shall be treated humanely and shall receive…the medical care and attention required by their condition. There shall be no distinction among them founded on any grounds other than medical ones.*", βλ. οπ.π.69, σελ. 16.

[119] Αρ.8 περ.β ΙΠΠ'77 "*"Shipwrecked" means persons, whether military or civilian, who are in peril at sea or in other waters as a result of misfortune affecting them or the vessel or aircraft carrying them and who refrain from any act of hostility. These persons…shall continue to be considered shipwrecked during their rescue until they acquire another status…*", βλ. οπ.π.69, σελ. 13.

[120] Βλ. Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.15, σελ. 534.

[121] Αρ.4 περ.α ΙΙΙΣΓ'49 "*Prisoners of war…are persons belonging to one of the following categories, who have fallen into the power of the enemy: 1) Members of the armed forces of a Party to the conflict as well as members of militias or volunteer corps forming part of such armed forces. 2) Members of other militias and members of other volunteer corps… 3) Members of regular armed forces who profess allegiance to a government or an authority not recognized by the Detaining Power. 4) Persons who accompany the armed forces without actually being members thereof... 5) Members of crews… 6) Inhabitants of a non-occupied territory who, on the approach of the enemy, spontaneously take up arms to resist the invading forces...*", βλ. οπ.π.68, σελ. 82 και οπ.π.8, σελ. 28.

[122] Για το καθεστώς των αιχμαλώτων πολέμου, τα δικαιώματά τους και τις τακτικές της αμερικανικής κυβέρνησης έναντι των αιχμαλώτων πολέμων κατά της τρομοκρατίας, βλ. Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.15, σελ. 541 – 545 και Δ. Γάγγας, οπ.π.1, σελ. 198 – 227.

[123] Αρ.5 παρ.1 ΙΙΠΠ'77 *"…the following provisions shall be respected as a minimum with regard to persons deprived of their liberty for reasons related to the armed conflict, whether they are interned or detained… a) The wounded and the sick shall be treated… b) The persons referred to in this paragraph shall, to the same extent as the local civilian population, be provided with food and drinking water… c) They shall be allowed to receive individual or collective relief. d) They shall be allowed to practice their religion…"*, βλ. οπ.π.69, σελ. 86.

ΜΕΡΟΣ Γ': Από τη Γιουγκοσλαβία στην Καμπάλα: η διεθνής ποινική δικαιοσύνη σε κίνηση

1. Τα ad hoc ποινικά δικαστήρια

Παρά το νομικό προηγούμενο που δημιουργήσαν το ΔΣΔΝ και η αλματώδης εξέλιξη του ΔΑΔ/ΔΕΣ, διεξήχθησαν περαιτέρω πολεμικές συρράξεις με την κοινή γνώμη να κινητοποιείται αντιπολεμικά και υπέρ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η διεθνής κοινότητα δεν ακολούθησε για χρόνια τη δικαστική οδό, με αποτέλεσμα τη δεκαετία του 1990, το ΣΑ να εκδώσει τα Ψηφίσματα 808[124] και 918[125] ιδρύοντας τα ad hoc ποινικά δικαστήρια [126] για τη δίωξη των παραβιάσεων του ΔΑΔ/ΔΕΣ στη Γιουγκοσλαβία και τη Ρουάντα αντίστοιχα.

Η νομιμότητα των δικαστηρίων αμφισβητήθηκε [127], επειδή συστάθηκαν βάσει Απόφασης Οργάνου του ΟΗΕ[128] και όχι ενός νομικά δεσμευτικού κειμένου[129], που θα καθόριζε συμβατικά τις αρμοδιότητες τους. Δεδομένου του επείγοντος της κατάστασης και των κατάφορων ανθρωπιστικών παραβιάσεων [130] η ίδρυση των δικαστηρίων

---

[124] Με το Ψήφισμα S/RES/808 (1993) αποφασίζεται η ίδρυση του *«Διεθνούς Δικαστηρίου για τη δίωξη των υπευθύνων ατόμων για σοβαρές παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου που διαπράχθηκαν στην επικράτεια της πρώην Γιουγκοσλαβίας από το 1991»*, βλ. https://undocs.org/S/RES/808(1993)

[125] Με το Ψήφισμα S/RES/918 (1994) αποφασίζεται η ίδρυση του *«Διεθνούς Δικαστηρίου για τη δίωξη των υπευθύνων ατόμων για γενοκτονία και άλλες σοβαρές παραβιάσεις ανθρωπιστικού δικαίου που διαπράχθηκαν στην επικράτεια της Ρουάντα και υπηκόων της Ρουάντα υπευθύνων για γενοκτονία και άλλες ανάλογες παραβιάσεις που διαπράχθηκαν στην επικράτεια γειτονικών χωρών, μεταξύ 1 Ιανουαρίου 1994 και 31 Δεκεμβρίου 1994»*, βλ. https://undocs.org/S/RES/918(1994)

[126] Ad hoc είναι λατινική έκφραση και μεταφράζεται ως «επί τούτου». Προσπαθώντας ο ΟΗΕ να καταδείξει το επείγον της κατάστασης, συστήνει τα ειδικά δικαστήρια, τα οποία έχουν διεθνή χαρακτήρα και νομιμοποιούνται από το διεθνές δίκαιο, αλλά γεννώντας κινδύνους σε σχέση με έναν μονιμότερο δικαστικό θεσμό, καθότι δεν εξασφαλίζεται η αμεροληψία των δικαστικών λειτουργών, επειδή συστήνονται συγκεκριμένα για να δικάσουν υπηκόους των εχθρών, βλ. Δ. Γάγγας, οπ.π.1, σελ. 383.

[127] Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας απέστειλε επιστολή στο Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ, αμφισβητώντας τη νομιμότητα σύστασης του ΔΠΔΓ και τονίζοντας ότι «*κανένα ανεξάρτητο Δικαστήριο, ιδίως ένα διεθνές δικαστήριο, δεν μπορεί να είναι επικουρικό όργανο οποιουδήποτε φορέα, συμπεριλαμβανομένου του Συμβουλίου Ασφαλείας*», βλ. Δ. Γάγγας, οπ.π.1, σελ. 388. Ο Tadic υπέβαλε ένσταση αναρμοδιότητας ενώπιον του ΔΠΔΓ, με γνώμονα ότι η άσκηση ποινικής δίωξης από το ΔΠΔΓ αντιβαίνει στο δικαίωμα του κατηγορουμένου να δικάζεται ενώπιον ποινικού δικαστηρίου της χώρας ιθαγένειας του, βλ. Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.9, σελ. 112 – 115.

[128] Τρεις είναι οι τρόποι ποινικοποίησης των παραβιάσεων του ΔΑΔ: α) το εθιμικό διεθνές δίκαιο απαρτιζόμενο από: τις εθνικές ποινικές νομοθεσίες, την κρατική πρακτική και τις δικαστικές αποφάσεις των εθνικών δικαστηρίων σχετικά με τις παραβιάσεις του ΔΑΔ, β) το συμβατικό διεθνές δίκαιο απαρτιζόμενο από: τις διακρατικές διεθνείς συμβάσεις που έχουν υπογράψει τα κράτη μεταξύ τους και στις οποίες ποινικοποιούνται οι παραβιάσεις του ΔΑΔ και γ) το θεσμικό διεθνές δίκαιο απαρτιζόμενο από: τις αποφάσεις του ΣΑ για τη σύσταση των ΔΠΔΡ και ΔΠΔΓ, βλ. Φ. Δασκαλοπούλου – Λιβαδά, οπ.π.56, σελ. 63. Βάσει του αρ.29 ΚΧΟΗΕ «*Το Συμβούλιο Ασφαλείας μπορεί να συγκροτεί τα βοηθητικά όργανα που θα έκρινε αναγκαία για την εκτέλεση των καθηκόντων του.*», βλ. οπ.π.44, επομένως τα ad hoc ποινικά δικαστήρια αποτελούν βοηθητικό όργανο του ΣΑ δικαιοδοτικής φύσεως και συνδέονται απόλυτα με την ύπαρξη του ΣΑ, βλ. Μ. ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.9, σελ. 64.

[129] Το χρονοβόρο της σύστασης των ad hoc ποινικών δικαστηρίων μέσω διεθνούς σύμβασης κατέστησε την επιλογή της σύστασής τους από το ΣΑ ως τη μόνη επείγουσα λύση στο ζήτημα, βλ. Μ. ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.9, σελ. 64 – 65.

[130] "*Expressing once again its grave alarm at continuing reports of widespread violations of international humanitarian law occurring within the territory of the former Yugoslavia…*", βλ. οπ.π.124, σελ. 2 και "*Expressing*

νομιμοποιείται στα εξής άρθρα του ΚΧΟΗΕ: αρ.39[131], όπου το ΣΑ δρα τάχιστα όταν παραβιάζεται η διεθνής ειρήνη και ασφάλεια, αρ.41[132], όπου το ΣΑ νομιμοποιείται να αποφανθεί τους τρόπους διατήρησης της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, κάνοντας χρήση μη πολεμικών μεθόδων και αρ.24[133], όπου το ΣΑ δρα πάντα σύμφωνα με τις αρχές των ΗΕ[134].

Το ΣΑ, όντας πολιτικό όργανο εκτελεστικής φύσεως, δεν ασκεί το ίδιο ποινική δίωξη στους παραβάτες, αλλά θεσπίζει το ανεξάρτητο δικαστικό όργανο δικαιοδοτικής φύσεως που θα εφαρμόσει τις αρχές του ΔΑΔ/ΔΕΣ, βάσει του δόγματος της ατομικής ποινικής ευθύνης[135]. Τα δικαστήρια περιορίζονται σε συγκεκριμένο τόπο και χρόνο και δεν δικάζουν εγκλήματα που διαπράχθηκαν στον ίδιο τόπο αλλά μεταγενέστερα, καθιστώντας αυτά σχετικά ανεπαρκή ως προς την απονομή ποινικής δικαιοσύνης[136]. Έχουν πρωταρχία έναντι των εθνικών ποινικών δικαστηρίων, ασκώντας παρέμβαση σε κάθε στάδιο της ποινικής δίωξης των υπόπτων και ζητώντας την παραπομπή της δίωξης τους στα πλαίσια των ad hoc ποινικών δικαστηρίων[137].

---

once again its alarm at continuing reports of systematic, widespread and flagrant violations of international humanitarian law in Rwanda…", βλ. οπ.π.125, σελ. 2.

[131] Αρ.39 ΚΧΟΗΕ «*Το Συμβούλιο Ασφαλείας θα αποφαίνεται αν υπάρχει απειλή για την ειρήνη, διατάραξη της ειρήνης ή επιθετική ενέργεια και θα κάνει συστάσεις ή θα αποφασίζει ποια μέτρα θα λαμβάνονται…για να διατηρηθεί ή να αποκατασταθεί η διεθνής ειρήνη και ασφάλεια.*», βλ. οπ.π.44.

[132] Αρ.41 ΚΧΟΗΕ «*Το Συμβούλιο Ασφαλείας μπορεί να αποφασίζει ποια μέτρα, που δεν συνεπάγονται τη χρησιμοποίηση ένοπλης δύναμης θα λαμβάνονται για να εξασφαλίζουν την εκτέλεση των αποφάσεών του και μπορεί να καλεί τα Μέλη των Ηνωμένων Εθνών να εφαρμόζουν αυτά τα μέτρα...*», βλ. οπ.π.44.

[133] Αρ.24 ΚΧΟΗΕ « *1. Για να εξασφαλιστεί η άμεση και αποτελεσματική δράση των Ηνωμένων Εθνών, τα Μέλη τους αναθέτουν στο Συμβούλιο Ασφαλείας την κύρια ευθύνη για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας και συμφωνούν ότι, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του που απορρέουν από αυτή την ευθύνη, το Συμβούλιο Ασφαλείας ενεργεί εξ ονόματός τους. 2. Κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του αυτών το Συμβούλιο Ασφαλείας θα ενεργεί σύμφωνα με τους Σκοπούς και τις Αρχές των Ηνωμένων Εθνών....*», βλ. οπ.π.44.

[134] Βλ. Δ. Γάγγας, οπ.π.1, σελ. 385.

[135] Για την κωδικοποίηση των αρχών του ΔΣΔΝ από την Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου, βλ. Πίχου, οπ.π.36, σελ. 145 – 147.

[136] Βλ. Ε. Δούση – Α. Παπατόλιας, Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2004, σελ. 20.

[137] Αρ.9 ΚΔΠΔΓ "*… 2. The International Tribunal shall have primacy over national courts. At any stage of the procedure, the International Tribunal may formally request national courts to defer to the competence of the International Tribunal in accordance with the present Statute and the Rules of Procedure and Evidence of the International Tribunal.*" βλ. United Nations, International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991 Date: September 2009 Original: English & French, Updated Statute of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, σελ. 7 http://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_sept09_en.pdf Σχετικά με τη συντρέχουσα αρμοδιότητα των ad hoc ποινικών δικαστηρίων, βλ. Ε. Δούση – Α. Παπατόλιας, οπ.π.136, σελ. 26 και Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.9, σελ. 89 – 90.

2. Η ίδρυση του ΔΠΔ

Το 1995, με Απόφαση της ΓΣ, ιδρύεται η Προπαρασκευαστική Επιτροπή σύστασης του ΔΠΔ[138], ενός διεθνή ποινικού θεσμού που θα συνεργάζεται με την εκάστοτε εθνική ποινική δικαιοσύνη[139], διώκοντας τις παραβιάσεις του ΔΑΔ/ΔΕΣ. Η ολοκλήρωση των εργασιών επήλθε στη Διπλωματική Διάσκεψη της Ρώμης με την υπογραφή του ΚΔΠΔ, που τέθηκε σε ισχύ το 2002 μετά τη συλλογή των απαιτούμενων 60 υπογραφών[140]. Τα διεθνή εγκλήματα[141] που εμπίπτουν στη δικαιοδοσία του ΔΠΔ *«ενδιαφέρουν τη διεθνή κοινότητα στο σύνολό της»* και με συγκεκριμένες διαδικασίες[142] ασκείται ποινική δίωξη στους παραβάτες του ΔΑΔ/ΔΕΣ, προς επίτευξη της παγκόσμιας ειρήνευσης και τιμωρίας των δραστών.

Το ΔΠΔ, αν και γεννήθηκε στους κόλπους του ΟΗΕ δεν αποτελεί όργανό του, αλλά έναν ανεξάρτητο διεθνή θεσμό που λειτουργεί βάσει της αρχή της συμπληρωματικότητας[143]: το ΔΠΔ δεν έχει οικουμενική δικαιοδοσία για τη συλλογή των στοιχείων που θα σχηματίσουν τη δικογραφία, ακόμα και όταν ο Εισαγγελέας αυτοβούλως ασκήσει ποινική δίωξη, καθώς απαιτείται η συνεργασία της εθνικής έννομης τάξης που θα συλλάβει τον κατηγορούμενο, οδηγώντας τον ενώπιον του ΔΠΔ και παραδίδοντας τα σχετικά ενοχοποιητικά στοιχεία στον Εισαγγελέα[144]. Δεν έχει πρωταρχία έναντι της εθνικής ποινικής δικαιοσύνης και όταν το εθνικό κράτος ασκήσει ποινική δίωξη, το ΔΠΔ δεν μπορεί να ζητήσει παραπομπή του υπόπτου ενώπιον του. Το αρχικό σχέδιο ήταν το ΔΠΔ να αποτελέσει το δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας έναντι των

---

[138] Αρ.4 ΚΔΠΔ «*1. Το Δικαστήριο έχει διεθνή νομική προσωπικότητα… 2. Το Δικαστήριο δύναται να ασκεί τις λειτουργίες και εξουσίες του, όπως προβλέπεται από το παρόν Καταστατικό, στο έδαφος οποιουδήποτε Κράτους Μέρους και, με ειδική συμφωνία, στο έδαφος οποιουδήποτε άλλου κράτους.*», βλ. οπ.π.2, σελ. 2.

[139] Αρ.1 ΚΔΠΔ «*…και θα είναι συμπληρωματικό της δικαιοδοσίας των εθνικών ποινικών δικαστηρίων…*», βλ. οπ.π.2, σελ. 2. Κατά την αρχή της συμπληρωματικότητας το ΔΠΔ επεμβαίνει όταν υπάρχει αδυναμία ή έλλειψη απόδοσης δικαιοσύνης από τα εθνικά δικαστήρια και μόνο εφόσον το εθνικό δικαστήριο έχει επιληφθεί της υπόθεσης, απαιτώντας έτσι τη συνεργασία δύο ξεχωριστών νομικών συστημάτων, γεγονός το οποίο εν γένει από τη νομική θεωρία εκλαμβάνεται ως μειονέκτημα, βλ. Δ. Γάγγας, οπ.π.1, σελ. 424.

[140] Αρ.126 παρ.1 ΚΔΠΔ «*Το παρόν Καταστατικό τίθεται σε ισχύ την πρώτη ημέρα του μηνός μετά την εξηκοστή ημέρα από την ημερομηνία κατάθεσης του εξηκοστού εγγράφου επικύρωσης, αποδοχής, έγκρισης ή προσχώρησης στον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών*», βλ. οπ.π.2, σελ. 62.

[141] Αρ.5 παρ.1 ΚΔΠΔ *«Η δικαιοδοσία του Δικαστηρίου περιορίζεται στα σοβαρότερα εγκλήματα που ενδιαφέρουν τη διεθνή κοινότητα στο σύνολό της. Το Δικαστήριο έχει δικαιοδοσία σύμφωνα με το παρόν Καταστατικό επί των ακόλουθων εγκλημάτων: α) το έγκλημα της γενοκτονίας β) εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας γ) εγκλήματα πολέμου δ) το έγκλημα της επίθεσης…*», βλ. οπ.π.2, σελ. 3.

[142] Το αρ.13 ΚΔΠΔ περιγράφει τις τρεις περιπτώσεις άσκησης ποινικής δίωξης από το ΔΠΔ «*…α) Κράτος–Μέρος παραπέμψει στον Εισαγγελέα μια πραγματική κατάσταση…β) Το Συμβούλιο Ασφαλείας, ενεργώντας σύμφωνα με το Κεφάλαιο VII του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, παραπέμψει στον Εισαγγελέα μια κατάσταση…γ) Ο Εισαγγελέας αρχίσει έρευνα σχετικά με ένα τέτοιο έγκλημα…*», βλ. οπ.π.2, σελ. 9.

[143] Βλ. Ε. Δούση – Α. Παπατώλιας, οπ.π.136, σελ. 25 – 28.

[144] Βλ. Δ. Γάγγας, οπ.π.1, σελ. 424 – 425.

εθνικών ποινικών δικαστηρίων, προβάδισμα που τελικά δεν έλαβε, παρά μόνο στις περιπτώσεις όπου η εθνική δικαιοσύνη πρόδηλα δεν επιθυμεί να ενεργοποιήσει τη διαδικασία ποινικής δίωξης υπόπτου[145].

3. Το έγκλημα της γενοκτονίας

3α. Η Σύμβαση για την πρόληψη και καταστολή του εγκλήματος της γενοκτονίας

Έχοντας υπόψη ότι η γενοκτονία δεν καταδικάστηκε από το ΔΣΔΝ ως ξεχωριστή κατηγορία εγκλήματος, η ΓΣ ανακήρυξε αυτή διεθνές έγκλημα[146] και δεσμεύτηκε[147] να υπογράψει διεθνή Σύμβαση για την πρόληψη και καταστολή του εγκλήματος της γενοκτονίας[148], η οποία: Στο αρ.1[149] τιμωρεί τη γενοκτονία είτε συντελείται σε καιρό πολέμου είτε όχι, αποσυνδέοντας αυτή ιστορικά και εννοιολογικά από τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, ώστε να αποτελέσει ξεχωριστή κατηγορία εγκλήματος[150]. Στο αρ.2[151] αποδίδεται ο νομικός ορισμός του εγκλήματος, στο αρ.3[152] περιγράφονται οι διωκόμενες πράξεις που μαζί με το αρ.2 χρησιμοποιήθηκαν στα ΚΔΠΔΓ και ΚΔΠΔΡ[153]

---

[145] Βλ. Ε. Δούση – Α. Παπατώλιας, οπ.π.136, σελ. 44.

[146] Με το Ψήφισμα 96 (1) της 11ης Δεκεμβρίου 1946, η ΓΣ καταδικάζει τη γενοκτονία ως διεθνές έγκλημα και προτρέπει σε διακρατική συνεργασία για την πρόληψη και τιμωρία της: *"The General Assembly therefore: affirms that genocide is a crime under international law which the civilized world condemns…recommends that international co-operation be organized between States with a view to facilitating the speedy prevention and punishment of the crime of genocide…"*, βλ. Res 96 (I) Affirmation of the Principles of International Law recognized by the Charter of the Nurnberg Tribunal σελ. 189 http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/96(I)

[147] Εξουσιοδοτείται το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο του ΟΗΕ να προβεί σε προσχέδιο σύμβασης για τη δίωξη της γενοκτονίας σε διεθνές επίπεδο *"Requests the Economic and Social Council to undertake the necessary studies, with a view to drawing up a draft convention on the crime of genocide…"*, βλ. οπ.π.146, σελ. 189, το οποίο και συνεργάστηκε με τον Γενικό Γραμματέα προτείνοντας την ίδρυση ενός διεθνούς ποινικού δικαστηρίου που θα δικάζει πράξεις γενοκτονίας, βλ. Δ. Γάγγας, οπ.π.1, σελ. 117.

[148] Κυρώθηκε από την Ελλάδα με το ν.δ. 3091/1954, ΦΕΚ Α' 250, βλ. https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4cb2fb692

[149] Αρ.Ι Σύμβασης για την πρόληψη και καταστολή του Εγκλήματος της Γενοκτονίας *«Τα Συμβαλλόμενα Μέρη επιβεβαιώνουν ότι η γενοκτονία, συντελούμενη είτε εν καιρώ ειρήνης είτε εν καιρώ πολέμου, τυγχάνει έγκλημα διεθνούς δικαίου και αναλαμβάνουν την υποχρέωσιν να προλαμβάνουν και να τιμωρούν αυτό.»*, βλ. οπ.π.148, σελ.1. Επιβεβαιώνεται, έτσι, ο εθιμικός χαρακτήρας του εγκλήματος αναφορικά με τον ορισμό και την έγερση της ατομικής ποινικής ευθύνης όπως τονίστηκε από Γνωμοδότηση του ΔΔΧ για τις Επιφυλάξεις στη Σύμβαση κατά της Γενοκτονίας, βλ. Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.9, σελ. 78.

[150] Βλ. Δ. Γάγγας, οπ.π.1, σελ. 117 και Φ. Δασκαλοπούλου – Λιβαδά, οπ.π.56, σελ. 20.

[151] Αρ.ΙΙ Σύμβασης για την πρόληψη και καταστολή του Εγκλήματος της Γενοκτονίας *«Εις την παρούσαν Σύμβασιν ως γενοκτονία νοείται οιαδήποτε εκ των κατωτέρω πράξεων, ενεργουμένη με την πρόθεσιν ολικής ή μερικής καταστροφής ομάδος, εθνικής, εθνολογικής, φυλετικής ή θρησκευτικής, ως τοιαύτης: α) Φόνος των μελών της ομάδος β) Σοβαρά βλάβη της σωματικής ή διανοητικής ακεραιότητος των μελών της ομάδος γ) Εκ προθέσεως υποβολή της ομάδος εις συνθήκας διαβιώσεως δυναμένας να επιφέρωσιν την πλήρη ή την μερικήν σωματικήν καταστροφήν αυτής δ) Μέτρα αποβλέποντα εις την παρεμπόδισιν των γεννήσεως εις τους κόλπους ωρισμένης ομάδος ε) Αναγκαστική μεταφορά παίδων μιας ομάδος εις ετέραν ομάδα.»*, βλ. οπ.π.148, σελ.1.

[152] Αρ.ΙΙΙ Σύμβασης για την πρόληψη και καταστολή του Εγκλήματος της *Γενοκτονίας «Θα τιμωρούνται αι ακόλουθοι πράξεις: α) Η γενοκτονία β) Η συνεννόησις προς διενέργειαν γενοκτονίας γ) Η άμεσος και δημοσία προτροπή προς διενέργειαν γενοκτονίας δ) Η απόπειρα γενοκτονίας ε) Η συνεργία εις την γενοκτονίαν.»*, βλ. οπ.π.148, σελ.1.

[153] Στο αρ.4 ΚΔΠΔΓ ορίζεται τι είναι γενοκτονία και ποιες πράξεις τιμωρούνται ως γενοκτονία: *"…2) Genocide means any of the following acts committed with intent to destroy, in whole or in part, a national, ethnical, racial or*

και στο αρ.4[154] ορίζεται η έκταση της ατομικής ποινικής ευθύνης του δράστη. Κατά τον Cassese[155], η Σύμβαση δεν προώθησε τη δίωξη της πολιτιστικής γενοκτονίας, δηλαδή τον αφανισμό της γλώσσας και του πολιτισμού της διωκόμενης ομάδας και της πολιτικής γενοκτονίας, δηλαδή την εξόντωση της διωκόμενης πολιτικής ομάδας. Επίσης, η γενοκτονία τιμωρείται μόνο από εθνικό ποινικό δικαστήριο του τόπου τέλεσης[156] και όχι από ποινικό δικαστήριο της ιθαγένειας του δράστη ή οποιοδήποτε άλλο εθνικό ποινικό δικαστήριο, καθιστώντας περιοριστική την άμεση δίωξη της. Αναμφίβολα, η Σύμβαση διατύπωσε επιτυχημένα τον ορισμό της γενοκτονίας, δεν παραβίασε την αρχή n.c.n.p.s.l. και δημιούργησε το νομικό προηγούμενο καταδίκης της σε διεθνές επίπεδο.

3β. Η Απόφαση Akayesu και η δίωξη της γενοκτονίας από το ΔΠΔ

Η Απόφαση του ΔΠΔΡ κατά του Jean Paul Akayesu αποτέλεσε την εγκυρότερη νομολογιακή προσέγγιση της γενοκτονίας στο σύγχρονο κόσμο, καθώς επεξήγησε ικανοποιητικά τους όρους των διωκόμενων πράξεων, καθιστώντας αυτή την ιδανικότερη Απόφαση για την ανάλυση της γενοκτονίας βάσει του ΚΔΠΔ.

Στο ΚΔΠΔ η γενοκτονία ορίζεται στο αρ.6[157] και προστατεύει τις εξής ομάδες: α) εθνικές[158], όπου τα μέλη τους μοιράζονται ένα νομικό δεσμό βασισμένο σε κοινή

---

religious group, as such: (a) killing members of the group; (b) causing serious bodily or mental harm to members of the group; (c) deliberately inflicting on the group conditions of life calculated to bring about its physical destruction in whole or in part; (d) imposing measures intended to prevent births within the group; (e) forcibly transferring children of the group to another group. 3) The following acts shall be punishable: (a) genocide; (b) conspiracy to commit genocide; (c) direct and public incitement to commit genocide; (d) attempt to commit genocide; (e) complicity in genocide.”, βλ. οπ.π. 137, σελ. 5 – 6 και στο αρ.2 ΚΔΠΔΡ ορίζεται τι είναι γενοκτονία και ποιες πράξεις τιμωρούνται ως γενοκτονία ομοίως με το αρ.4 ΚΔΠΔΓ, βλ. Statute of the International Tribunal for Rwanda σελ. 43 http://legal.un.org/avl/pdf/ha/ictr_EF.pdf

[154] Αρ.IV Σύμβασης για την πρόληψη και καταστολή του Εγκλήματος της Γενοκτονίας *«Τα άτομα τα διενεργήσαντα γενοκτονίαν ή μίαν οιανδήποτε εκ των άλλων πράξεων των απαριθμουμένων εις το άρθρον 3 θα τιμωρούνται είτε είναι κυβερνώντες, είτε υπάλληλοι, είτε ιδιώται.»*, βλ. οπ.π.148, σελ.2.

[155] Όπως διατυπώνεται από τη Μαρούδα στο Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, βλ. οπ.π.11, σελ. 228, υποσημ. 674.

[156] Αρ.VI Σύμβασης για την πρόληψη και καταστολή του Εγκλήματος της Γενοκτονίας *«Τα πρόσωπα άτινα κατηγορούνται δια γενοκτονίαν ή δια μίαν οιανδήποτε εκ των πράξεων των απαριθμουμένων εις το άρθρον 3 θα προσάγωνται ενώπιον των αρμοδίων δικαστηρίων του Κράτους επί του εδάφους του οποίου η πράξις συνετελέσθη,…»*, βλ. οπ.π.148, σελ.2. Κατά τη Μαρούδα είναι δυνατή η έγερση ατομικής ποινικής ευθύνης του δράστη και παράλληλης ποινικής ευθύνης του κράτους, αναφέροντας τις προσφυγές που κατέθεσε, ενώπιον του ΔΔΧ, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβία κατά δέκα κρατών μελών του ΝΑΤΟ σχετικά με τη σύρραξη στο Κόσσοβο, βλ. Μ. – ΝΤ. Μαρούδα, οπ.π.9, σελ. 79 υποσημ. 177.

[157] Αρ.6 ΚΔΠΔ «*Για τους σκοπούς του παρόντος Καταστατικού “γενοκτονία” σημαίνει οποιαδήποτε από τις ακόλουθες πράξεις οι οποίες διαπράττονται με την πρόθεση καταστροφής εν όλω ή εν μέρει, μια εθνικής, εθνοτικής, φυλετικής ή θρησκευτικής ομάδας, ως τέτοιας: α) Ανθρωποκτονία με πρόθεση μελών της ομάδας β) Πρόκληση βαρείας σωματικής ή διανοητικής βλάβης σε μέλη της ομάδας γ) Με πρόθεση επιβολή επί της ομάδας συνθηκών ζωής υπολογισμένων να επιφέρουν τη φυσική καταστροφή της εν όλω ή εν μέρει δ) Επιβολή μέτρων που σκοπεύουν στην παρεμπόδιση των γεννήσεων εντός της ομάδας ε) δια της βίας μεταφορά παιδιών της ομάδας σε άλλη ομάδα.*», βλ. οπ.π.2, σελ. 3.

ιθαγένεια, με αμοιβαία δικαιώματα και υποχρεώσεις, β) εθνοτικές[159], όπου τα μέλη τους έχουν κοινή γλώσσα και κοινό πολιτισμό, γ) φυλετικές[160], όπου τα μέλη τους φέρουν τα κληρονομικά φυσικά χαρακτηριστικά μιας γεωγραφικής περιοχής ανεξαρτήτως γλωσσικών, πολιτιστικών, εθνικών ή θρησκευτικών παραγόντων και δ) θρησκευτικές[161], όπου τα μέλη τους έχουν την ίδια θρησκεία, το ίδιο δόγμα ή την ίδια πρακτική λατρείας.

Τα εδάφια α – γ παρουσιάζουν τις ενέργειες που συνιστούν στη φυσική γενοκτονία[162] και συγκεκριμένα: Στο εδάφιο α ως ανθρωποκτονία νοείται και κάθε περίπτωση πρόκλησης θανάτου[163] ενός ή παραπάνω ατόμων που ανήκουν σε μία ή παραπάνω προστατευόμενες ομάδες. Στο εδάφιο β[164] υπάγονται τα βασανιστήρια, οι βιασμοί, η σεξουαλική βία και η εξευτελιστική μεταχείριση. Στο εδάφιο γ[165] τα απαραίτητα μέσα επιβίωσης είναι η παροχή τροφής, ιατρικών υπηρεσιών και η παραμονή των προστατευόμενων ομάδων στις εστίες τους. Στο εδάφιο δ περιγράφεται η βιολογική γενοκτονία, αποσκοπώντας στην παρεμπόδιση των γεννήσεων[166] και συντελείται με γενετήσιο ακρωτηριασμό, στείρωση, υποχρεωτική χρήση αντισύλληψης, διαχωρισμό των δύο φύλων, απαγόρευση των γάμων και εσκεμμένη γονιμοποίηση μέσω του βιασμού. Στο εδάφιο ε ως παιδί νοείται κάθε ανήλικος[167], που η μεταφορά του έγινε δια της βίας[168] ή την απειλή χρήσης βίας ή τον εξαναγκασμό του ανήλικου.

---

[158] "*…a national group is defined as a collection of people who are perceived to share a legal bond based on common citizenship coupled with the reciprocity of rights and duties.*", βλ. Jean Paul Akayesu (ICTR-96-4), Ch.1 2.9.1998, παρ.512, σελ. 209 https://jrad.irmct.org/view.htm?r=205390&s=

[159] "*An ethnic group is generally defined as a group whose members share a common language or culture.*", βλ. οπ.π.158, παρ.513, σελ. 209.

[160] "*The conventional definition of racial group is based on the hereditary physical traits often identified with a geographical region, irrespective of linguistical, cultural, national or religious factors*", βλ. οπ.π.158, παρ.514, σελ. 210.

[161] "*The religious group is one whose members share the same religion, denomination or mode of worship.*", βλ. οπ.π.158, παρ.515, σελ. 210.

[162] Βλ. Φ. Δασκαλοπούλου – Λιβαδά, οπ.π.56, σελ. 24.

[163] "*The term "killed" is interchangeable with the term "caused death".*", βλ. Elements of Crimes, International Criminal Court, 2011, Αρ.6, εδ.2, σελ. 2 https://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/336923D8-A6AD-40EC-AD7B-45BF9DE73D56/0/ElementsOfCrimesEng.pdf

[164] "*…serious bodily or metal harm, without limiting its self thereto, to mean acts of torture, be they bodily or mental inhumane or degrading treatment, persecution.*", βλ. οπ.π.158, παρ.504, σελ. 207.

[165] "*…subjecting a group of people to a subsistence diet, systematic expulsion from homes and the reduction of essential medical services below minimum requirement.*", βλ. οπ.π.158, παρ.506 σελ. 208.

[166] "*…the measures intended to prevent births within the group, should be construed as sexual mutilation, the practice of sterilization, forced birth control, separation of the sexes and prohibition of marriages…*", βλ. οπ.π.158, παρ.507, σελ. 207 – 208.

[167] Κατά τον Schabas μόνο ένα παιδί αρκετά μικρό σε ηλικία είναι ικανό να χάσει την πολιτισμική ταυτότητα του, βλ. Φ. Δασκαλοπούλου – Λιβαδά, οπ.π.56, σελ. 27.

[168] "*…to sanction a direct act of forcible physical transfer…acts of threats or trauma*", βλ. οπ.π.158, παρ.509, σελ. 209.

3γ. Η Απόφαση Akayesu και ο dolus specialis

Ο δράστης οφείλει να ενεργεί με την ειδική πρόθεση, τον "*dolus specialis*" [169], καταστροφής της προστατευόμενης ομάδας, ενώ τελεί μια ή παραπάνω πράξεις των εδαφίων α – ε, στοιχειοθετώντας το δόλο πραγμάτωσης[170]. Δηλαδή ο "*dolus specialis*" αποτελεί την ψυχολογική σύνδεση της πράξης με την ψυχική κατάσταση του δράστη που στοχεύει στην καταστροφή της προστατευόμενης ομάδας. Αν στην τελούμενη πράξη δεν διακρίνεται η ειδική πρόθεση καταστροφής, δεν συντελείται γενοκτονία[171]. Η καταστροφή πρέπει να στοχεύει σε σημαντικό μέρος της προστατευόμενης ομάδας, όπως η πνευματική ηγεσία της ή στο γεωγραφικό χώρο εντός του οποίου αυτή δραστηριοποιείται[172].

Στην υπόθεση Akayesu διερευνήθηκε αν οι Ένοπλες Δυνάμεις της Ρουάντα στόχευαν στον αφανισμό της φυλής Tutsi[173], καθώς επιτέθηκαν στον άμαχο πληθυσμό[174] που καταγόταν από τη συγκεκριμένη φυλετική ομάδα και όχι επειδή ήταν μαχητές του Πατριωτικού Μετώπου της Ρουάντα. Το ΔΠΔΡ κατέληξε στο συμπέρασμα[175] ότι όντως διαπράχθηκε γενοκτονία, η οποία ενορχηστρώθηκε[176] με λίστες θανάτου[177] δηλαδή με εσκεμμένες δολοφονίες μελών της φυλής Tutsi με τα ονόματά τους να βρίσκονται καταγεγραμμένα σε λίστες και με την ψυχολογική προετοιμασία[178] του πληθυσμού να επιτεθεί κατά μελών της φυλής Tutsi από ειδησεογραφικά μέσα ενημέρωσης.

---

[169] "*… the special intent in the crime of genocide lies the intent to destroy in whole or in part*", βλ. οπ.π.158, παρ.498, σελ. 205.

[170] "*The Chamber described the genocidal intent as the 'key element' of an intentional offence, which is 'characterized by a psychological relationship between the physical result and the mental state of the perpetrator'*", βλ. K. Ambos, What does 'intent to destroy' in genocide mean?, International Review of the Red Cross, Volume 91, Number 876, December 2009, σελ. 837 https://www.legal-tools.org/doc/abfdbc/pdf/

[171] "*…dolus specialis necessary for genocide to take place*", βλ.οπ.π.158, παρ.499, σελ. 205 -206.

[172] Βλ. Φ. Δασκαλοπούλου – Λιβαδά, οπ.π.56, σελ. 29 – 30.

[173] "*In the opinion of the Chamber, all this proves that it was indeed a particular group, the Tutsi ethnic group, which was targeted.*", βλ. οπ.π.158, παρ.124, σελ. 64.

[174] "*…the Tutsi children and pregnant women would, naturally, have not been among the fighters.*", βλ. οπ.π.158, παρ.125, σελ. 64.

[175] "*Consequently, the Chamber occurs from all the foregoing that genocide was, indeed, committed in Rwanda in 1994 against the Tutsi group...*", βλ. οπ.π.158, παρ.126, σελ.64.

[176] "*…Furthermore, in the opinion of the Chamber, this genocide appears to have been meticulously organized…*", βλ. ICTR-96-4, Ch.1 2.9.1998, οπ.π.158, παρ.126, σελ.64.

[177] "*…First, the existence of lists of Tutsi to be eliminated is corroborated by many testimonies…"*, βλ. οπ.π.158, παρ.126, σελ.64.

[178] "*…the psychological preparation of the population to attack the Tutsi, which preparation was masterminded by some news media…*", βλ. οπ.π.158, παρ.126, σελ.64.

Σύμφωνα με το κατηγορητήριο, ο Akayesu, κατά το κρίσιμο διάστημα, υπηρέτησε δήμαρχος[179] της κοινότητας Taba, με αρμοδιότητες διατήρησης της δημόσιας τάξης[180], ελέγχου της τοπικής αστυνομίας[181], αγαστής εκτέλεσης των νόμων και απόδοσης δικαιοσύνης[182] εντός της κοινότητας. Επειδή κάθε δήμαρχος της Ρουάντα διορίζεται από την κεντρική κυβέρνηση, η εξουσία του είναι σπουδαιότερη από αυτή που του απονέμει ο νόμος[183], καθώς είναι ο ισχυρότερος άνθρωπος της κοινότητας που υπηρετεί.

Ο Akayesu κατηγορήθηκε ότι, κατά τη διάρκεια της δημαρχίας του[184], έγιναν εκτεταμένες δολοφονίες μελών της φυλής Tutsi, τις οποίες ο ίδιος γνώριζε[185] αλλά δεν έκανε χρήση της εξουσίας του, ώστε να τις εμποδίσει[186]και ότι ενθάρρυνε τις πράξεις σεξουαλικής βίας, τους ξυλοδαρμούς και τις δολοφονίες εναντίον των μελών της φυλής Tutsi[187], επειδή πολλές από αυτές τις πράξεις είχαν διαπραχθεί πολύ κοντά στο δημοτικό κατάστημα[188] και ο ίδιος ήταν παρών. Ο Akayesu κρίθηκε ένοχος για άμεση και δημόσια προτροπή σε διενέργεια γενοκτονίας[189] καθώς σε δημόσια συγκέντρωση προέτρεψε στην εξάλειψη των συνεργών του Πατριωτικού Μετώπου της Ρουάντα, όπου και από τους παρευρισκόμενους ερμηνεύθηκε ως προτροπή εξάλειψης των Tutsi[190].

---

[179] "*Jean Paul Akayesu born in…Taba commune, served as bourgmestre of that commune from April 1993 until June 1994…*", βλ. οπ.π.158, παρ.3, σελ. 9.
[180] "*…maintenance of public order within his commune….*", βλ. οπ.π.158, παρ.4, σελ. 9.
[181] "*…He had exclusive control over the communal police…*", βλ. οπ.π.158, παρ.3, σελ. 9.
[182] "*…He was responsible for the execution of laws and regulations and the administration of justice, also subject to perfect's authority*", βλ. οπ.π.158, παρ.3, σελ. 9.
[183] "*…His de facto authority in the area is significantly greater than that which is referred upon him de jure.*", βλ. οπ.π.158, παρ.2, σελ. 8 - 9.
[184] "*…At least 2.000 Tutsis were killed in Taba between April 7 and at the end of June 1994, while he was still in power.*", βλ. οπ.π.158, παρ.12, σελ. 10.
[185] "*…The killings in Taba were openly committed and so widespread that, as bourgmestre, Jean Paul Akayesu must have known about them…*", βλ. οπ.π.158, παρ.12, σελ. 10.
[186] "*…Although he had the authority and the responsibility to do so, Jean Paul Akayesu never attempted to prevent the killing of Tutsis in the commune…*", βλ. οπ.π.158, παρ.12, σελ. 10.
[187] "*…By virtue of his presence during the commission of sexual violence, beatings and murders and by failing to prevent the sexual violence, beatings and murders, Jean Paul Akayesu encouraged these activities.*", βλ. οπ.π.158, παρ.12B, σελ. 11.
[188] "*…by allowing the sexual violence, beatings and murders to occur on or near the bureau communal premises…*", βλ. οπ.π.158, παρ.12B, σελ. 11.
[189] "*…The Prosecutor alleges that, through his speeches, Akayesu committed the crime of direct and public incitement to commit genocide…*", βλ. οπ.π.158, παρ.672, σελ. 268.
[190] "*… Jean Paul Akayesu led a meeting…and urged the population to eliminate the accomplices of the RPF, which was understood by those present to mean Tutsis…*",
βλ. οπ.π.158, παρ.14, σελ. 11.

4. Τα εγκλήματα πολέμου

4α. Τα κοινά χαρακτηριστικά των εγκλημάτων πολέμου

Το νομικό προηγούμενο του ΔΣΔΝ επέτρεψε τη δίωξη εγκλημάτων πολέμου, ως *«παραβιάσεις των νόμων ή των εθίμων του πολέμου»* [191] στο ΚΔΠΔΓ και ως *«παραβιάσεις του κοινού άρθρου 3 των Συμβάσεων της Γενεύης και του δεύτερου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου»* [192] στο ΚΔΠΔΡ. Οι ενδεικτικοί αυτοί κατάλογοι [193] των διωκόμενων πράξεων επέτρεψαν στα δικαστήρια να κρίνουν και άλλες περιπτώσεις εκτός από τις αναφερόμενες ως εγκλήματα πολέμου. Στο ΚΔΠΔ απαριθμούνται στο αρ.8 και τιμωρούνται τελούμενα κατά τη διάρκεια τόσο μίας εμφύλιας όσο και μιας διεθνούς ένοπλης σύρραξης. Κατά τη Δασκαλοπούλου-Λιβαδά και στις δύο περιπτώσεις ενόπλων συρράξεων, τα εγκλήματα πολέμου παρουσιάζουν τα ακόλουθα κοινά χαρακτηριστικά[194]:

1. Για να τελείται έγκλημα πολέμου πρέπει να υπάρχει η ουσιαστική τοπική και χρονική σύνδεση, το "*nexus*", μεταξύ του τελούμενου εγκλήματος και της ένοπλης σύρραξης[195], ώστε να διαφοροποιείται από εγκλήματα του κοινού ποινικού δικαίου[196]. Αν το "*nexus*"απουσιάζει, δεν τελείται παραβίαση του ΔΑΔ/ΔΕΣ, αλλά έγκλημα που τιμωρείται βάσει του εκάστοτε εθνικού ποινικού δικαίου[197]. Στην Απόφαση Kunarac το έγκλημα πολέμου μπορεί να τελείται σε τόπο και χρόνο όπου περιοδικά έχουν παύσει οι εχθροπραξίες[198], καθώς αρκεί η εγκληματική πράξη να είναι στενά συνδεδεμένη με τις

---

[191] Αρ.3 ΚΔΠΔΓ "*Violations of the laws or customs of war*", βλ. οπ.π.137, σελ. 5.

[192] Αρ.4 ΚΔΠΔΡ "*Violations of Article 3 Common to the Geneva Conventions and of Additional Protocol II*", βλ. οπ.π.153, σελ. 45.

[193] Αρ.3 ΚΔΠΔΓ και Αρ.4 ΚΔΠΔΡ "*Such violations shall include, but not be limited*", βλ. Αντίστοιχα οπ.π.137, σελ.5 και οπ.π. οπ.π.153, σελ. 45.

[194] Όπως αυτά περιγράφονται από τη Δασκαλοπούλου – Λιβαδά, βλ. Φ. Δασκαλοπούλου – Λιβαδά, οπ.π.56, σελ. 67 – 74 και σελ. 118 - 119.

[195] "*There are two general conditions for the applicability of Article 3 of the Statute: first, there must be an armed conflict; second, the acts of the accused must be closely related to the armed conflict"*, βλ. Kunarac (IT-96-23&IT-96-23/1-A), Εφετείο, 12.6.2002, παρ. 55, σελ. 16 https://www.icty.org/x/cases/kunarac/acjug/en/kun-aj020612e.pdf

[196] "*…In order to qualify as a war crime, the conduct must have been committed 'in the context of and associated with' an armed conflict...*", βλ. Harmen van der Wilt, War Crimes and the Requirement of a Nexus with an Armed Conflict, Journal of International Criminal Justice, vol. 10, 2012, p. 1113 - 1128, σελ. 1116.

[197] "*…This is a well entrenched rule of international humanitarian and criminal law, which also serves to distinguish war crimes from merely random or isolated criminal offences committed during an armed conflict…*", βλ. Harmen van der Wilt, οπ.π.196, σελ. 1116. *"What ultimately distinguishes a war crime from a purely domestic offence is that a war crime is shaped by or dependent upon the environment – the armed conflict – in which it is committed.*", βλ., οπ.π.195, παρ. 58, σελ. 17.

[198] "*A violation of the laws or customs of war may therefore occur at a time when and in a place where no fighting is actually taking place…*", βλ. οπ.π.195, παρ. 57, σελ. 17.

εχθροπραξίες ή μπορεί να τελείται σε τόπο απομονωμένο σε σχέση με την κύρια σύγκρουση[199], αλλά με την προϋπόθεση ότι οι εχθροπραξίες συνεχίζονται[200].

2. Τα εγκλήματα πολέμου τελούνται από τους μαχητές[201]. Για την τέλεσή τους δεν καθίσταται απαραίτητη η νομική επίγνωση της ύπαρξης ένοπλης σύρραξης, ούτε ο διαχωρισμός μεταξύ διεθνούς ή εμφύλιας[202]. Τα θύματα των εγκλημάτων πολέμου συμπίπτουν με τα προστατευόμενα πρόσωπα του ΔΑΔ/ΔΕΣ[203]. Ο δράστης οφείλει να αντιλαμβάνεται από τις περιστάσεις ότι τα θύματα και η περιουσία προστατεύονται βάσει των ΣΓ'49 και ΠΠ'77[204].

3. Η δικαιοδοσία του ΔΠΔ για την τιμωρία εγκλημάτων πολέμου, αφορά όσες πράξεις τελούνται στα πλαίσια διάπραξης τέτοιων εγκλημάτων, ως μέρος ενός ευρύτερου σχεδίου ή μίας ευρύτερης πολιτικής[205].

4. Στο ΚΔΠΔ[206] προβλέπεται η ρήτρα διαφυγής[207] για δίωξη εγκλήματος πολέμου που τελείται στο έδαφος κράτους ή από μαχητή ορισμένου κράτους. Η διάταξη στόχευε στην προσχώρηση περισσότερων κρατών στο ΚΔΠΔ, αλλά επέτρεψε σε αυτά να επιλέγουν για ποια διεθνή εγκλήματα θα διώκονται, περιορίζοντας ακόμα περισσότερο την ήδη περιορισμένη, βάσει της αρχή της συμπληρωματικότητας, δικαιοδοσία του ΔΠΔ.

5. Τα εγκλήματα πολέμου καταγράφονται συνολικά σε τέσσερις κατηγορίες επιφέροντας εκτεταμένη εννοιολογική επικάλυψη, ώστε η νομολογία του ΔΠΔ να περιοριστεί μόνο στο συγκεκριμένο κατάλογο και να μην συμπεριλάβει άλλες

---

199 "*…the requirement that the acts of the accused must be closely related to the armed conflict would not be negated if the crimes were temporally and geographically remote from the actual fighting*", βλ. οπ.π.195, παρ. 57, σελ. 17.

200 "*The laws of war apply in the whole territory of the warring states or, in the case of internal armed conflicts, the whole territory under the control of a party to the conflict, whether or not actual combat takes place there, and continue to apply until a general conclusion of peace or, in the case of internal armed conflicts, until a peaceful settlement is achieved.*", βλ. οπ.π.195, παρ. 57, σελ. 16-17.

201 "*…the fact that the perpetrator is a combatant…*", βλ. οπ.π.195, παρ. 59, σελ. 17.

202 "*There is no requirement for a legal evaluation by the perpetrator as to the existence of an armed conflict or its character as international or non-international;*", βλ. οπ.π. 163, σελ. 13.

203 "*Such person or persons were protected under one or more of the Geneva Conventions of 1949.*", βλ. οπ.π. 163, περ.2, σελ. 13.

204 "*…. the awareness of factual circumstances that establish the status of persons or property protected under the relevant international law of armed conflict.*", βλ. Elements of Crimes, οπ.π. 163, υπ.32, σελ. 13

205 Αρ.8 παρ.1 ΚΔΠΔ «*Το Δικαστήριο έχει δικαιοδοσία σε σχέση με εγκλήματα πολέμου ιδιαίτερα όταν διαπράχθηκαν ως μέρος σχεδίου ή πολιτικής ή ως μέρος ευρείας κλίμακας τέλεσης τέτοιων εγκλημάτων.*», βλ. οπ.π.2, σελ. 4.

206 Αρ.124 ΚΔΠΔ «*...ένα Κράτος…μπορεί να δηλώσει ότι, για περίοδο επτά ετών μετά τη θέση σε ισχύ του παρόντος Καταστατικού για το συγκεκριμένο κράτος δεν αποδέχεται τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου σχετικά με την κατηγορία των εγκλημάτων που αναφέρονται στο άρθρο 8 όταν ένα έγκλημα φέρεται να διαπράχθηκε από υπήκοο του ή στο έδαφος του…*», βλ. οπ.π.2, σελ. 61.

207 Για τη ρήτρα διαφυγής του αρ.124 ΚΔΠΔ, βλ. Ε. Δούση – Α. Παπατόλιας, οπ.π.137, σελ. 43 – 45.

παραβατικές πράξεις στα εγκλήματα πολέμου[208]. Οι τέσσερις παραπάνω κατηγορίες ενσωματώνουν στο σύνολό τους το δίκαιο της Χάγης, των ΣΓ'49 και τωνΠΠ'77 που ως ισχύον εθιμικό δίκαιο νομιμοποιούν την άσκηση ποινικής δίωξης, αλλά με το ΙΠΠ'77 να αμφισβητείται έντονα ως αποδεκτή πηγή διεθνούς δικαίου, καθώς δεσμεύει υπερβολικά τα κράτη στη διαχείριση εσωτερικών κρίσεων[209]. Λόγω της ισχυρής επικάλυψης, οι διωκόμενες πράξεις θα αναλυθούν βάσει των Στοιχείων των Εγκλημάτων και των Αποφάσεων του ΔΠΔΓ και ΔΠΔΡ με την αντίστοιχη σειρά αναφοράς τους στο ΚΔΠΔ, με μοναδική διαφορά τους αν η παραβίαση τελέστηκε κατά τη διάρκεια εμφύλιας ή διεθνούς σύρραξης.

4β. Τα εγκλήματα πολέμου κατά τη διεθνή σύρραξη

Αυτά διακρίνονται[210] σε δύο μεγάλες κατηγόριες με την πρώτη κατηγορία εγκλημάτων να αφορά τις σοβαρές παραβιάσεις των ΣΓ'49[211]και συγκεκριμένα πράξεις[212] κατά προσώπων και περιουσίας που προστατεύονται από αυτές[213]. Συνοπτικά:

(α)(i): Η Απόφαση Celebici τιμωρεί την ανθρωποκτονία είτε έγινε με δόλο είτε με αμέλεια, καθώς δεν υπάρχει καμία σημειολογική διαφορά μεταξύ των όρων "wilful killing" και "murder"[214].

(α)(ii): Διαφαίνονται τρία ειδικότερα εγκλήματα: τα βασανιστήρια, όπου στην Απόφαση Furundzuja, πρέπει να εκτελούνται από τουλάχιστον ένα δημόσιο

---

[208] Βλ. Φ. Δασκαλοπούλου – Λιβαδά, οπ.π.56, σελ. 74.
[209] Βλ. Φ. Δασκαλοπούλου – Λιβαδά, οπ.π.56, σελ. 112 – 113.

[210]Αρ.8 παρ. 2 ΚΔΠΔ «*Για τους σκοπούς του παρόντος Καταστατικού «εγκλήματα πολέμου» σημαίνει:*», βλ. οπ.π.2, σελ. 4.
[211] Αρ.8 παρ.2 ΚΔΠΔ «*...(α) Σοβαρές παραβιάσεις των Συμβάσεων της Γενεύης της 12Αυγούστου 1949, και συγκεκριμένα, οποιαδήποτε από τις ακόλουθες πράξεις κατά προσώπων ή περιουσίας προστατευόμενων κατά τις διατάξεις της σχετικής σύμβασης της Γενεύης…*», βλ. οπ.π.2, σελ. 5.
[212] Αρ.8 παρ.2 (α) ΚΔΠΔ «*... i) Ανθρωποκτονία με πρόθεση ii) Βασανιστήρια ή απάνθρωπη μεταχείριση, συμπεριλαμβανόμενων βιολογικών πειραμάτων iii) Με πρόθεση πρόκληση μεγάλης δοκιμασίας ή σοβαρής βλάβης, σωματικής ή ψυχικής iv) Εκτεταμένη καταστροφή και ιδιοποίηση περιουσίας, οι οποίες δεν δικαιολογούνται από τη στρατιωτική αναγκαιότητα και τελούνται παράνομα και αυθαίρετα v) Εξαναγκασμός αιχμαλώτου πολέμου ή άλλου προστατευόμενου προσώπου να υπηρετήσει στις ένοπλες δυνάμεις εχθρικής Δύναμης vi) Με πρόθεση αποστέρηση αιχμαλώτου πολέμου ή άλλου προστατευόμενου προσώπου από τα δικαιώματα της δίκαιης και κανονικής δίκης vii) Παράνομη εκτόπιση ή μεταφορά ή παράνομος περιορισμός viii) Σύλληψη ομήρων*», βλ. οπ.π.2, σελ. 5.
[213] "*Grave breaches to which the preceding Article relates shall be those involving any of the following acts, if committed against persons or property protected by the Convention: wilful killing, torture or inhuman treatment, including biological experiments, wilfully causing great suffering or serious injury to*
body or health, and extensive destruction and appropriation of property, not justified by military necessity and carried out unlawfully and wantonly.", βλ. οπ.π.68, αρ.50 ΙΣΓ'49 σελ. 52, αρ.51 ΙΙΣΓ'49 σελ. 77, αρ.130 ΙΙΙΣΓ'49 σελ. 132, αρ.147 IV ΣΓ'49 σελ. 202.
[214] "*…there can be no line drawn between "wilful killing" and "murder" which affects their content.*", βλ. Celebici (IT-96-21-T), Judgement, 16.11.1998, παρ. 422, σελ. 154.
https://www.icty.org/x/cases/mucic/tjug/en/981116_judg_en.pdf

λειτουργό[215] και να αποσκοπούν στην απόσπαση πληροφοριών ή ομολογίας ή τιμωρίας ή τρομοκράτησης ή στον εξευτελισμό του θύματος[216], η απάνθρωπη μεταχείριση, που επιφέρει σοβαρό σωματικό ή διανοητικό πόνο στο θύμα[217] και τα βιολογικά πειράματα που θέτουν σε σοβαρό κίνδυνο τη σωματική και διανοητική υγεία του θύματος[218].

(α)(iii): Επικαλύπτεται από την προηγούμενη διάταξη και στην Απόφαση Celebici, οι συνθήκες[219] στο ομώνυμο στρατόπεδο κράτησης προκάλεσαν τέτοιο σωματικό και ψυχικό πόνο στους κρατουμένους, με αποτέλεσμα να τελεστεί το έγκλημα της απάνθρωπης μεταχείρισης[220].

(α)(iv): Η καταστροφή προστατευόμενης περιουσίας δικαιολογείται, εφόσον επιβάλλεται, από τη στρατιωτική αναγκαιότητα[221]. Η Απόφαση Celebici τιμωρεί την ιδιοποίηση περιουσίας όταν η καταστροφή τελείται είτε από μάχιμο για οικείο όφελος[222]είτε ως μέρος σχεδίου της κατέχουσας δύναμης[223].

(α)(v): Η ΙΥΣΓ'49 απαγορεύει σε προστατευόμενο πρόσωπο να συμμετάσχει στις ένοπλες δυνάμεις της κατέχουσας δύναμης [224] ή να αναλάβει εργασίες για την προσπόριση στρατιωτικού οφέλους της κατέχουσας δύναμης[225].

(α)(vi): Αφορά το δικαίωμα των προστατευόμενων προσώπων στη δίκαιη και κανονική δίκη και στο ΙΠΠ'77 συναντάμε τον αναλυτικό κατάλογο των δικαστικών εγγυήσεων[226].

---

[215] "*…at least one of the persons involved in the torture process must be a public official…*", βλ. Furundzija (IT-95-17/1-T), Judgment, 10.12.1998, παρ. 162, σελ. 64 https://www.icty.org/x/cases/furundzija/tjug/en/fur-tj981210e.pdf

[216] "*…it must aim at obtaining information or a confession, or at punishing, intimidating, humiliating … the victim…*", βλ. οπ.π. 215, παρ. 162, περ.3, σελ. 63.

[217] "*The perpetrator inflicted severe physical or mental pain or suffering upon one or more persons.*", βλ. οπ.π. 163, Αρ.8(2)(a)(ii)-1, περ.1, σελ. 14.

[218] "*The experiment seriously endangered the physical or mental health or integrity of such person or persons.*", βλ. οπ.π. 163, Article 8 (2)(a)(ii)-3, περ.2, σελ. 15.

[219] "*…the creation and maintenance of an atmosphere of terror in the Čelebići prison-camp…together with the deprivation of adequate food, water, sleeping and toilet facilites and medical care…*", βλ.οπ.π.214, παρ. 1119, σελ. 382.

[220] "*…caused serious mental and physical suffering to the detainees…constitutes the offence of cruel treatment…*", βλ. οπ.π.214, παρ. 1119, σελ. 382.

[221] "*The destruction or appropriation was not justified by military necessity.*", βλ.οπ.π.163, αρ.8(2)(a)(iv), περ.2, σελ. 15.

[222] "*acts of looting committed by individual soldiers for their private gain*", βλ. οπ.π.214, παρ. 590, σελ. 208.

[223] "*seizure of property undertaken within the framework of a systematic economic exploitation of occupied territory*", βλ. οπ.π.214, παρ. 590, σελ. 208.

[224] Αρ.51 παρ.1 IV ΣΓ΄49 "*The Occupying Power may not compel protected persons to serve in its armed or auxiliary forces…*", βλ. οπ.π. 68, σελ. 168.

[225] Αρ.51 παρ.2 IV ΣΓ΄49 "*Protected persons may not be compelled to undertake any work which would involve them in the obligation of taking part in military operations.*", βλ. οπ.π. 68, σελ. 168.

(α)(vii): Επικαλύπτεται από τη διάταξη (β)(viii).

(α)(viii): Η σύλληψη ομήρων εντάσσεται στο πλαίσιο απαγόρευσης των συλλογικών αντιποίνων[227], όπου τα προστατευόμενα πρόσωπα δεν τιμωρούνται για εγκλήματα που δεν διέπραξαν. Το έγκλημα συντελείται εφόσον ο δράστης κράτησε ομήρους ένα ή περισσότερα άτομα[228] ή απείλησε να σκοτώσει, να τραυματίσει ή να συνεχίσει να κρατάει ένα ή περισσότερα άτομα ομήρους[229] ή υποχρέωσε το οποιοδήποτε κράτος ή οργάνωση να απόσχουν από οποιαδήποτε πράξη ως προϋπόθεση για την ασφάλεια ή την απελευθέρωση των ομήρων[230].

Στη δεύτερη κατηγορία εγκλημάτων πολέμου εντάσσονται άλλες σημαντικές παραβιάσεις των νόμων και εθίμων του πολέμου[231]. Συνοπτικά:

---

[226] Βλ. αναλυτικά τον κατάλογο των δικαστικών εγγυήσεων, αρ.75, παρ.4, οπ.π.69, σελ. 54 – 55.

[227] Αρ.33 ΙΥΣΓ'49 "*No protected person may be punished for an offence he or she has not personally committed. Collective penalties…are prohibited.*", βλ. οπ.π.68, σελ. 162.

[228] "*…held hostage one or more persons.*", βλ.οπ.π. 163, Αρ.8 (2)(a)(viii), περ.1, σελ. 17.

[229]"*…threatened to kill, injure or continue to detain such person or persons.*", βλ. οπ.π.163, Αρ.8(2)(a)(viii), περ.2, σελ. 17.

[230] "*…intended to compel a State, an international organization…refrain from acting as a…condition for the safety or the release of such person or persons.*", βλ. οπ.π. 163, Αρ.8(2)(a)(viii), περ.3, σελ. 17.

[231]Αρ.8 παρ.2 ΚΔΠΔ «*… (β) Άλλες σημαντικές παραβιάσεις των νόμων και των εθίμων που εφαρμόζονται στις διεθνείς ένοπλες συρράξεις εντός του καθιερωμένου πλαισίου του διεθνούς δικαίου και συγκεκριμένα οποιαδήποτε από τις ακόλουθες πράξεις (i) Επιθέσεις με πρόθεση κατευθυνόμενες κατά του αμάχου πληθυσμού ως τέτοιου ή εναντίον αμάχων ατομικά, οι οποίοι δεν λαμβάνουν άμεσα μέρος στις εχθροπραξίες. (ii) Επιθέσεις με πρόθεση κατευθυνόμενες κατά πολιτικών αντικειμένων, δηλαδή αντικειμένων που δεν αποτελούν στρατιωτικούς στόχους (iii) Επιθέσεις με πρόθεση κατευθυνόμενες κατά προσωπικού, εγκαταστάσεων, υλικού, μονάδων ή οχημάτων που χρησιμοποιούνται σε αποστολές ανθρωπιστικής βοήθειας ή ειρηνευτικές αποστολές σύμφωνα με τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών εφόσον δικαιούνται την προστασία που χορηγείται σε αμάχους ή πολιτικά αντικείμενα σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο των ενόπλων συρράξεων. (iv) Επίθεση επιχειρούμενη με πρόθεση, εν γνώσει ότι η επίθεση αυτή μπορεί να προκαλέσει απώλεια ζωής ή σωματική βλάβη σε αμάχους ή βλάβες σε πολιτικά αντικείμενα ή εκτεταμένες, μακροπρόθεσμες και σοβαρές ζημίες στο φυσικό περιβάλλον οι οποίες θα ήταν σαφώς δυσανάλογες σε σχέση με το επιδιωκόμενο συγκεκριμένο και άμεσο συνολικό στρατιωτικό πλεονέκτημα. (v) Επίθεση ή βομβαρδισμός, με οποιοδήποτε μέσο, κατά ανοχύρωτων πόλεων, χωριών, κατοικιών ή κτιρίων που δεν αποτελούν στρατιωτικούς στόχους. (vi) Ανθρωποκτονία ή τραυματισμός μαχίμου ο οποίος έχει παραδώσει τα όπλα ή, μη έχοντας πλέον μέσα άμυνας, έχει παραδοθεί άνευ όρων. vii) Μη προσήκουσα χρήση σημαίας ανακωχής, της σημαίας ή των στρατιωτικών διακριτικών και της στολής του εχθρού ή των Ηνωμένων Εθνών, καθώς επίσης και των διακριτικών εμβλημάτων των Συμβάσεων της Γενεύης, η οποία είχε ως αποτέλεσμα θάνατο ή βαριά σωματική βλάβη. (viii) Η μεταφορά, αμέσως ή εμμέσως, από την Κατέχουσα Δύναμη μέρους του δικού της αμάχου πληθυσμού στο έδαφος που καταλαμβάνει, ή η εκτόπιση ή μεταφορά όλου ή μέρους του πληθυσμού του κατεχομένου εδάφους μέσα ή έξω από το έδαφος αυτό. (ix) Επιθέσεις με πρόθεση κατευθυνόμενες κατά κτιρίων αφιερωμένων στη θρησκεία, παιδεία, τέχνη, επιστήμη ή αγαθοεργούς σκοπούς, ιστορικά μνημεία, νοσοκομεία και μέρη όπου συγκεντρώνονται οι ασθενείς και οι τραυματίες, εφόσον δεν αποτελούν στρατιωτικούς στόχους. (x) Υποβολή προσώπων που βρίσκονται υπό την εξουσία του εχθρού σε σωματικό ακρωτηριασμό ή σε ιατρικά ή επιστημονικά πειράματα οποιουδήποτε είδους που δεν δικαιολογούνται ούτε από την ιατρική, οδοντιατρική ή νοσοκομειακή θεραπεία του προσώπου για το οποίο πρόκειται ούτε διεξάγονται προς το συμφέρον του, και τα οποία προκαλούν θάνατο ή θέτουν σε σοβαρό κίνδυνο την υγεία του προσώπου ή των προσώπων αυτών.(xi) Ανθρωποκτονία ή τραυματισμός με δόλια τεχνάσματα ατόμων που ανήκουν στο εχθρικό έθνος ή στρατό. (xii) Δήλωση ότι δεν θα υπάρξει έλεος.(xiii) Καταστροφή ή κατάσχεση της εχθρικής περιουσίας εκτός εάν η καταστροφή ή κατάσχεση καθίστανται απαραίτητες από τις ανάγκες του πολέμου. (xiv) Διακήρυξη ότι καταργούνται, αναστέλλονται ή είναι απαράδεκτα ενώπιον των δικαστηρίων τα δικαιώματα και οι δικαστικές πράξεις των υπηκόων του εχθρού. (xv) Εξαναγκασμός των υπηκόων του εχθρού να συμμετάσχουν στις πολεμικές επιχειρήσεις κατά της χώρας τους έστω και αν βρίσκονταν στην υπηρεσία του αντιπάλου πριν από την έναρξη του πολέμου. (xvi) Λεηλασία πόλης ή τοποθεσίας, ακόμη και αν καταλήφθηκε με έφοδο. (xvii) Χρησιμοποίηση δηλητηρίου ή δηλητηριωδών όπλων. (xviii) Χρησιμοποίηση*

(β)(i/ii/iii): Εδράζονται στην αρχή της διάκρισης και αφορούν επιθέσεις που στοχεύουν με πρόθεση τον άμαχο πληθυσμό[232] ή τα πολιτικά αντικείμενα[233]ή το προσωπικό, τις εγκαταστάσεις και το υλικό που συνιστούν σε παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας[234] αντίστοιχα. Κανένα από τα παραπάνω πρόσωπα ή αντικείμενα δεν αποτελούν στρατιωτικούς στόχους, ώστε να δικαιολογούνται τέτοιες επιθέσεις, ενώ δεν διώκονται επιθέσεις που έγιναν από αμέλεια.

(β)(iv): Εδράζεται στην αρχή της αναλογικότητας, καθώς αφορά «*σαφώς δυσανάλογες*» ζημίες, βλάβες και απώλειες που είναι δυνατόν να προκληθούν από επιθέσεις που έγιναν με πρόθεση και που αυτές δεν θα αντιστοιχούσαν στο «*επιδιωκόμενο συγκεκριμένο και άμεσο συνολικό στρατιωτικό πλεονέκτημα*»[235]. Σε κάθε περίπτωση το στρατιωτικό πλεονέκτημα μπορεί να μην έχει γεωγραφική συσχέτιση με το αντικείμενο που προσβλήθηκε[236] και ενώ η συγκεκριμένη διάταξη επιτρέπει νόμιμες παρεπόμενες ενέργειες, αυτό δεν δικαιολογεί παραβιάσεις του ΔΑΔ/ΔΕΣ[237].

ασφυξιογόνων, δηλητηριωδών ή άλλων αερίων και όλων των ανάλογων υγρών, υλικών ή συσκευών. (xix) Χρήση σφαιρών που εκρήγνυνται και τα θραύσματα τους διασκορπίζονται εύκολα στο ανθρώπινο σώμα, όπως σφαίρες με επικάλυψη της βολίδας από σκληρό περίβλημα που δεν καλύπτει πλήρως την βολίδα ή που έχει εγκοπές. (xx) Χρήση όπλων, βλημάτων, υλικών και μεθόδων πολέμου, που προορίζονται να προξενήσουν υπέρμετρη βλάβη ή μη αναγκαίο πόνο ή που επιφέρουν πλήγματα από τη φύση τους άνευ διακρίσεως κατά παράβαση του διεθνούς δικαίου των ενόπλων συρράξεων, υπό τον όρο ότι αυτά τα όπλα, βλήματα, υλικά και μέθοδοι πολέμου αποτελούν αντικείμενο συνολικής απαγόρευσης και περιλαμβάνονται σε Παράρτημα στο παρόν Καταστατικό, μετά από τροποποίηση σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις που εκτίθενται στα άρθρα 121 και 123. (xxi) Προσβολές κατά της προσωπικής αξιοπρέπειας και, ιδιαιτέρως ταπεινωτική και εξευτελιστική μεταχείριση (xxii) Βιασμός, γενετήσια δουλεία, εξαναγκασμός σε πορνεία, εξαναγκασμός σε εγκυμοσύνη, όπως ορίζεται στο άρθρο 7, παράγραφος 2 (στ), εξαναγκασμός σε στείρωση ή άλλη μορφή γενετήσιας βίας που αποτελεί επίσης σοβαρή παραβίαση των Συμβάσεων της Γενεύης. (xxiii) Χρησιμοποίηση της παρουσίας αμάχων ή άλλων προστατευόμενων προσώπων προκειμένου να καταστούν ορισμένα σημεία, περιοχές ή στρατιωτικές δυνάμεις απρόσβλητες από στρατιωτικές επιχειρήσεις (xxiv) Επιθέσεις με πρόθεση κατευθυνόμενες κατά κτιρίων, υλικού, υγειονομικών μονάδων και οχημάτων, καθώς και κατά προσωπικού φέροντος τα διακριτικά εμβλήματα των Συμβάσεων της Γενεύης σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο (xxv) Με πρόθεση χρήση της λιμοκτονίας του αμάχου πληθυσμού ως μεθόδου πολέμου με την αποστέρηση του από αντικείμενα απαραίτητα για την επιβίωση του, συμπεριλαμβανομένης και της εσκεμμένης παρεμπόδισης της παροχής προμηθειών, όπως αυτή προβλέπεται από τις Συμβάσεις της Γενεύης (xxvi) Στρατολόγηση παιδιών ηλικίας κάτω των δεκαπέντε ετών στις εθνικές ένοπλες δυνάμεις ή η χρησιμοποίηση τους για ενεργό συμμετοχή στις εχθροπραξίες.», βλ. οπ.π.2, σελ. 5-6.

[232] "*The perpetrator intended the civilian population as such or individual civilians not taking direct part in hostilities to be the object of the attack.*", βλ. οπ.π.163, Αρ.8(2)(b)(i), περ.3, σελ. 18.

[233] "*The perpetrator intended such civilian objects to be the object of the attack.*", βλ. οπ.π. 163, Αρ.8(2)(b)(ii), περ.3, σελ. 18.

[234] "*Such personnel, installations, material, units or vehicles were entitled to that protection given to civilians or civilian objects under the international law of armed conflict.*", βλ. οπ.π.163, Αρ.8(2)(b)(iii), περ.4, σελ. 19.

[235] "*would be of such an extent as to be clearly excessive in relation to the concrete and direct overall military advantage anticipated*", βλ. οπ.π. 163, Αρ.8(2)(b)(iv), περ.3, σελ. 19.

[236] "*Such advantage may or may not be temporally or geographically related to the object of the attack.*", βλ. οπ.π. 163, Αρ.8(2)(b)(iv), υπ.36, σελ. 19.

[237] "*The fact that this crime admits the possibility of lawful incidental injury and collateral damage does not in any way justify any violation of the law applicable in armed conflict.*", βλ. οπ.π. 163, Αρ.8(2)(b)(iv), υπ.36, σελ. 19.

(β)(v): Επικαλύπτεται από την προηγούμενη διάταξη και προστατεύει τα ανοχύρωτα μέρη, κατά το ΙΠΠ'77[238] και το ΚΔΠΔΓ[239].

(β)(vi): Επαναλαμβάνει την αρχή προστασίας των προσώπων που έχουν τεθεί εκτός μάχης.

(β)(vii): Στο ΙΠΠ'77 [240] απαγορεύεται η δόλια χρήση σημαιών, στρατιωτικών διακριτικών και διάφορων εμβλημάτων με σκοπό να προκληθεί θάνατος ή βαριά σωματική βλάβη στον αντίπαλο[241].

(β)(viii): Αφορά το έγκλημα του εποικισμού που στοχεύει στη δημογραφική αλλοίωση του κατεχόμενου πληθυσμού, με σκοπό τον έλεγχο αυτού από την κατέχουσα δύναμη[242]. Βάσει των ΙΥΣΓ'49[243] και ΙΠΠ'77[244] οι εποικισμοί απαγορεύονται και στο ΚΔΠΔ τιμωρούνται οι άμεσοι και οι έμμεσοι εποικισμοί [245] που έγιναν είτε δια μεταφοράς του πληθυσμού της κατέχουσας δύναμης στο έδαφος της κατεχόμενης δύναμης[246] είτε δια απέλασης του πληθυσμού της κατεχόμενης δύναμης εντός ή εκτός του εδάφους της[247].

(β)(ix): Επικαλύπτεται από τις διατάξεις (β)(iv) και (β)(v). Η παρούσα εξειδικεύει την απαγόρευση της επίθεσης σε μη στρατιωτικούς στόχους κατονομάζοντας τα προστατευόμενα πολιτικά αντικείμενα, όπως καταγράφηκαν στο ΚΔΠΔΓ[248].

---

[238] Αρ.59 παρ.1 ΙΠΠ'77 "*It is prohibited for the Parties to the conflict to attack, by any means whatsoever, non-defended localities.*", βλ. οπ.π.69, σελ. 43.
[239] Αρ.3 στ.c ΚΔΠΔΓ "*attack, or bombardment, by whatever means, of undefended towns, villages, dwellings, or buildings*", βλ. οπ.π.137, σελ. 5.
[240] Αρ.85 παρ.3 στ.f ΙΠΠ'77 "*the perfidious use, in violation of Article 37, of the distinctive emblem of the red cross, red crescent or red lion and sun or of other protective signs recognized by the Conventions or this Protocol.*", βλ. οπ.π.69, σελ. 61.
[241] Αρ.85 παρ.3 "*when committed wilfully…causing death or serious injury to body or health*", βλ.οπ.π.69, σελ. 61.
[242] Βλ. Φ. Δασκαλοπούλου – Λιβαδά, οπ.π.56, σελ. 93.
[243] Αρ.49 ΙΥΣΓ'49 "*Individual or mass forcible transfers, as well as deportations of protected persons from occupied territory to the territory of the Occupying Power or to that of any other country, occupied or not, are prohibited, regardless of their motive.*", βλ. οπ.π.68, σελ. 167.
[244] Αρ.85 παρ.4 περ.α ΙΠΠ'77 "*the transfer by the Occupying Power of parts of its own civilian population into the territory it occupies, or the deportation or transfer of all or parts of the population of the occupied territory within or outside this territory, in violation of Article 49 of the Fourth Convention;*" , βλ. οπ.π.69, σελ. 62.
[245] "*directly or indirectly*", βλ.οπ.π.163, Αρ.8(2)(b)(viii), παρ.1, περ.α, σελ. 22.
[246] "*Transferred…parts of its own population into the territory it occupies;*", βλ. οπ.π.163, Αρ.8(2)(b)(viii), παρ.1, περ.α, σελ. 22.
[247] "*Deported…the population of the occupied territory within or outside this territory.*", βλ. οπ.π.163, Αρ.8(2)(b)(viii), παρ.1, περ.β, σελ. 22.
[248] Αρ.3 περ.d ΚΔΠΔΓ "*seizure of, destruction or wilful damage done to institutions dedicated to religion, charity and education, the arts and sciences, historic monuments and works of art and science;*", βλ. οπ.π.137, σελ. 5.

(β)(x): Στο ΙΠΠ'77 προστατεύεται η σωματική ακεραιότητα των προσώπων που βρίσκονται υπό την εξουσία του εχθρού[249]. Απαγορεύονται οι ακρωτηριασμοί και τα ιατρικά πειράματα ακόμα και με τη συναίνεση του παθόντος[250]. Για να συντελεστούν τα παραπάνω εγκλήματα, πρέπει να επέλθει ο θάνατος ή να τεθεί σε σοβαρό κίνδυνο η σωματική ή ψυχική υγεία του θύματος[251].

(β)(xi): Το ΙΠΠ'77 απαγορεύει τη χρήση των δόλιων τεχνασμάτων[252] με σκοπό την ανθρωποκτονία ή τον τραυματισμό ή την αιχμαλωσία του αντίπαλου[253], ενώ είναι επιτρεπτή η χρήση[254] των τεχνασμάτων πολέμου που δεν παραβιάζουν τους κανόνες του ΔΑΔ/ΔΕΣ, καθώς αυτά δεν παραπλανούν τον αντίπαλο[255].

(β)(xii): Το ΙΠΠ'77 απαγορεύει την εντολή να μην υπάρξουν επιζώντες[256]. Το έγκλημα συντελείται εφόσον έγινε σχετική δήλωση ή δόθηκε σχετική εντολή[257]και ο εντολέας είχε αποτελεσματικό έλεγχο στις δυνάμεις που έδωσε τέτοια εντολή[258].

(β)(xiii): Επικαλύπτεται από τη διάταξη (α)(iv).

(β)(xiv): Επικαλύπτεται από τη διάταξη(α)(vi).

(β)(xv): Επικαλύπτεται από τη διάταξη(α)(v).

(β)(xvi): Επικαλύπτεται από τις διατάξεις (β)(iv)και (β)(v).

---

[249] Αρ.11 παρ.1 ΙΠΠ'77 "*The physical or mental health and integrity of persons who are in the power of the adverse Party…shall not be endangered by any unjustified act or omission…it is prohibited to subject the persons…to any medical procedure which is not indicated by the state of health of the person concerned and which is not consistent with generally accepted medical standards…*", βλ. οπ.π.69, σελ. 16.

[250] Αρ.11 παρ.2 ΙΠΠ'77 "*It is, in particular, prohibited to carry out on such persons, even with their consent: a) physical mutilations; b) medical or scientific experiments;…*", βλ. οπ.π.69, σελ. 16.

[251] "*The conduct caused death or seriously endangered the physical or mental health of such person or persons.*", βλ. οπ.π.163, Αρ.8(2)(b)(x)-1, παρ.2, σελ. 23. "*The experiment caused death or seriously endangered the physical or mental health or integrity of such person or persons."*, βλ. οπ.π.163, Αρ.8(2)(b)(x)-2, παρ.2, σελ. 24.

[252] Αρ.37 παρ.1 ΙΠΠ'77 "*…The following acts are examples of perfidy: a) the feigning of an intent to negotiate under a flag of truce or of a surrender; b) the feigning of an incapacitation by wounds or sickness; c) the feigning of civilian, non-combatant status; and d) the feigning of protected status by the use of signs, emblems or uniforms of the United Nations or of neutral or other States not Parties to the conflict*.", βλ. οπ.π.69, σελ. 30.

[253] Αρ.37 παρ.1 ΙΠΠ'77 "*It is prohibited to kill, injure or capture an adversary by resort to perfidy…*", βλ. οπ.π.69, σελ. 30.

[254] Αρ.37 παρ.2 ΙΠΠ'77 "*Ruses of war are not prohibited…*", βλ. οπ.π.69, σελ. 31.

[255] Αρ.37 παρ.2 ΙΠΠ'77 "*…but which infringe no rule of international law applicable in armed conflict and which are not perfidious because they do not invite the confidence of an adversary with respect to protection under that law.*", βλ. οπ.π.69, σελ. 31.

[256] Αρ.40 ΙΠΠ'77 "*It is prohibited to order that there shall be no survivors, to threaten an adversary therewith or to conduct hostilities on this basis.*", βλ. οπ.π.69, σελ. 31.

[257] "*Such declaration or order was given*", βλ. οπ.π. 163, Αρ.8(2)(b)(xii), παρ.2, σελ. 24.

[258] "*The perpetrator was in a position of effective command or control over the subordinate forces to which the declaration or order was directed.*", βλ. οπ.π.163, Αρ.8(2)(b)(xii), παρ.3, σελ. 24.

(β)(xvii/xviii/xix/xx): Συνιστούν τον κατάλογο των απαγορευμένων όπλων. Οι διατάξεις (β)(xvii) και (β)(xviii) ομοιάζουν, καθώς απαιτείται το αποτέλεσμα της πράξης να είναι θάνατος ή βλάβη της υγείας του ανθρώπου[259], χωρίς να διώκεται η βλάβη στο φυσικό περιβάλλον ή στα ζώα. Οι διατάξεις(β)(xix) και(β)(xx) ομοιάζουν, καθώς απαγορεύουν τη χρήση των όπλων που προκαλούν άσκοπους σωματικούς πόνους, ώστε να προστατευτούν μαχητές και άμαχοι. Ο δράστης πρέπει πράγματι να γνωρίζει ότι οι σφαίρες που χρησιμοποιεί θα επιφέρουν αφόρητους σωματικούς πόνους[260], δεδομένο που δεν γίνεται γνωστό στα χαμηλόβαθμα στρατιωτικά κλιμάκια, αποκλείοντας έτσι την ατομική ποινική ευθύνη τους. Απουσιάζει η ποινικοποίηση των πυρηνικών, βακτηριολογικών και χημικών όπλων, καθώς αν απαγορευθούν τα πρώτα που παράγονται σε οικονομικά προηγμένες χώρες, θα πρέπει αντίστοιχα να απαγορευτούν και τα άλλα δύο που είναι οικονομικότερα στην παραγωγή τους[261].

(β)(xxi/xxii): Εδράζονται στο άρθρο 75 ΙΠΠ'77[262] και στο κοινό άρθρο 3 ΣΓ'49[263] και προστατεύουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Η διάταξη (β)(xxi) επεκτείνει την προστασία της και στους νεκρούς[264], ενώ το έγκλημα συντελείται και όταν το θύμα δεν αντιλαμβάνεται ότι ταπεινώθηκε[265]. Η διάταξη (β)(xxii) εδράζεται στην αρχή προστασίας των προστατευόμενων προσώπων[266] και διαφαίνονται έξι ειδικότερα εγκλήματα: Στην ΑπόφασηAkayesuo βιασμός[267] συντελεί έγκλημα εξαναγκαστικής σεξουαλικής φύσης και αποτελεί ειδικότερη έκφανση του εγκλήματος της σεξουαλικής

---

[259] "*The substance was such that it causes death or serious damage to health…*", βλ. οπ.π.163, Αρ.8(2)(b)(xvii) παρ.2, σελ. 26. "*The gas, substance or device was such that it causes death or serious damage to health…*", βλ. οπ.π.163, Αρ.8(2)(b)(xviii) παρ.2, σελ. 26.

[260] "*The perpetrator was aware that the nature of the bullets was such that their employment would uselessly aggravate suffering…*", βλ. οπ.π.163, Αρ.8(2)(b)(xix) παρ.3, σελ. 27.

[261] Βλ. Φ. Δασκαλοπούλου – Λιβαδά, οπ.π.56, σελ. 104.

[262] Αρ.75 παρ.2 περ.βΙΠΠ'77 "*The following acts are and shall remain prohibited at any time and in any place whatsoever, whether committed by civilian or by military agents:… b) outrages upon personal dignity, in particular humiliating and degrading treatment, enforced prostitution and any form of indecent assault;…*", βλ. οπ.π.69, σελ.54.

[263] Κοινό αρ.3 ΣΓ'49 "*To this end, the following acts are and shall remain prohibited at any time and in any place whatsoever with respect to the above-mentioned persons: c) outrages upon personal dignity, in particular humiliating and degrading treatment*;",βλ. οπ.π.68, σελ. 36, 62, 82, 152.

[264] "*For this crime, "persons" can include dead persons.*", βλ. οπ.π.163, Αρ.8(2)(b)(xxi), υπ.49 σελ. 27.

[265]"*…the victim need not personally be aware of the existence of the humiliation or degradation or other violation.*", βλ. οπ.π.163, Αρ.8(2)(b)(xxi), υπ.49 σελ. 27.

[266] Αρ.27 παρ.1 IVΣΓ'49 "*Protected persons…shall at all times be humanely treated, and shall be protected especially against all acts of violence or threats thereof and against insults and public curiosity.*", βλ. οπ.π.68, σελ.161 και Αρ.76παρ.1ΙΠΠ'77 "*1. Women shall be the object of special respect and shall be protected in particular against rape, forced prostitution and any other form of indecent assault.*", βλ. οπ.π. 70, σελ. 56.

[267] "*The Tribunal defines rape as a physical invasion of a sexual nature, committed on a person under circumstances which are coersive.*", βλ. οπ.π.158, παρ.688, σελ. 275.

βίας[268]. Η Απόφαση Furundzija[269]αναφέρει ποιες πράξεις συνιστούν βιασμό, ενώ στο ΚΔΠΔ ο βιασμός αφορά όλα τα φύλα[270]. Ο εξαναγκασμός σε πορνεία αποτελεί ειδικότερη έκφανση του εγκλήματος της σεξουαλικής δουλείας, με τη διαφορά ότι στην πορνεία ο δράστης έχει οικονομικό όφελος[271]. Τα εγκλήματα τελούνται εφόσον το θύμα εξαναγκάζεται δια της βίας να προβεί σε σεξουαλικές πράξεις[272], ενώ η συναίνεσή του[273] δεν άρει τον άδικο χαρακτήρα της πράξης. Οι γυναίκες αποτελούν τα θύματα της εξαναγκαστικής εγκυμοσύνης και ο δράστης στοχεύει στην εθνική αλλοίωση του πληθυσμού[274]. Θύματα της εξαναγκαστικής στείρωσης αποτελούν και τα δύο φύλα[275], ενώ το έγκλημα τελείται όταν δεν δικαιολογείται από την ιατρική πρακτική και χωρίς τη συναίνεση του θύματος[276].

(β)(xxiii): Εδράζεται στις ΣΓ'49 [277] και το έγκλημα τελείται εφόσον ο δράστης μετακίνησε αμάχους ή εκμεταλλεύτηκε αμάχους ως ανθρώπινη ασπίδα [278] για να θωρακίσει στρατιωτικούς στόχους[279].

(β)(xxiv): Επικαλύπτεται από τη διάταξη(β)(iii).

---

[268] "*The Tribunal considers sexual violence, which includes rape, as any act of sexual nature…Sexual violence is not limited to physical invasion of the human body and may include acts which do not involve penetration or even physical contact*", βλ. οπ.π.158, παρ.688, σελ. 275.

[269] "*the objective elements of rape: (i) the sexual penetration, however slight: (a) of the vagina or anus of the victim by the penis of the perpetrator or any other object used by the perpetrator; or (b) of the mouth of the victim by the penis of the perpetrator; (ii) by coercion or force or threat of force against the victim or a third person.*", βλ. οπ.π. 215, παρ. 185, σελ. 73.

[270] "*The concept of "invasion" is intended to be broad enough to be gender-neutral.*", βλ. οπ.π.163, Αρ.8(2)(b)(xxi), υπ.50 σελ. 28.

[271] "*The perpetrator…obtained…pecuniary or other advantage in exchange for or in connection with the acts of a sexual nature.*", βλ. οπ.π.163, Αρ.8(2)(b)(xxii)-3, παρ.2 σελ. 29.

[272] "*The perpetrator committed an act of a sexual nature against one or more persons or caused such person or persons to engage in an act of a sexual nature by force, or by threat of force or coercion…*", βλ. οπ.π.163, Αρ.8(2)(b)(xxii)-6, παρ.1 σελ. 30. "*The perpetrator caused one or more persons to engage in one or more acts of a sexual nature by force, or by threat of force or coercion*", βλ. οπ.π.163, Αρ.8(2)(b)(xxii)-3, παρ.1 σελ. 29.

[273] "*or by taking advantage of a coercive environment or such person's or persons' incapacity to give genuine consent.*", βλ. οπ.π. 163, Αρ.8(2)(b)(xxii)-6, παρ.1 σελ. 30 και Αρ.8(2)(b)(xxii)-3, παρ.1 σελ. 29.

[274] "*The perpetrator confined one or more women forcibly made pregnant, with the intent of affecting the ethnic composition of any population*", βλ. οπ.π.163, Αρ.8(2)(b)(xxii)-4, παρ.1 σελ. 29.

[275] "*The perpetrator deprived one or more persons of biological reproductive capacity*", βλ.οπ.π.163, Αρ.8(2)(b)(xxii)-5, παρ.1 σελ. 29.

[276] *"The conduct was neither justified by the medical or hospital treatment of the person or persons concerned nor carried out with their genuine consent*", βλ. οπ.π.163, Αρ.8(2)(b)(xxii)-5, παρ.2 σελ. 29.

[277] Αρ.23 παρ.1 ΙΙΙΣΓ'49 "*No prisoner of war may at any time be sent to, or detained in areas where he may be exposed to the fire of the combat zone, nor may his presence be used to render certain points or areas immune from military operations.*", βλ. οπ.π.68, σελ. 91 και Αρ.28 ΙΥΣΓ'49 "*The presence of a protected person may not be used to render certain points or areas immune from military operations…*", βλ. οπ.π.68, σελ. 161.

[278] "*The perpetrator moved or otherwise took advantage of the location of one or more civilians or other persons protected under the international law of armed conflict.*", βλ. οπ.π.163,Αρ.8(2)(b)(xxiii), παρ.1 σελ. 30.

[279] "*The perpetrator intended to shield a military objective...*", βλ. οπ.π.163, Αρ.8(2)(b)(xxiii), παρ.2 σελ. 30.

(β)(xxv): Εδράζεται στο ΙΠΠ'77[280] που απαγορεύει τη λιμοκτονία των αμάχων ως μέθοδο πολέμου και στην ΙΥΣΓ'49[281], που επιτρέπει τη διανομή ανακουφιστικών προμηθειών, όπως φάρμακα, τρόφιμα και ρουχισμό, στον άμαχο πληθυσμό κατά τη διάρκεια της ένοπλης σύρραξης. Το έγκλημα τελείται εφόσον ο δράστης αποστέρησε από τους αμάχους τα απαραίτητα μέσα επιβίωσης[282] και χρησιμοποίησε τη λιμοκτονία ως πολεμική μέθοδο[283].

(β)(xxvi): Εδράζεται στο ΙΠΠ'77 [284] που αφορά την καθολική απαγόρευση στρατολόγησης των παιδιών κάτω των 15 ετών στις εθνικές ένοπλες δυνάμεις ή άλλες ένοπλες ομάδες[285]. Το έγκλημα συντελείται εφόσον ο δράστης στρατολόγησε ή χρησιμοποίησε σε εχθροπραξίες ανήλικο κάτω των δεκαπέντε ετών[286] και γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει την ηλικία του[287].

4γ. Τα εγκλήματα πολέμου κατά την εμφύλια σύρραξη

Τα εγκλήματα πολέμου που τελούνται στο πλαίσιο μη [288] διεθνών συρράξεων διακρίνονται σε δύο μεγάλες κατηγόριες. Η πρώτη κατηγορία αφορά παραβιάσεις του κοινού άρθρου 3[289] των ΣΓ'49. Συνοπτικά:

---

[280] Αρ.54 παρ.1ΙΠΠ'77 "*Starvation of civilians as a method of warfare is prohibited.*", βλ. οπ.π.69, σελ. 39.

[281] Αρ. 23 παρ.1 ΙΥΣΓ'49 "*Each High Contracting Party shall allow the free passage of all consignments of medical and hospital stores…only for civilians of another High Contracting Party, even if the latter is its adversary. It shall likewise permit the free passage of all consignments of essential foodstuffs, clothing and tonics intended for children under fifteen, expectant mothers and maternity cases.*", βλ. οπ.π.68, σελ. 159.

[282] "*The perpetrator deprived civilians of objects indispensable to their survival.*", βλ. οπ.π.163, Αρ.8(2)(b)(xxv), παρ.1 σελ. 31.

[283] "*The perpetrator intended to starve civilians as a method of warfare.*", βλ. οπ.π.163, Αρ.8(2)(b)(xxv), παρ.2 σελ. 31.

[284] Αρ.77 παρ.2 ΙΠΠ'77 "*The Parties to the conflict shall take all feasible measures in order that children who have not attained the age of fifteen years do not take a direct part in hostilities and, in particular, they shall refrain from recruiting them into their armed forces.*", βλ. οπ.π.69, σελ. 56.

[285] Αρ.43 παρ.1 ΙΠΠ'77 "*The armed forces…consist of all organized armed forces, groups and units which are under a command responsible to that Party for the conduct of its subordinates…*" ,βλ. οπ.π.69, σελ. 32.

[286] "*The perpetrator conscripted or enlisted one or more persons into the national armed forces or used one or more persons to participate actively in hostilities.*", βλ. οπ.π.163, Αρ.8(2)(b)(xxvi), παρ.1 σελ. 31.

[287] "*Such person or persons were under the age of 15 years.*", βλ. οπ.π.163, Αρ.8(2)(b)(xxvi), παρ.2 σελ. 31.

[288] Αρ.8 παρ.2 (γ) ΚΔΠΔ «*Στην περίπτωση ένοπλης σύρραξης μη διεθνούς χαρακτήρα, σημαντικές παραβιάσεις του κοινού άρθρου 3 των τεσσάρων Συμβάσεων της Γενεύης της 12ης Αυγούστου 1949, και συγκεκριμένα οποιαδήποτε από τις ακόλουθες πράξεις οι οποίες διαπράττονται κατά προσώπων που δεν λαμβάνουν ενεργό μέρος στις εχθροπραξίες, συμπεριλαμβανομένων και μελών των ενόπλων δυνάμεων που έχουν παραδώσει τα όπλα και εκείνων που ετέθησαν εκτός μάχης λόγω ασθένειας, τραυμάτων, κράτησης ή άλλης αιτίας:…*», βλ. οπ.π.2, σελ. 6 – 7.

[289] Αρ.8 παρ.2 (γ) ΚΔΠΔ «*…(i) Βία ασκούμενη κατά της ζωής και του προσώπου, ιδίως κάθε είδους ανθρωποκτονία με πρόθεση, ακρωτηριασμός, απάνθρωπη μεταχείριση και βασανιστήρια (ii) Προσβολές κατά της προσωπικής αξιοπρέπειας, ιδιαίτερα η ταπεινωτική και εξευτελιστική μεταχείριση (iii) Σύλληψη ομήρων (iv) Η επιβολή καταδικών και οι εκτελέσεις χωρίς προηγούμενη δικαστική απόφαση εκδοθείσα από κανονικό συσταθέν δικαστήριο, η οποία θα παρέχει όλες τις δικαστικές εγγυήσεις που αναγνωρίζονται ως απαραίτητες.*», βλ. οπ.π.2, σελ. 7.

(γ)(i): Επικαλύπτεται από τις διατάξεις (α)(i) και (α)(ii) και (β)(x). Διαφαίνονται και τιμωρούνται τέσσερα ειδικότερα εγκλήματα: ανθρωποκτονία, ακρωτηριασμός, απάνθρωπη μεταχείριση, βασανιστήρια.

(γ)(ii): Επικαλύπτεται από τη διάταξη (β)(xxi).

(γ)(iii): Επικαλύπτεται από τη διάταξη (α)(viii).

(γ)(iv): Επικαλύπτεται από τη διάταξη (α)(vi). Διαφαίνονται και τιμωρούνται δύο ειδικότερα εγκλήματα: επιβολή καταδίκης και εκτέλεσης[290] άμαχου και ατόμων που δεν λαμβάνουν ενεργά μέρος στις εχθροπραξίες[291].

Στη δεύτερη κατηγορία εγκλημάτων πολέμου εντάσσονται άλλες σημαντικές παραβιάσεις[292] των νόμων και εθίμων του πολέμου. Συνοπτικά:

(ε)(i): Επικαλύπτεται από τη διάταξη (β)(i).

(ε)(ii): Επικαλύπτεται από τη διάταξη (β)(xxiv).

(ε)(iii): Επικαλύπτεται από τη διάταξη (β)(iii).

(ε)(iv): Επικαλύπτεται από τη διάταξη (β)(ix).

---

[290] "*The perpetrator passed sentence or executed one or more persons.*", βλ. οπ.π.163, Αρ.8(2)(c)(iv), παρ.1 σελ. 34.

[291] "*Such person or persons were either hors de combat, or were civilians, medical personnel or religious personnel taking no active part in the hostilities.*",βλ. οπ.π.163,Αρ.8(2)(c)(iv), παρ.2 σελ. 34.

[292] Άρθρο 8 παρ. 2 (ε) ΚΔΠΔ «*Άλλες σημαντικές παραβιάσεις των νόμων και εθίμων που εφαρμόζονται σε ένοπλες συρράξεις μη διεθνούς χαρακτήρα, εντός του καθιερωμένου πλαισίου του διεθνούς δικαίου και, συγκεκριμένα, οποιαδήποτε από τις ακόλουθες πράξεις:(i) Επιθέσεις με πρόθεση κατευθυνόμενες κατά του αμάχου πληθυσμού ως τέτοιου ή εναντίον αμάχων ατομικά οι οποίοι δεν λαμβάνουν άμεσα μέρος στις εχθροπραξίες (ii) Επιθέσεις με πρόθεση κατευθυνόμενες κατά κτιρίων, υλικού υγειονομικών μονάδων και οχημάτων, καθώς και κατά προσωπικού φέροντος τα διακριτικά εμβλήματα των Συμβάσεων της Γενεύης σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο (iii) Επιθέσεις με πρόθεση κατευθυνόμενες κατά προσωπικού, εγκαταστάσεων, υλικού, μονάδων ή οχημάτων που χρησιμοποιούνται σε αποστολές ανθρωπιστικής βοήθειας ή ειρηνευτικές αποστολές σύμφωνα με τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών εφόσον δικαιούνται την προστασία που χορηγείται σε αμάχους ή πολιτικά αντικείμενα σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο των ενόπλων συρράξεων (iv) Επιθέσεις με πρόθεση κατευθυνόμενες κατά κτιρίων αφιερωμένων στη θρησκεία, παιδεία, τέχνη, επιστήμη ή αγαθοεργούς σκοπούς, ιστορικά μνημεία, νοσοκομεία και μέρη όπου συγκεντρώνονται οι ασθενείς και οι τραυματίες, εφόσον δεν αποτελούν στρατιωτικούς στόχους (v) Λεηλασία πόλης ή τοποθεσίας, ακόμη και αν καταλήφθηκε με έφοδο(vi) Βιασμός, γενετήσια δουλεία, εξαναγκασμός σε πορνεία, εξαναγκασμός σε εγκυμοσύνη, όπως ορίζεται στο άρθρο 7, παράγραφος 2 (στ), εξαναγκασμός σε στείρωση ή άλλη μορφή γενετήσιας βίας που αποτελεί επίσης σημαντική παραβίαση του κοινού άρθρου 3 των τεσσάρων Συμβάσεων της Γενεύης (vii) Στρατολόγηση παιδιών ηλικίας κάτω των δεκαπέντε ετών σε εθνικές ένοπλες δυνάμεις ή ομάδες ή χρησιμοποίηση τους για ενεργό συμμετοχή τους στις εχθροπραξίες (viii) Διαταγή μετακίνησης του αμάχου πληθυσμού για λόγους σχετικούς με την σύρραξη, εκτός αν τούτο απαιτείται για την ασφάλεια του εμπλεκομένου αμάχου πληθυσμού ή από επιτακτικούς στρατιωτικούς λόγους (ix) Ανθρωποκτονία ή τραυματισμός με δόλια τεχνάσματα αντιπάλων μαχίμων (x) Δήλωση ότι δεν θα υπάρξει έλεος (xi) Υποβολή προσώπων που βρίσκονται υπό την εξουσία του εχθρού σε σωματικό ακρωτηριασμό ή σε ιατρικά ή επιστημονικά πειράματα οποιουδήποτε είδους που δεν δικαιολογούνται ούτε από την ιατρική, οδοντιατρική ή νοσοκομειακή θεραπεία του προσώπου για το οποίο πρόκειται ούτε διεξάγονται προς το συμφέρον του, και τα οποία προκαλούν θάνατο ή θέτουν σε σοβαρό κίνδυνο την υγεία του προσώπου ή των προσώπων αυτών (xii) Καταστροφή ή κατάσχεση της εχθρικής περιουσίας εκτός αν η καταστροφή ή κατάσχεση καθίστανται απαραίτητες από τις ανάγκες του πολέμου.*», βλ. οπ.π.2, σελ. 7 – 8.

(ε)(v): Επικαλύπτεται από τη διάταξη(β)(xvi).

(ε)(vi): Επικαλύπτεται από τη διάταξη (β)(xxii).

(ε)(vii): Επικαλύπτεται από τη διάταξη (β)(xxvi).

(ε) (viii): Εδράζεται στο ΙΙΠΠ'77[293]και ποινικοποιεί όχι τη μεταφορά αλλά τη διαταγή της μεταφοράς[294] του άμαχου πληθυσμού, που δεν θα επιφέρει την προστασία τους[295].

(ε)(ix): Επικαλύπτεται από τη διάταξη(β)(xi). Στην παρούσα διάταξη δεν προστατεύονται οι άμαχοι, αλλά οι μαχητές της αντίπαλης παράταξης[296].

(ε)(x): Επικαλύπτεται από τη διάταξη (β)(xii).

(ε)(xi): Επικαλύπτεται από τη διάταξη (β)(x).

(ε)(xii): Επικαλύπτεται από τη διάταξη (α)(iv).

Με το Ψήφισμα RC/Res.5[297] αποφασίστηκε η αναθεώρηση του αρ.8 παρ.2 (ε)[298]βάσει της διαδικασίας[299] του ΚΔΠΔ[300], εντάσσοντας τα εγκλήματα των διατάξεων αρ.8 παρ.2 (β)(xvii) (xviii)(xix) στο αρ.8 παρ.2.

---

[293] Αρ.17 παρ.1 ΙΙΠΠ'77 "*The displacement of the civilian population shall not be ordered for reasons related to the conflict unless the security of the civilians involved or imperative military reasons so demand.*", βλ. οπ.π.69, σελ. 91.
[294] "*The perpetrator ordered a displacement of a civilian population.*", βλ. οπ.π.163, Αρ.8(2)(c)(viii) παρ.1, σελ. 39.
[295] "*Such order was not justified by the security of the civilians involved or by military necessity.*", βλ. οπ.π.163, Αρ.8(2)(c)(viii) παρ.2 σελ. 39.
[296] "*The perpetrator invited the confidence or belief of one or more combatant adversaries…*", βλ. οπ.π.163, Αρ.8(2)(c)(ix) παρ.1, σελ. 39.
[297] Βλ. RC/Res.5 https://treaties.un.org/doc/source/docs/RC-Res.5-ENG.pdf
[298] "*Annex I Amendment to article 8 Add to article 8, paragraph 2 (e), the following: "(xiii) Employing poison or poisoned weapons; (xiv) Employing asphyxiating, poisonous or other gases, and all analogous liquids, materials or devices; (xv) Employing bullets which expand or flatten easily in the human body, such as bullets with a hard envelope which does not entirely cover the core or is pierced with incisions.""*, βλ. οπ.π.297, σελ. 15.
[299] "*…which is subject to ratification or acceptance and shall enter into force in accordance with article 121, paragraph 5, of the Statute;*", βλ. οπ.π.297, σελ. 14.

[300] Αρ.121 παρ.5 ΚΔΠΔ «*Οποιαδήποτε τροποποίηση στα άρθρα 5, 6, 7 και 8 του παρόντος Καταστατικού θα τίθεται σε ισχύ για τα Κράτη Μέρη, που έχουν αποδεχθεί την τροποποίηση, ένα έτος μετά την κατάθεση του εγγράφου επικύρωσης ή αποδοχής τους. Σε σχέση με ένα Κράτος Μέρος που δεν έχει αποδεχθεί την τροποποίηση, το Δικαστήριο δεν θα ασκεί τη δικαιοδοσία του σχετικά με έγκλημα που καλύπτεται από την τροποποίηση, όταν αυτό τελέστηκε από υπήκοο αυτού του Κράτους Μέρους ή επί του εδάφους του.*», βλ.οπ.π.2, σελ. 60.

5.Το έγκλημα της επίθεσης

5α. Η διττή ποινική ευθύνη του εγκλήματος

Το έγκλημα της επίθεσης αποτελεί το μοναδικό διεθνές έγκλημα που εδράζεται στο jus ad bellum, δηλαδή το δίκαιο που περιγράφει τις συνθήκες υπό τις οποίες ένα κράτος καταφεύγει στον πόλεμο ή στη χρήση των ενόπλων μέσων γενικά[301], καθιστώντας το έγκλημα αυτό ριζικά διαφορετικό από τα υπόλοιπα διεθνή εγκλήματα. Ενώ πριν τον Α'ΠΠ το έγκλημα της επίθεσης δεν αποτελούσε παράνομη κρατική ενέργεια[302], το Σύμφωνο Briand-Kellog [303] απαγόρευσε τον πόλεμο ως μέσο άσκησης κρατικής πολιτικής, επιβάλλοντας την ειρηνική επίλυση των διακρατικών διαφορών [304]. Παράλληλα, τα συμβαλλόμενα μέρη καταδίκασαν τον πόλεμο ως λύση για τη διευθέτηση των κρατικών διαφορών[305], αναδεικνύοντας για πρώτη φορά την κρατική ποινική ευθύνη που διέπει το έγκλημα της επίθεσης. Η ΣτΒ κατονόμασε το Γουλιέλμο και τους συνεργάτες του, ως τα φυσικά πρόσωπα που «*έχουν παραβιάσει τους νόμους και τα έθιμα του πολέμου»,* αναδεικνύοντας για πρώτη φορά την ατομική ποινική ευθύνη που διέπει το έγκλημα της επίθεσης.

Καθίσταται σαφές ότι η ατομική ποινική ευθύνη της επίθεσης συνυπάρχει πάντα με την ποινική ευθύνη του επιτιθέμενου κράτους[306], καθώς χωρίς τη διαταγή διεξαγωγής επίθεσης δεν υφίσταται κρατική επιθετική ενέργεια και αντίστροφα. Η διττή φύση της επίθεσης αναγνωρίστηκε και στο ΔΣΔΝ, με αυτή να τιμωρείται ως ξεχωριστή κατηγορία εγκλήματος και με τους παραβάτες να δικάζονται για το σχεδιασμό και τη διεξαγωγή επιθετικών πολέμων. Μεταπολεμικά το αρ.2 παρ.4 ΚΧΟΗΕ απαγορεύει ρητά την επίθεση μεταξύ των κρατών, ενώ και η χρήση βίας είναι ασυμβίβαστη με τις αρχές του ΟΗΕ, καθώς διαταράσσει τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια.

---

[301] Βλ. οπ.π.8, σελ. 8.
[302] Βλ. οπ.π.8, σελ. 9.
[303] Για το Σύμφωνο των Παρισίων, βλ. Μ. Πίχου, οπ.π.36, σελ. 20 – 24.
[304] "*…a frank renunciation of war as an instrument of national policy should be made to the end that the peaceful and friendly relations now existing between their peoples may be perpetuated…*", βλ. RENUNCIATION OF WAR AS AN INSTRUMENT OF NATIONAL POLICY (KELLOGG-BRIAND PEACE PACT OR PACT OF PARIS), σελ. 732 https://www.loc.gov/law/help/us-treaties/bevans/m-ust000002-0732.pdf
[305] Αρ. 1 "*The High Contracting Parties…condemn recourse to war for the solution of international controversies*", βλ. οπ.π.304, σελ. 734.
[306] Βλ. Φ. Δασκαλοπούλου – Λιβαδά, οπ.π.56, σελ. 120.

5β. Η αδυναμία ορισμού του εγκλήματος

Η ΓΣ με την Απόφαση 3314[307] απέδωσε για πρώτη φορά τον ορισμό της επίθεσης ως παράνομης κρατικής ενέργειας[308] με την τέλεση επιθετικού πολέμου να συνιστά έγκλημα κατά της διεθνούς ειρήνης, επισύροντας κρατική ευθύνη[309]. Οι πράξεις[310] που συνιστούν κρατική επίθεση είναι: εισβολή, επίθεση ή στρατιωτική κατοχή[311], βομβαρδισμός ή οπλοχρησία[312], αποκλεισμός λιμανιών και ακτών[313], επίθεση κατά των ενόπλων δυνάμεων[314], χρήση ένοπλης δύναμης στο έδαφος κράτους υποδοχής[315], χρήση ξένης επικράτειας για επίθεση εναντίον τρίτου κράτους[316] και αποστολή στρατευμάτων στο έδαφος ξένης επικράτειας για λογαριασμό τρίτου κράτους[317].

Ο κατάλογος των παραπάνω πράξεων είναι ενδεικτικός, δίνοντας τη δυνατότητα στο ΣΑ να αποφασίσει ότι «*ο χαρακτήρας μιας ενέργειας ως επίθεσης δεν δικαιολογούταν υπό το φως των περιστάσεων, ειδικότερα αν οι συνέπειες της πράξης δεν ήταν πολύ σοβαρές*»[318]. Επομένως, το ΣΑ είναι σε θέση να ανανεώνει κάθε φορά τον κατάλογο

---

[307] A/RES/29/3314 Definition of Aggression http://www.cininas.lt/wp-content/uploads/2015/06/A-RES-29-3314-Definition-of-Aggression-UN-Documents-Gathering-a-body-of-global-agreements.htm

[308] Αρ.1 παρ.1 "*Aggression is the use of armed force by a State against the sovereignty, territorial integrity or political independence of another State…*", βλ. οπ.π.307.

[309] Αρ.5 παρ.2 "*A war of aggression is a crime against international peace. Aggression gives rise to international responsibility*.", βλ. οπ.π.307.

[310] Αρ.3 "*Any of the following acts…qualify as an act of aggression:*", βλ. οπ.π.307.

[311] Αρ.3 περ.στ.a "*The invasion or attack by the armed forces of a State of the territory of another State, or any military occupation…*", βλ. οπ.π.307.

[312] Αρ.3 περ.στ, στ.b "*Bombardment by the armed forces of a State against the territory of another State or the use of any weapons by a State against the territory of another State;*", βλ. οπ.π.307.

[313] Αρ.3 περ.στ, στ.c "*The blockade of the ports or coasts of a State by the armed forces of another State;*", βλ. οπ.π.307.

[314] Αρ.3 περ.στ, στ.d "*An attack by the armed forces of a State on the land, sea or air forces, or marine and air fleets of another State;*", βλ. οπ.π.307.

[315] Αρ.3 περ.στ, στ.e "*The use of armed forces of one State which are within the territory of another State with the agreement of the receiving State, in contravention of the conditions provided for in the agreement or any extension of their presence in such territory beyond the termination of the agreement;*", βλ. οπ.π.307.

[316] Αρ.3 περ.στ, στ.f "*The action of a State in allowing its temtory, which it has placed at the disposal of another State, to be used by that other State for perpetrating an act of aggression against a third State;*", βλ. οπ.π.307.

[317] Αρ.3 περ.στ, στ.g "*The sending by or on behalf of a State of armed bands, groups, irregulars or mercenaries, which carry out acts of armed force against another State of such gravity as to amount to the acts listed above, or its substantial involvement therein.* ", βλ. οπ.π.307.

[318] Αρ.2 "*…although the Security Council may…conclude that a determination that an act of aggression has been committed would not be justified in the light of other relevant circumstances including the fact that the acts concerned or their consequences are not of sufficient gravity*.", βλ. οπ.π.307.

των επιθετικών ενεργειών, σύμφωνα με τις διατάξεις του ΚΧΟΗΕ και εφόσον κρίνει[319] ότι μια κρατική ενέργεια συνιστά επίθεση, παραβιάζοντας κάθε φορά τη n.c.n.p.s.l.

Εκτός από την παραπάνω εξουσιοδότηση του ΣΑ και τον ανοιχτό κατάλογο των επιθετικών πράξεων, η Απόφαση 3314 δεν αντιμετώπισε το ζήτημα της ατομικής ποινικής ευθύνης του φυσικού προσώπου που διατάσσει την επίθεση, καθιστώντας τον ορισμό ανεπαρκή πηγή παραγωγής ουσιαστικού δικαίου, εφόσον δεν αναγνωρίζει τη διττή ποινική φύση της επίθεσης.

5γ. Η σύγκρουση ΔΠΔ και ΣΑ

Η δεύτερη ανεπάρκεια της Απόφασης 3314 αφορούσε τις συγκρουόμενες δικαιοδοτικές αρμοδιότητες μεταξύ του ΣΑ[320] και του ΔΠΔ να κρίνουν ποιες πράξεις συνιστούν επίθεση. Κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων [321] της Προπαρασκευαστικής Επιτροπής είχαν δημιουργηθεί δύο στρατόπεδα αναφορικά με τη συμπερίληψη του εγκλήματος της επίθεσης στο ΚΔΠΔ:

- Οι υπέρμαχοι τόνιζαν ότι η επίθεση αποτελεί, σύμφωνα με το ΔΣΔΝ, εθιμικό δίκαιο και σύμφωνα με τη κοινή λογική, τη γενεσιουργό αιτία των διεθνών εγκλημάτων, καθώς αν δεν υπάρξει κρατική επίθεση αυτά δεν συντελούνται.
- Οι αντίπαλοι τόνιζαν ότι η αρμοδιότητα του ΔΠΔ να κρίνει επί περιπτώσεων επίθεσης θα συγκρούεται με την αποκλειστική αρμοδιότητα του ΣΑ επί του θέματος. Δηλαδή όπως ο ΚΧΟΗΕ εξουσιοδότησε το ΣΑ να συστήσει τα ad hoc ποινικά δικαστήρια, έτσι και τώρα βάσει της Απόφασης 3314 το ΣΑ εξουσιοδοτείται αποκλειστικά να κρίνει επί της επίθεσης. Επομένως, αποκτά ιδιότητες δικαιοδοτικού οργάνου και νομιμοποιείται να κρίνει βάσει ουσιαστικού δικαίου ποια πράξη αποτελεί επίθεση και να ασκεί ποινική δικαιοσύνη, κατά παραβίαση των ιδιοτήτων του ως εκτελεστικού οργάνου.

Η κριτική που ασκήθηκε στην άποψη των αντιπάλων για την αποκλειστική αρμοδιότητα του ΣΑ να κρίνει επί περιπτώσεων επίθεσης, αφορά τους εξής άξονες:

---

[319] Αρ.3 "*...subject to and in accordance with the provisions of article 2, qualify as an act of aggression:*", βλ. οπ.π.307.

[320] Για την ιδιότητα του ΣΑ να κρίνει επί του εγκλήματος της επίθεσης, βλ. Μ. Πίχου, οπ.π.36, σελ. 161-162.
[321] Για το παρασκήνιο των διαπραγματεύσεων, βλ. Φ. Δασκαλοπούλου – Λιβαδά, οπ.π.56, σελ. 132-133.

- Ενώ το αρ.24 ΚΧΟΗΕ εξουσιοδοτεί το ΣΑ να κρίνει πότε παραβιάζεται η διεθνής ειρήνη και ασφάλεια αυτή η εξουσιοδότηση δεν είναι αποκλειστική, αλλά κύρια[322].
- Σύμφωνα με το ΔΔΧ, η εγκυρότητα της οποιαδήποτε Απόφασης του ΣΑ, ως εκτελεστικού οργάνου, δεν θα επηρεαστεί επειδή ένας δικαστικός φορέας, ως δικαιοδοτικό όργανο, εξέδωσε Απόφαση με περιεχόμενο αντίθετο από αυτό του ΣΑ[323].
- Σύμφωνα με το αρ.51 [324] ΚΧΟΗΕ, τα εθνικά κράτη δεν εμποδίζονται να ασκήσουν το δικαίωμα της νόμιμης άμυνας εφόσον δέχονται επίθεση, άσχετα με το αν το ΣΑ ανακήρυξε τη συγκεκριμένη πράξη ως επιθετική.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, κατέστη αδύνατον να βρεθεί κοινώς αποδεκτή λύση τόσο για τον ορισμό της επίθεσης όσο και για τις αρμοδιότητες του ΣΑ. Η προσωρινή λύση αποδόθηκε όταν το έγκλημα της επίθεσης ναι μεν συμπεριλήφθηκε στο ΚΔΠΔ αλλά με τη δικαιοδοσία του ΔΠΔ να παραμένει ανενεργή μέχρι και να διευθετηθεί η αρμοδιότητα του ΣΑ και ο ορισμός του εγκλήματος[325].

Γ5δ. Η Διάσκεψη της Καμπάλα

Η τελική λύση στα ζητήματα ορισμού και δικαιοδοσίας αποδόθηκε κατά την Αναθεωρητική Διάσκεψη της Καμπάλα το 2010, όπου με Απόφαση της Διάσκεψης[326] το ΚΔΠΔ τροποποιήθηκε αναφορικά με τον ορισμό[327] και την έκταση της δικαιοδοσίας του ΔΠΔ[328] και του ΣΑ[329] επί του εγκλήματος της επίθεσης. Συγκεκριμένα:

---

[322] Βλ. Μ. Πίχου, οπ.π.36, υπ.443 σελ. 162.
[323] Βλ. Μ. Πίχου, οπ.π.36, υπ.442 σελ. 162 και Φ. Δασκαλοπούλου – Λιβαδά, οπ.π.56, σελ. 136.
[324] Άρθρο 51 ΚΧΟΗΕ «*Καμιά διάταξη αυτού του Χάρτη δε θα εμποδίζει το φυσικό δικαίωμα της ατομικής ή συλλογικής νόμιμης άμυνας, σε περίπτωση που ένα Μέλος των Ηνωμένων Εθνών δέχεται ένοπλη επίθεση, ως τη στιγμή που το Συμβούλιο Ασφαλείας θα πάρει τα αναγκαία μέτρα για να διατηρήσει τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια. Τα μέτρα που θα παίρνουν τα Μέλη των Ηνωμένων Εθνών κατά την άσκηση αυτού του δικαιώματος της νόμιμης άμυνας θα ανακοινώνονται αμέσως στο Συμβούλιο Ασφαλείας, και σε καμία περίπτωση δε θα θίγουν την εξουσία και την υποχρέωση που έχει το Συμβούλιο Ασφαλείας, σύμφωνα μί αυτόν το Χάρτη, να αναλαμβάνει οποτεδήποτε τη δράση που κρίνει αναγκαία για τη διατήρηση ή για την αποκατάσταση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας*.», βλ. οπ.π.44.

[325] Αρ.5 παρ.2 ΚΔΠΔ «*Το Δικαστήριο θα ασκήσει δικαιοδοσία επί του εγκλήματος της επίθεσης όταν υιοθετηθεί διάταξη σύμφωνα με τα άρθρα 121 και 123 που θα ορίζει το έγκλημα και θα θέτει τους όρους υπό τους οποίους το Δικαστήριο θα ασκεί δικαιοδοσία σε σχέση με το έγκλημα αυτό. Η διάταξη αυτή θα συνάδει προς τις σχετικές διατάξεις του Χάρτη των Η.Ε.*», βλ. οπ.π.2, σελ. 3
[326] Βλ. RC/Res.6 The crime of aggression https://treaties.un.org/doc/source/docs/RC-Res.6-ENG.pdf
[327] Αρ.8 (bis) RC/Res. 6, βλ. οπ.π.326, σελ. 18.
[328] Αρ.15 (bis) RC/Res. 6, βλ. οπ.π.326, σελ. 19.
[329] Αρ.15 (ter) RC/Res. 6, βλ. οπ.π.326, σελ. 20.

Ο ορισμός ομοιάζει με αυτόν της Απόφασης 3314 της ΓΣ και θέτει δύο παραμέτρους: α) την επίθεση ως ατομικό έγκλημα, διωκόμενο ως έγκλημα ηγεσίας[330], δηλαδή έγκλημα που τελείται από άτομα που ασκούν εξουσία σε ηγετικό επίπεδο και β) την επίθεση ως κρατική πράξη[331], δίνοντας έμφαση στις θεμελιώδεις παραβιάσεις του ΚΧΟΗΕ. Η μόνη διαφορά με την Απόφαση 3314 είναι ότι ο τροποποιημένος κατάλογος των παραβιάσεων, δεν έχει σημασία αν είναι ανοιχτός ή κλειστός επειδή ο τροποποιημένος ορισμός δεν αναφέρει ρητά κάτι τέτοιο, αλλά ερμηνευτικά θα πρέπει να θεωρηθεί ότι η προσθήκη εγκλημάτων γίνεται μόνο με τροποποίηση[332], όπως συμβαίνει με όλα τα διεθνή εγκλήματα.

Οι προϋποθέσεις άσκησης δικαιοδοσίας του ΔΠΔ για το έγκλημα της επίθεσης διαμορφώνονται ως εξής: ο Εισαγγελέας[333] του ΔΠΔ μπορεί να διενεργεί αυτεπαγγέλτως έρευνα για το αν τελείται επίθεση, ενώ ένα κράτος[334] μπορεί να προσφεύγει στο ΔΠΔ όταν δεχτεί επίθεση, χωρίς να έχει παρθεί προηγούμενη απόφαση του ΣΑ ότι τελείται επίθεση. Βασική προϋπόθεση είναι ότι το ΣΑ δεν έλαβε προγενέστερα σχετική Απόφαση για τέλεση επίθεσης[335] και δεν ανταποκρίθηκε σε σχετική Ερώτηση του ΔΠΔ εντός έξι μηνών[336]. Επίσης, το ΣΑ μπορεί να παραπέμψει στο ΔΠΔ ενδεχόμενη περίπτωση τέλεσης επίθεσης, χωρίς να χρειάζεται το ΣΑ να έχει αποφανθεί προγενέστερα με Απόφασή του, ότι διενεργήθηκε επίθεση[337]και σύμφωνα με το ΨήφισμαICC-ASP/16/Res.5[338] ενεργοποιείται η άσκηση δικαιοδοσίας επί του εγκλήματος της επίθεσης από το ΔΠΔ[339].

---

[330] Αρ.8 (bis) (1) RC/Res. 6 "*For the purpose of this Statue, "crime of aggression" means the planning, preparation, initiation or execution, by a person in position effectively to exercise control over or to direct the political or military action of a State…*", βλ. οπ.π.326, σελ. 18.

[331] Αρ.8 (bis) (2) RC/Res. 6 "*For the purpose of paragraph 1, "act of aggression" means the use of armed force by a State against the sovereignty, territorial integrity or political independence of another State, or in any other manner inconsistent with the Charter of the United Nations…*", βλ. οπ.π.326, σελ. 18.

[332] Βλ. Φ. Δασκαλοπούλου – Λιβαδά, οπ.π.56, σελ. 154.

[333] Αρ.15 (bis) (6) RC/Res. 6 "*Where the Prosecutor concludes that there is a reasonable basis to proceed with an investigation in respect of a crime of aggression…*", βλ. οπ.π.326, σελ. 19.

[334] Αρ.15 (bis) (1) RC/Res. 6 "*The Court may exercise jurisdiction over the crime of aggression, in accordance with article 13, paragraphs (a) and (c), subject to the provisions of this article*", βλ. οπ.π.326, σελ. 19.

[335] Αρ.15 (bis) (6) RC/Res. 6 "*…he or she shall first ascertain whether the Security Council has made a determination of an act of aggression committed by the State concerned…*", βλ. οπ.π.326, σελ. 19.

[336] Αρ.15 (bis) (8) RC/Res. 6 "*Where no such determination is made within six months after the date of notification, the Prosecutor may proceed with the investigation in respect of a crime of aggression…*", βλ. οπ.π.326, σελ. 19.

[337] Αρ.15 (ter) (4) RC/Res. 6 "*A determination of an act of aggression by an organ outside the Court shall be without prejudice to the Court's own findings under this Statue.*", βλ. οπ.π.326, σελ. 20.

[338] Βλ. Resolution ICC-ASP/16/Res.5 https://asp.icc-cpi.int/iccdocs/asp_docs/Resolutions/ASP16/ICC-ASP-16-Res5-ENG.pdf

[339] "*Decides to activate the Court's jurisdiction over the crime of aggression as of 17 July 2018;*", βλ. οπ.π.338, σελ. 35.

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Αν και η συμβατική εδραίωση του ΔΑΔ/ΔΕΣ προηγείται σχεδόν 50 χρόνια της ίδρυσης του ΔΠΔ, η αμφίδρομη σχέση τους είναι εμφανής, καθώς τον 20^{ο}αι. η πολεμική βία ξεπέρασε κάθε ιστορικό προηγούμενο, καθιστώντας απαραίτητη τη συμβατική προστασία των θυμάτων του πολέμου και την ίδρυση ενός ανεξάρτητου δικαστικού φορέα που θα τιμωρούσε τους παραβάτες. Αυτός ο διττός στόχος επιτεύχθηκε, επειδή:

- Στις αρχές του 20^{ου}αι. το Δίκαιο της Χάγης και το Δίκαιο της Γενεύης αποτύπωσαν τις απαγορευμένες μεθόδους πολέμου και την προστασία των θυμάτων μέσα από διακρατικές διεθνείς συμβάσεις, επιτυγχάνοντας την πρώτη απόπειρα χαρτογράφησης του ΔΑΔ/ΔΕΣ.
- Με το πέρας του Α'ΠΠ και την αδυναμία της ΚτΕ να αποτρέψει τον Β'ΠΠ, κατέστη σαφές ότι η διεθνής κοινότητα όφειλε να συγκροτηθεί σε ένα ισχυρό πολιτικό σώμα που θα εμποδίσει έναν ενδεχόμενο τρίτο παγκόσμιο πόλεμο, υπαγορεύοντας την ίδρυση του ΟΗΕ.
- Με την καταδίκη των εγκληματιών πολέμου του Άξονα από το ΔΣΔΝ δρομολογήθηκε η δικαστική δίωξη των εγκλημάτων της πολεμικής σύρραξης.
- Με την υπογραφή των ΣΓ'49 και των ΠΠ'77 ολοκληρώθηκε η χαρτογράφηση του ΔΑΔ/ΔΕΣ και βάσει των εννόμων συνεπειών που επιφέρει η κύρωση διεθνούς σύμβασης στην εσωτερική εθνική νομοθεσία, τα κράτη δεσμεύτηκαν στην τήρηση των διατάξεων του ΔΑΔ/ΔΕΣ.
- Με την παραγωγή νομολογίας από τα ΔΠΔΓ και ΔΠΔΡ, κατέστη σαφές ότι η συμβατική εξέλιξη του ΔΑΔ/ΔΕΣ και η ίδρυση του ΟΗΕ απέδωσαν καρπούς, καθώς για πρώτη φορά πολιτικά δικαστήρια αποδίδουν ποινική δικαιοσύνη.

Για να αποδοθεί νομική λύση σε οποιοδήποτε κοινωνικό ζήτημα, αρχικά γίνεται αποδεκτή μια πολιτική λύση που θα ενδύεται νομοθετικού περιεχόμενου, επιφέροντας την πολυπόθητη αποδοχή της νομικής διόδου. Το μοτίβο αυτό διαφαίνεται και στην επίτευξη του παραπάνω διττού στόχου: η διεθνής κοινότητα αναζητά τα νομικά εργαλεία που θα αποδώσουν τη φιλελεύθερη λύση στο ναζιστικό όνειδος και θα παρεμποδίσουν την ιδεολογική επέλαση του κομμουνισμού, αποφεύγοντας έναν ακόμη παγκόσμιο πόλεμο, επειδή:

- Με την εσωτερικοποίηση του ΔΑΔ/ΔΕΣ αποδίδεται η νομική λύση για την απαγόρευση των φρικτών συνεπειών του πολέμου, ενώ παράλληλα η κοινή γνώμη ενημερώνεται για τη νομική διάσταση των συνεπειών αυτού, επικροτώντας τις δράσεις της ΔΕΕΣ για την προστασία των θυμάτων.
- Με την ίδρυση του ΟΗΕ αποδίδεται η πολιτική λύση, με τους αντιμαχόμενους ιδεολογικά διεθνείς δρώντες να συνεργάζονται στενά, ώστε ο μεταπολεμικός κόσμος να διαγράψει τη ναζιστική φρίκη και να απομακρύνει την απειλή της ατομικής βόμβας.
- Με την εξουσιοδότηση του ΟΗΕ να διαφυλάξει με κάθε μέσο τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια, ιδρύονται τα ad hoc ποινικά δικαστήρια, νομιμοποιώντας πολιτικά την ίδρυση του ΔΠΔ.
- Με την κύρωση του ΚΔΠΔ ολοκληρώνεται ο διττός στόχος: οι ισχύοντες εθιμικοί κανόνες διεξαγωγής του πολέμου και προστασίας των φυσικών προσώπων, συγκεντρώνονται σε ένα διεθνώς αποδεκτό κείμενο, που καθορίζει την έκταση της ποινικής δικαιοδοσίας και τη λειτουργία του κορυφαίου δικαστικού θεσμού που θα αποδίδει απαρέγκλιτα δικαιοσύνη και θα καταδικάζει τους παραβάτες των παραπάνω κανόνων.

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, η ίδρυση του ΔΠΔ αποτέλεσε την ασφαλέστερη νομική και πολιτική διέξοδο ποινικοποίησης της πολεμικής κτηνωδίας και ως προϊόν ιστορικής αναγκαιότητας, αποδίδει δικαιοσύνη βάσει των δικονομικών προτύπων του φιλελεύθερου δυτικού κόσμου και σε άμεση συνεργασία με την εκάστοτε εθνική δικαιοσύνη. Οι προαναφερόμενες πολιτικές και νομικές διεργασίες κατά τη διάρκεια ενός πολύκροτου ιστορικά αιώνα, επέτρεψαν την εκπλήρωση του οράματος για απόδοση παγκόσμιας ποινικής δικαιοσύνης, καθώς το εθνικό κράτος, ως νεότευκτο κρατικό μόρφωμα, έπρεπε να λειτουργήσει ως ένας διεθνής πλέον δρών, παραμερίζοντας την εθνική υπερηφάνεια και ακολουθώντας το δημοκρατικό δρόμο.

Για την αγαστή λειτουργία του οποιουδήποτε νεοσύστατου δικαστικού φορέα είναι απολύτως αναγκαία η προηγούμενη παραγωγή ουσιαστικού δικαίου και νομολογίας που θα δικαιολογήσει την ύπαρξη και νομολογιακή συνέχεια του νέου φορέα. Στην περίπτωση του ΔΠΔ, η προηγούμενη συμβατική ανάπτυξη του ΔΑΔ/ΔΕΣ έθεσε τα όρια της δικαστικής προστασίας των θυμάτων του πολέμου, υπαγόρευσε τα πλαίσια της

ποινικής τιμωρίας των δραστών και απέδωσε την έκταση της δικαιοδοσίας του δικαστικού φορέα, δικαιολογώντας όχι μόνο την αμφίδρομη σχέση που διέπει το ΔΠΔ και το ΔΑΔ/ΔΕΣ, αλλά καθιστώντας την ανάπτυξη του ΔΑΔ/ΔΕΣ ως την απαραίτητη νομική προϋπόθεση ίδρυσης του ΔΠΔ. Παράλληλα, η νομολογιακή εξέλιξη των ad hoc ποινικών δικαστηρίων επέτρεψε την επιστημονική απόδοση των ορισμών των εγκλημάτων και την επεξήγηση των διωκόμενων πράξεων που συντελούν τη νομική φύση των διεθνών εγκλημάτων, συνεπικουρώντας στην επιτυχή λειτουργία και εξέλιξη του ΔΠΔ.

Λαμβάνοντας υπόψη όσα αναφέρθηκαν στο σύνολο της παρούσας μελέτης, καθίσταται σαφές ότι ο σκοπός αυτής ολοκληρώθηκε, καθώς κατέστη φανερή η αμφίδρομη σχέση που διέπει την ίδρυση και λειτουργία του ΔΠΔ με τη γένεση, συμβατική ανάπτυξη και επιστημονική διεύρυνση του ΔΑΔ/ΔΕΣ. Τόσο το ΔΠΔ όσο και το ΔΑΔ/ΔΕΣ είναι παράγωγα των ιστορικών γεγονότων και των πολιτικών εξελίξεων του 20^{ου}αι., όπως αναφέρθηκαν διεξοδικά παραπάνω, τα οποία κάλυψαν το νομικό και πολιτικό κενό που διέπει τις διεθνείς σχέσεις από την πτώση των αυτοκρατοριών μέχρι και την εδραίωση του εθνικού κράτους. Με τον τρόπο αυτό κατέστη αναγκαία και επιβεβλημένη η νομική οριοθέτηση των κανόνων διεξαγωγής του πολέμου και της προστασίας των θυμάτων, βάσει του ΔΑΔ/ΔΕΣ, αλλά που σαν εξέλιξη του διεθνούς δικαίου δεν θα είχε καμία απολύτως σημασία, εάν δεν είχε μοχθήσει η διεθνής κοινότητα για την ίδρυση του ΔΠΔ, ώστε να εφαρμοστούν απαρέγκλιτα οι διατάξεις του ΔΑΔ/ΔΕΣ.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Γάγγας Δ., *Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων*, Αθήνα, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2008
2. Δασκαλοπούλου – Λιβαδά Φ., *Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο Από την Νυρεμβέργη στη Χάγη*, Αθήνα, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2013
3. Δούση Ε. –Παπατόλιας Α., Το *Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο*, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα ΑΕ,2004
4. Μαρούδα Μ. – ΝΤ., *Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την Πρώην Γιουγκοσλαβία και η εξέλιξη του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου ιδίως όσον αφορά τα εγκλήματα πολέμου και τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας*, Αθήνα, Εκδόσεις ΑΝΤ. Ν. Σάκκουλας, 2001
5. Μαρούδα Μ. – ΝΤ., *Η διεθνής ευθύνη για παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου Η κρατική και ατομική ευθύνη σε κίνηση*, Αθήνα, Εκδόσεις ΑΝΤ. Ν. Σάκκουλας, 2006
6. Μαρούδα Μ.- ΝΤ., *Περί του ανθρωπιστικού χώρου στον 21^{ο} αιώνα*, Αθήνα, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2012
7. Μαρούδα Μ. – ΝΤ., *Ανθρωπιστικό Δίκαιο που εφαρμόζεται σε ένοπλες συρράξεις*, Κεφάλαιο 17, στο Αντωνόπουλου Κ., Μαγκλιβέρα Κ. (επιμ.), *Δίκαιο Διεθνούς Κοινωνίας*, Αθήνα, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2017
8. Πίχου Μ., *Η έννοια της επίθεσης στο διεθνές δίκαιο*, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2012
9. Ρούκουνας Ε., *Διεθνές Δίκαιο*, Τεύχος Πρώτο, Αθήνα – Κομοτηνή, Εκδόσεις ΑΝΤ. Ν. Σάκκουλας, 2004
10. Στεφανίδης Γ., *Ο τελευταίος ευρωπαϊκός αιώνας Διπλωματία και πολιτική των Δυνάμεων* (1871-1945), Εκδόσεις Προσκήνιο Άγγελος Σιδεράτος, Αθήνα, 1997
11. Φαρσεδάκης Ι. –Σατλάνης Χ., *Εισαγωγή στο Γενικό Ποινικό Δίκαιο*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2013
12. Χρυσόγονος Κ., *Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα*, Αθήνα, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2006

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

1. Ηνωμένα Έθνη, Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης του ΟΗΕ, Χάρτης ΟΗΕ https://unric.org/el/%cf%87%ce%b1%cf%81%cf%84%ce%b7%cf%83-%ce%bf%ce%b7%ce%b5/ (ημερομηνία τελευταίας σύνδεσης 26-11-2019)
2. Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=506ab5e82 (ημερομηνία τελευταίας σύνδεσης 26-11-2019)
3. *Σύμβαση για την πρόληψη και καταστολή του Εγκλήματος της Γενοκτονίας*, ν.δ. 3091/1954, ΦΕΚ Α' 250 https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4cb2fb692 (ημερομηνία τελευταίας σύνδεσης 26-11-2019)

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΕΣ

1. Harmen van der Wilt, War *Crimes and the Requirement of a Nexus with an Armed Conflict*, Journal of International Criminal Justice, vol. 10, 2012, p. 1113 - 1128

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣΠΗΓΕΣ

1. A/RES/96 (I) *Affirmation of the Principles of International Law recognized by the Charter of the Nurnberg Tribunal* http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/96(I) (ημερομηνία τελευταίας σύνδεσης 26-11-2019)
2. A/RES/29/3314 *Definition of Aggression* http://www.cininas.lt/wp-content/uploads/2015/06/A-RES-29-3314-Definition-of-Aggression-UN-

Documents-Gathering-a-body-of-global-agreements.htm (ημερομηνία τελευταίας σύνδεσης 26-11-2019)

3. A/RES/2603(XXIV) A-B Question *of chemical and bacteriological (biological) weapons* https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/257/37/IMG/NR025737.pdf?OpenElement (ημερομηνία τελευταίας σύνδεσης 26-11-2019)
4. Ambos K., What *does 'intent to destroy' in genocide mean?* , International Review of the Red Cross, Volume 91, Number 876, December 2009 https://www.legal-tools.org/doc/abfdbc/pdf/ (ημερομηνία τελευταίας σύνδεσης 26-11-2019)
5. Celebici (IT-96-21-T), Judgement, 16.11.1998 https://www.icty.org/x/cases/mucic/tjug/en/981116_judg_en.pdf (ημερομηνία τελευταίας σύνδεσης 26-11-2019)
6. *Fourteen Points Speech*, Woodrow Wilson, 1918 https://usa.usembassy.de/etexts/democrac/51.htm (ημερομηνία τελευταίας σύνδεσης 26-11-2019)
7. Furundzija (IT-95-17/1-T), Judgment, 10.12.1998 https://www.icty.org/x/cases/furundzija/tjug/en/fur-tj981210e.pdf (ημερομηνία τελευταίας σύνδεσης 26-11-2019)
8. Geneva Protocol Text, *Protocol for the Prohibition of the Use in War of Asphyxiating, Poisonous or other Gases, and of Bacteriological Methods of Warfare* (Geneva Protocol 1925) https://www.nti.org/media/documents/1925_geneva_protocol_text.pdf (ημερομηνία τελευταίας σύνδεσης 26-11-2019)
9. International Committee of the Red Cross, *Convention relative to the Treatment of Prisoners of War. Geneva, 27 July 1929* https://ihl-databases.icrc.org/ihl/INTRO/305 (ημερομηνία τελευταίας σύνδεσης 26-11-2019)
10. International Criminal Court, *Elements of Crimes*, 2011 https://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/336923D8-A6AD-40EC-AD7B-45BF9DE73D56/0/ElementsOfCrimesEng.pdf (ημερομηνία τελευταίας σύνδεσης 26-11-2019)

11. International Committee of the Red Cross, *The Geneva Conventions of 12 of August 1949* https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/publications/icrc-002-0173.pdf (ημερομηνία τελευταίας σύνδεσης 26-11-2019)
12. International Committee of the Red Cross, *Protocols Additional to the Geneva Conventions of 12of August 1949* https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/icrc_002_0321.pdf (ημερομηνία τελευταίας σύνδεσης 26-11-2019)
13. International Committee of the Red Cross, Treaties, States Parties and Commentaries, *Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armies in the Field. Geneva 6 July 1906* https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/52d68d14de6160e0c12563da005fdb1b/62791e65a370890ac125641e00369e45 (ημερομηνία τελευταίας σύνδεσης 26-11-2019)
14. International Humanitarian Law, *Answers to your questions*, International Committee of the Red Cross, 2015 https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/icrc-002-0703.pdf (ημερομηνία τελευταίας σύνδεσης 26-11-2019)
15. International Review of the Red Cross, Editor Michel Testuz, September – October 1978, No. 206, σελ. 247 – 249 https://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/RC_Sep-Oct-1978.pdf (ημερομηνία τελευταίαςσύνδεσης 26-11-2019)
16. Jean Paul Akayesu (ICTR-96-4), Ch.1 2.9.1998 https://jrad.irmct.org/view.htm?r=205390&s= (ημερομηνία τελευταίας σύνδεσης 26-11-2019)
17. Kunarac (IT-96-23&IT-96-23/1-A), Εφετείο, 12.6.2002 https://www.icty.org/x/cases/kunarac/acjug/en/kun-aj020612e.pdf (ημερομηνία τελευταίας σύνδεσης 26-11-2019)
18. *London Agreement of 8 August 1945* https://www.sahistory.org.za/sites/default/files/file%20uploads%20/London%20Agreement%20by%20United%20Nations%2C%208%20August%201945.pdf (ημερομηνία τελευταίας σύνδεσης 26-11-2019)

19. RC/Res.5 https://treaties.un.org/doc/source/docs/RC-Res.5-ENG.pdf (ημερομηνία τελευταίας σύνδεσης 26-11-2019)

20. RC/Res.6 *The crime of aggression* https://treaties.un.org/doc/source/docs/RC-Res.6-ENG.pdf (ημερομηνία τελευταίας σύνδεσης 26-11-2019)

21. *RENUNCIATION OF WAR AS AN INSTRUMENT OF NATIONAL POLICY (KELLOGG-BRIAND PEACE PACT OR PACT OF PARIS)* https://www.loc.gov/law/help/us-treaties/bevans/m-ust000002-0732.pdf

22. Resolution ICC-ASP/16/Res.5 https://asp.icc-cpi.int/iccdocs/asp_docs/Resolutions/ASP16/ICC-ASP-16-Res5-ENG.pdf (ημερομηνία τελευταίας σύνδεσης 26-11-2019)

23. S/RES/808 (1993) https://undocs.org/S/RES/808(1993) (ημερομηνία τελευταίας σύνδεσης 26-11-2019)

24. S/RES/918 (1994) https://undocs.org/S/RES/918(1994)(ημερομηνία τελευταίας σύνδεσης 26-11-2019)

25. *Statute of the International Tribunal for Rwanda* http://legal.un.org/avl/pdf/ha/ictr_EF.pdf

26. *Treaty of peace with Germany (Treaty of Versailles)*https://www.loc.gov/law/help/us-treaties/bevans/m-ust000002-0043.pdf (ημερομηνία τελευταίας σύνδεσης 26-11-2019)

27. United Nations, *International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991*, Case No.: IT-94-1-A Date: 15 July 1999 https://www.icty.org/x/cases/tadic/acjug/en/tad-aj990715e.pdf (ημερομηνία τελευταίας σύνδεσης 26-11-2019)

28. United Nations, International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991,*Updated Statute of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*, http://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_sept09_en.pdf (ημερομηνία τελευταίας σύνδεσης 26-11-2019)

29. UNOG Library, Registry, Records and Archives Unit, *History of the League of Nations* (1919-1946)

https://www.unog.ch/80256EDD006B8954/(httpAssets)/36BC4F83BD9E4443C1257AF3004FC0AE/%24file/Historical_overview_of_the_League_of_Nations.pdf (ημερομηνία τελευταίας σύνδεσης 26-11-2019)